

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

obor sociální a kulturní ekologie

**Pes vo verejnom priestore
Vyjednávane „viac než ľudského“ verejného
priestoru**

Diplomová práca

Bc. Daniela Baños Pittnerová

Vedúci práce: PhDr. Ivan Rynda

Praha 2015

Vyhlasenie

Vyhlasujem, že som predloženú diplomovú prácu vyhotovila samostatne a použila som len uvedené zdroje literatúry. Súhlasím s tým, aby táto práca bola sprístupnená v príslušnej knižnici UK a v elektronickej databáze vysokoškolských kvalifikačných prác a v súlade s autorským právom používaná na študijné účely. Zároveň potvrdzujem, že táto diplomová práca nebola použitá na získanie iného akademického titulu.

V Bratislave dňa 26. júna 2015

.....
Daniela Baños Pittnerová

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som sa rada poďakovala vedúcemu práce PhDr. Ivanovi Ryndovi za podnetné pripomienky, cenné rady a všeobecnú trpezlivú podporu pri písaní práce. Ďalej by som sa rada poďakovala spolužiačkam za podporu a inšpiráciu pri písaní. Na poslednom, ale najdôležitejšom mieste, by som chcela poďakovať môjmu manželovi a celej mojej rodine za nekonečnú trpezlivosť a podporu počas celého štúdia.

Abstrakt

V diplomovej práci sa zaoberám prítomnosťou psa v meste, konkrétne vo verejnom priestore a samotný výskum je zameraný na vyjednávanie „viac než ľudského“ verejného priestoru. Prítomnosť zvieratá v ľudskom svete vyvoláva konflikty ohľadom „správneho“ miesta tohto zvieratá, či už miesta konceptuálneho, alebo fyzického. Práca má formu prípadovej štúdie, kde som si za oblasť výskumu zvolila mestskú časť Praha 2 a na konkrétnych kauzách vyjednávania sledujem, ako sa jednotlivé strany snažia ovplyvniť podobou verejného priestoru. Prostredníctvom kvalitatívnej analýzy odkrývam kľúčové body vyjednávania, pomocou ktorých sa dozvedám to, ako jednotlivé strany chápu prítomnosť psa vo verejnom priestore, na základe čoho sa neustále vyjednáva forma pobytu a pohybu psa v tomto špecifickom priestore. V práci som použila niekoľko techník kvalitatívneho výskumu, hlavne analýzu dostupných dokumentov, pološtruktúrované rozhovory a zúčastnené pozorovanie. Dáta som analyzovala otvoreným kódovaním. V závere práce predkladám odpovede na výskumné otázky, formulujem odporúčania a otváram diskusiu.

Kľúčové slová

Zviera, pes, spoločnosť, mesto, verejný priestor, vyjednávanie, mimol'udský

Abstract

The thesis deals with the presence of a dog in the city, specifically in the public space and the research itself is aimed at negotiating „more than human” public space. The presence of animals in the human world causes conflicts about the „right” place of this animal, whether is place conceptual or physical. The work takes the form of a case study, where I chose for research borough of Prague 2 and on particular cases of negotiation, I watched how each party tries to affect a form of public space. Through qualitative analysis I uncover the key points of negotiation by which I learn how the different parties understand the presence of a dog in a public space, on what basis is constantly negotiates form of residence and movement of the dog in this specific area. I have used several techniques of qualitative research, especially analysis of available documents, semi-structured interviews and participant observation. Data was analyzed using open coding. In the end the thesis answers to research questions, formulate recommendations and open debate.

Key words

Animal, dog, society, city, public space, negotiating, non-human

Obsah

Zoznam ilustrácií	8
Zoznam skratiek	9
Úvod	10
1 Teoretická časť	12
1.1 Zvieratá v sociálnom svete človeka	12
1.2 Human-Animal Studies	16
1.3 Geografia zvierat	18
1.3.1 Prvá vlna	19
1.3.2 Druhá vlna	20
1.3.3 Tretia vlna	20
1.4 Verejný priestor	24
1.5 Pes, spoločník človeka	28
1.5.1 Domestikácia psa	28
3.1.1. Pes, domáce zviera	30
1.5.2 Pozitívne účinky psa na človeka a spoločnosť	33
1.5.3 Negatívny vplyv psa na človeka a spoločnosť	36
1.6 Problematika zvierat v meste	37
1.6.1 Multidruhová politika verejného priestoru	37
1.6.2 Miesto zvierat'a v priestore mesta	38
1.6.3 Miesto psa vo verejnom priestore	42
1.6.4 Potenciálne konflikty vyvolané prítomnosťou psa v meste	45
1.6.5 Zodpovedný prístup k chovu psa v meste	48
1.6.6 Pes vo verejnom priestore ako konflikt	48
1.7 Práva zvierat	51
1.7.1 Práva zvierat v Zoopolise	54
2 Metodológia	58

2.1	Výskumný problém, výskumné otázky	58
2.2	Výskumná stratégia a technika zberu dát	59
2.2.1	Kvalitatívny výskum	59
2.2.2	Prípadová štúdia	59
2.2.3	Pozorovanie	60
2.2.4	Pološtruktúrované rozhovory	61
2.2.5	Analýza dokumentov, článkov a virtuálnych dát	62
2.2.6	Kvalitatívna analýza dát	62
2.2.7	Etika výskumu	63
3	Empirická časť	64
3.1	Psy v Českej republike	64
3.2	Legislatíva týkajúca sa chovu psov v Českej republike	64
3.2.1	Legislatíva týkajúca sa chovu psov na území hl. m. Prahy	65
3.3	Nejednotnosť vyjednávajúcich strán	67
3.4	Správne miesto pre psa	70
3.5	Problematické verejné priestory	72
3.6	Pes ako člen komunity	73
3.7	Pes, potenciálna hrozba	74
3.8	Deti a psy v Bezručových sadoch	75
3.9	Oplotené plochy pre voľný pohyb psov	80
3.9.1	Kauza oplotenia v Riegrových sadoch	82
3.10	Cesta k vytvoreniu „viac než ľudského“ verejného priestoru	95
3.11	Vytvorenie „viac než ľudského“ verejného priestoru	97
	Záver	99
	Zoznam použitej literatúry	102
	Internetové zdroje	112

Zoznam ilustrácií

Obr.1 Vznik geografie zvierat

Obr.2 Konflikt

Obr.3 Bezručove sady

Obr.4 Riegrove sady (a)

Obr.5 Riegrove sady (b)

Obr.6 Riegrove sady (c)

Zoznam skratiek

ART	Animal Right Theory
HAS	Human-animal studies
MČP2	Mestská část Praha 2
MČP3	Mestská část Praha 3
PETA	People for the Ethical Treatment of Animals
TPE	Tuhé psie exkrementy

Úvod

Pohľad na psa pohybujúceho sa po uliciach a parkoch, sprevádzajúceho svojho pána naprieč mestom, nie je v našich končinách ničím neobvyklým. Zo vzdialenejšieho pohľadu by sa mohlo zdať, že nejde o nič zvláštne, keď ľudia a zvieratá spolu využívajú verejný priestor mesta. Pri pozornejšom nahliadnutí sa však ukáže, že prítomnosť psa vo verejnom priestore nie je úplnou samozrejmosťou a neprebíha bez komplikácií, pretože pes svojou prítomnosťou narušuje predstavu „mestského“ ako výhradne ľudského a prináša so sebou prvok „živočíšnosti“.

Spoločné súžitie ľudí a psov v urbanizovanom prostredí je výsledkom „multidruhovej mestskej politiky“ [Holmberg, 2015], v ktorej sú zapojení tak ľudia, ako aj zvieratá a neustále sa diskutuje o pravidlách tohto súžitia. Môj záujem je nasmerovaný na verejný priestor, ako na priestor, kde sa stretávajú ľudskí aj mimoludskí obyvatelia mesta a tento priestor využívajú rôznymi spôsobmi, takže sa často stretnú vo vzájomnej kolízii (či už fyzickej, alebo názorovej). Práve vyjednávanie tohto priestoru a snaha niektorých obyvateľov mesta vytvoriť „viac než ľudský“ verejný priestor je koreňom môjho záujmu v širokej téme súžitia ľudí a zvierat.

Na zodpovedanie výskumných otázok som si v prvej časti práce spracovala teoretické koncepty, pomocou ktorých som utvorila výkladový rámec danej problematiky. V prvej časti práce predstavujem zatiaľ u nás neznámy odbor Animal Geography a vysvetľujem multidruhovou mestskú teóriu (neskôr nazvanú Zoöpolis), ktorej korene sú založené na práci Jennifer Wolch. Takisto tu predstavuje psa ako spoločníka človeka a člena rodiny, ktorý má na človeka a spoločnosť pozitívny vplyv, ale súčasne sa vyskytuje aj celý rad problémov súvisiacich s prítomnosťou psa v meste. Nakoniec teoretickú časť uzatváram predstavením nových práv zvierat v prostredí mesta, kde je pes pokladaný za občana.

Druhá časť práce je venovaná metodológii, kde prezentujem výskumný problém a výskumné otázky, opisujem použité metódy a reflektujem tu priebeh celého výskumu. Ako základný výskumný prístup som si zvolila prípadovú štúdiu, aby som mohla detailne zachytiť, opísať a rozobrať konkrétny „prípado“ v celej jeho celistvosti a hĺbke. Pre analýzu som využila dáta získané z pološtruktúrovaných rozhovorov, dostupných dokumentov, vybraných článkov z periodika Noviny Prahy 2 a z terénnych poznámok, ktoré vzišli zo zúčastneného pozorovania.

V záverečnej empirickej časti sú predstavené výsledky analýzy v jednotlivých tematických kapitolách.

Danú tému som si vybrala, pretože som so psom v meste strávila šesť rokov, počas ktorých som sa presvedčila, že prítomnosť psa v živote človeka a v živote spoločnosti môže priniesť veľa obohacujúceho. Taktiež som sa však neustále stretávala s rôznymi názormi a postojmi k prítomnosti psa v meste, ktoré ma nenechali bez premýšľania nad celkovým konceptom zvierat v meste. Uvedomujem si moju osobnú zainteresovanosť, ktorá plynie z mojej psíčkárskej minulosti a z lásky ku psom, avšak pokúsim sa túto zaujatosť v priebehu výskumu reflektovať, tak aby bol prístup k jednotlivým názorom vyvážený.

Dúfam, že moja diplomová práca prispeje k lepšiemu porozumeniu ľudsko-zvieracích interakcií v prostredí mesta a jej výsledky a odporúčania pomôžu k vytvoreniu „viac než ľudského“ verejného priestoru, z ktorého budú mať prospech nielen obyvatelia mesta, ale aj širšia spoločnosť.

1 Teoretická časť

1.1 Zvieratá v sociálnom svete človeka

V nasledujúcej kapitole chcem stručne predstaviť vstupovanie zvierat do sociálneho sveta človeka. Chcem upozorniť na hlavné body chápania zvierat v (sociologickom) euro-americkom kultúrnom kontexte a vytvoriť si tak výkladový rámec pre svoju empiricky podloženú analýzu.

Zvieratá, a celkovo mimoludský svet, boli v sociálnych teóriách často opomínané a ľudsko-zvieracím vzťahom sa nevenovala takmer žiadna pozornosť. Zvieratá, chápané zväčša ako objekty, boli predmetom štúdií prírodovedy, biológie či etnológie. Ako poznamenala Noske: „*Sociálne vedy majú tendenciu prezentovať sa predovšetkým ako vedy o diskontinuite medzi ľuďmi a zvieratami.*“¹ [Noske, 2008: 24]. Murphy analyzoval sociologické bádanie a reflektovanie mimoludského sveta a konštatuje: „*Zameraním sa na odlišnosti medzi ľuďmi a ostatnými zvieratami sociológovia stratili z dohľadu všetko, čo s nimi zdieľame.*“ [Murphy, 1995: 692].

Definovať to, čo oddeľuje sféru ľudí (kultúry) od sféry zvierat (prírody), bolo úlohou morálnych filozofov po niekoľko storočí. René Descartes videl zvieratá ako mechanické stroje, bez schopnosti vnímať a cítiť, vyzdvihol hranicu medzi hmotou a duchom, a teda aj jasnú hranicu medzi človekom a zvieratom. Neschopnosť zvierat používať reč ako jeden zo znakov schopnosti myslieť vylúčila zvieratá zo sociálno-vedeckých analýz. Ako uvádza Descartes: „*Zvieratá majú menej rozumu ako ľudia, dokonca ho nemajú vôbec. Je neuveriteľné, že by sa opica alebo papagáj najdokonalejší svojho druhu, nevyrovnal v tejto veci dieťaťu najobmedzenejšiemu, alebo aspoň dieťaťu s mdlým rozumom, keby ich duše neboli úplne iné ako tie naše*“ a pokračuje: „*...že ho (rozum) nemajú vôbec a že to príroda v nich pôsobí zostavením orgánov, práve ako hodiny, zložené len z koliesok a pier...*“ [Descartes, 1992: 42].

Mimoludský svet slúžil často ako protiklad k svetu ľudskému a napríklad George H. Mead videl ako nemožné uskutočniť sociálnu analýzu medzidruhových interakcií kvôli impulzivnosti a inštinktívnosti povahy zvierat [Mead, 1907: 383 – 390]. Výskumy však potvrdzujú opak, a to schopnosť niektorých zvierat naučiť sa určitú formu komunikácie, napr. posunková reč pri pokusoch so šimpanzmi.¹

Je však nutné poznamenať, že pred dobou rozmachu vedy a osvietenstva bol rozdiel

¹ Ak je publikácia uvedená v zozname literatúry po anglicky, všetky citované preklady sú urobené autorkou diplomovej práce.

medzi ľuďmi a zvieratami „rozmazaný“ [Mike, 2001]. V minulosti bol rutinný kontakt so zvieratami samozrejmosťou (v niektorých častiach sveta stále je) a od konca 13. storočia do začiatku 18. storočia existovali prípady odsúdenia zvierat pred súdom (zvieratá vystupovali ako zodpovedné za svoje činy). [Lindemann, 2005, Komárek, 2008]. Významný sociológ Max Weber pripúšťa zahrnutie zvierat do sociálnej analýzy, keď poznamenáva: „*Ale pokiaľ takéto porozumenie (správanie zvierat) existuje, bolo by teoreticky možné formulovať sociológiu vzťahov medzi ľuďmi a zvieratami, ako domestikovanými, tak divokými. Mnoho zvierat ‚rozumie‘ príkazom, hnevom, láske, nepriateľstvu a reaguje na ne spôsobmi, ktoré evidentne nie sú iba čisto inštinktívne a mechanické a v istom zmysle sú, ako vedome zmysluplné, tak ovplyvnené skúsenosťou. Nie je žiadny a priori dôvod predpokladať, že by naša schopnosť zdieľať pocity s primitívnymi ľuďmi bola omnoho väčšia.*“ [Weber, 1964: 104].

Ďalším z kritikov antropocentrizmu v sociológii bol Read Bain, ktorý obhajoval rozvoj „sociológie zvierat“ a vo svojej práci *Culture of Canines* z roku 1929 poznamenáva: „*Práve tak ako zvieracia inteligencia, emočné správanie, anatomická a fyziologická štruktúra a funkcie, alebo skupinový život majú svoje korelácie so správaním ľudí, tak vymedzovanie oddelujúcej línie medzi zvieratami a ľudskou kultúrou je podobne nezreteľné a arbitrárne.*“ [Sanders, 2007: 3].

Ako poznamenáva Latour [1993] vo svojej práci *We Have Never Been Modern*, separáciu prírody a kultúry ohlásil zrod modernity,² ktorá zvieratám priradila miesto v romantizovaných predstavách prírody a Thomas [1983] poukazuje, že vzrastajúca urbanizácia zredukovala kontakt so zvieratami a odsunula ich na fyzický aj psychický okraj sveta.

Arluke a Sanders [1996] tiež kritizujú antropocentricky orientovanú sociológiu a píše: „*Z antropocentrickej perspektívy zvieratá môžu myslieť iba na veľmi jednoduchej úrovni, nemajú koncept samého seba, nemajú zmysel času a priestoru, nemôžu vedome plánovať do budúcnosti, nemôžu rozlíšiť medzi cieľmi a prostriedkami a nemajú ‚emócie‘ v takom zmysle, že tieto pocity nemôžu oznámiť sebe, alebo druhým. Chytené tu a teraz mimoľudské zvieratá inštinktívne reagujú na stimulácie obsiahnuté v bezprostrednom okamihu.*“ [Arluke, Sanders, 1996: 42]. Avšak mnoho trénerov, etnológov a tých, ktorí sú so zvieratami v neustálej blízkej interakcii, by potvrdilo opak. Svoje zvieratá vidia ako sebavedomé, schopné plánovať, schopné mať emócie, empatické, komplexne komunikatívne a kreatívne [Arluke, Sanders,

²Latour argumentuje, že modernita sa práve spolieha na teoretické oddelenie prírody a kultúry.

1996].

Roger Yates [2004], sociológ a aktivista za práva zvierat rozoberá vytváranie hraníc a píše: „*Hranice efektívne produkujú ‚morálnu vzdialenosť‘, pokiaľ ide o konštruovanie ‚druhých‘, držia ‚ich‘ na okraji, slúžiac na zdôraznenie vzdialenosti a odlišnosti.*“ [Yates, 2004:73]. Táto sociálna a morálna vzdialenosť môže vyústiť v brutalitu a krutosť k „tým druhým“, ktorí sú takto úspešne definovaní.

Podľa Franklina [1999] bola hranica oddeľujúca ľudí a zvieratá narušená prostredníctvom troch procesov súvisiacich s posunom od modernity k postmodernite. Tieto tri procesy sú: mizantropia, ontologická neistota a reflexia rizík. Prvým procesom je rastúca mizantropia. Modernita stála na základoch pozitívne videnej humanity, kde zvieratá boli legitímne prostriedky k naplneniu ľudského blahobytu a pokroku. V postmodernej dobe sa tento pohľad začal meniť a poukazuje sa na schopnosť ľudstva zničiť životné prostredie v globálnej škále, a tak sa začali vyjasňovať spoločné záujmy všetkých druhov na zemi. Po druhé, Franklin hovorí o neistote na ontologickej rovine, kde sa mení vzťah medzi ľuďmi a zvieratami. Osobné putá, ktoré boli predtým morálne zaväzujúce (napríklad manželstvo), sa stávajú oslabené a oproti tomu vzťahy s domácimi zvieratami (companion animals) naberajú na intenzite a stávajú sa čoraz dôležitejšími. Toto narušuje hranicu medzi ľuďmi a zvieratami práve tým, kto alebo čo je považované za časť nášho intímneho personálneho vzťahu. Ako tretie Franklin uvádza reflexiu rizík. V minulosti sa predpokladalo, že existuje divočina, kde môžu žiť zvieratá bez rušenia človekom, ale v súčasnosti „*už nie je divočina, možno ani príroda, odkedy je všetko pod ľudskou kontrolou.*“ [Franklin, 1999: 59]. Zvieratá sa dostali pod ľudskú kontrolu a ľudia sú za ne morálne zodpovední a túto zodpovednosť a riziká s tým spojené si ľudia začali uvedomovať [Franklin, 1999].

Riziková spoločnosť je charakteristická novými rizikami, ktorými sú ohrození všetci a všetko (nezávisle od druhu)³ [Beck, 2011]. Podľa Becka vedie toto uvedomenie si rizík, ktoré ohrozujú celú planétu, k strate predstáv o rozdelení kultúrnej a prírodnej sféry, a teda aj k rozdeleniu zvierat a ľudí. Ako píše Beck: „*Stavanie prírody a spoločnosti proti sebe je konštrukciou 19. storočia, ktoré slúžilo dvom cieľom: ovládnuť prírodu a ignorovať ju.*“ [Beck, 2011:11]. Ďalej dodáva: „*Človek sa v umierajúcom lese cíti jeho súčasťou. Zreteľne sa prejavuje spolupatričnosť rastlín, zvierat a človeka, ona ‚solidarita živých vecí‘, ktorá v ohrození zahŕňa rovnakým dielom všetkých a všetko.*“ [Beck, 2011: 99]. Niektorí teoretici argumentujú: „*Žijeme v ‚posthumánnom‘ svete, kde sa absolútne hranice medzi ľuďmi*

³ Je ohrozená planéta Zem ako celok, narušením globálnych životodarných biosférických systémov.

a zvieratami, prírodou a spoločnosťou zrútili a všetky bytosti sú spolu prepojené sériou prekrývajúcich sa sietí činností.“ [Instone, 1998: 453].

S ekologickou krízou, novými rizikami a prekopávaním starých konceptov o fungovaní sveta súvisí aj nárast nových sociálnych hnutí, okrem iných aj hnutí za práva zvierat, ktoré sa výrazne zaslúžili o „zviditeľnenie“ zvierat v sociálnom svete človeka. Začali fungovať medzinárodné organizácie (napr. Greenpeace, PETA, Animal Liberation Front), ktoré pritiahli pozornosť verejnosti a spustili vlnu angažovanosti.

Vzrastajúci sociologický záujem o zvieratá bol paralelný s vývojom v iných vedeckých odboroch, ako napríklad geografia, história, psychológia alebo vedecké a technologické štúdiá.

Clifton D. Bryant kritizuje antropocentrickú orientáciu sociológie, ktorá ignoruje medzidruhové interakcie svojím článkom *The Zoological Connection: Animal-Related Human Behavior* z roku 1979. Bryant upozorňuje, že mnoho sociológov prehliada, ignoruje alebo zanedbáva vplyv zvierat na spoločnosť a vyzýva sociológov, aby upriamili pozornosť na ľudsko-zvieracie vzťahy a ukončili tak ignoráciu zvierat v sociologických štúdiách. Bryant píše: „*Už pri letmom pohľade na náš jazyk a iný kultúrny inventár je rozoznatelný vplyv zvierat na náš sociálny život a správanie, ktorý bol dlho opomínaný sociálnymi vedcami.*“ [Bryant, 1979: 399]. Vyzval, aby sa do pomyselného sociologického lexikónu pridalo slovo „zvierá“ a aby sa vedecké výskumy zamerali na tzv. zoologické spojenie (*zoological connection*) [Bryant, 1979].

Hoci sa zvyšuje sociologický záujem o túto tému, niektorí akademici zostávajú skeptickí a Tovey argumentuje, že „*zvieratá zostávajú stále predovšetkým neviditeľné vo väčšine akademických textov a vôbec nezaznamenáme, že naša spoločnosť je osídlená mimoľudskými druhmi.*“ [Tovey, 2003: 197]. Tovey kritizuje predovšetkým nazeranie na zvieratá ako na jednu skupinu druhu, keď sú všetky zvieratá zahrnuté do oblasti „divočiny“ a sú ignorované domáce, alebo hospodárske zvieratá, ako aj individuálna skúsenosť jednotlivca. Podľa Tovey je potrebná nová paradigma, ktorá rozpozná, že na svete nežijeme sami, ale sú tu prítomné zvieratá, ktoré majú podobné prežívanie sveta ako ľudia a vo veľa prípadoch sú zahrnuté do významných sociálnych vzťahov [Tovey, 2003].

Whatmore a Thorne [1998] navrhujú, aby sa na zvieratá nazeralo ako na „zvláštne osoby“ a aby s nimi bolo zaobchádzané ako s ľuďmi, zatiaľ čo Philo [1998] argumentuje, že zvieratá by mali byť videné ako marginalizovaná, sociálne vylúčená skupina ľudí v štúdiách o ľudsko-zvieracích vzťahoch. Hobson [2007] poukazuje na to, že zvieratá by mali byť chápané ako sociálno-politické subjekty, pretože jednak už sú subjektmi politických praktík,

a po druhé preto, lebo sú významnými politickými subjektmi v tom zmysle, že zvieratá ako také môžu posunúť ľudské politické pozície a praktiky [Hobson, 2007]. „*Zvieratá pretínajú naše životy v podobe jedla, domácich zvierat, zábavy, divočiny, susedov, pomocníkov atd., a tak tvoria hlavnú časť sociálnej, politickej a ekonomickej sféry.*“ [Hobson, 2007: 251]. Aj Wolch a Emel [1998] argumentujú, že zvieratá by mali byť videné ako politické subjekty, pretože konzumujeme ich telá, sú objektmi medzinárodného obchodu, sú neoddeliteľnou súčasťou rozmanitých ekonomických, kultúrnych a politických praktík.

Hranica, ktorá oddeľuje zvieratá a ľudí a ich vzťahy, nie je fixná a nemenná, ale táto hranica je sociálny a historický konštrukt.

1.2 Human-Animal Studies

Na konci 20. storočia bol v sociológii už jasne viditeľný záujem o zvieratá a o ľudsko-zvieracie vzťahy sa začalo zaujímať čoraz viac akademikov. Svedčí o tom aj narastajúci počet odborných článkov venovaných tejto tematike a takisto časopisov a periodík, ktoré sa zvieratám v spoločenskom kontexte venovali detailnejšie. Vznikli aj nové periodiká, ktorých obsahom sú práve ľudsko-zvieracie vzťahy a zvieratá v sociálnom svete človeka.⁴

Human-Animals Studies (HAS) je rýchlo rastúci interdisciplinárny odbor, ktorý skúma komplexné a multidimenzionálne vzťahy medzi ľuďmi a zvieratami. HAS čerpá poznatky zo spoločenských vied (sociológia, antropológia, psychológia a politológia), z humanitných odborov (história, filozofia a kulturológia), z prírodných vied (etológia a veterinárna medicína) a z mnohých ďalších, ako napríklad geografia.⁵ Alebo, ako tento odbor definuje DeMello [2012]: „*HAS je interdisciplinárny odbor, ktorý skúma priestor, ktorý okupujú zvieratá v ľudskej spoločnosti a kultúre a interakcie, ktoré majú ľudia so zvieratami. Centrom tohto odboru je výskum spôsobov, v ktorých sa životy zvierat pretínajú s ľudskými spoločnosťami.*“ [DeMello, 2012: 4].

HAS neštuduje zvieratá ako také, ale skúma ľudsko-zvieracie interakcie, kdekoľvek sa objavujú. HAS sa zameriava hlavne na nasledujúce oblasti:

- skúma, ako je pojem „živočíšnosti“ základný pre celý rad pojmov, ktoré hrajú významnú ideologickú a intelektuálnu rolu v modernom euro-americkom myslení:

⁴Anthrozoöz: A Multidisciplinary Journal of The Interactions of People&Animals (rok založenia: 1987), Society &Animals: Journal of Human-Animal Studies (1993), Journal for Critical Animal Studies (rok založenia: 2003) a Humanimalia: A Journal of Human/Animal Interface Studies (rok založenia: 2009).

⁵<http://www.animalsandsociety.org/pages/human-animal-studies> [10.03.2015].

napríklad „príroda“, „kultúra“, „spoločnosť“, „civilizácia“, „človek“, „natívny“, „exotický“, „primitívny“,

- skúma miesto, zaobchádzanie a činnosti zvierat vo vede, v poľnohospodárstve, priemysle, turizme a ďalších ľudských praktikách,
- analyzuje zastúpenie zvierat v literatúre, filme, televízii, vo vizuálnom umení a v iných kultúrnych formách,
- skúma históriu zmeny ľudských postojov k zvieratám a zmenu zaobchádzania so zvieratami, rozvíja nové paradigmy vo filozofii, v umení a vo vedách, kde sa uvažuje nad zvieratami a o ich vzťahu k ľuďom.⁶

Arnold Arluke ako prvý prispel do periodika *Society and Animals* a stal sa jeho editorom. Vo svojom článku s názvom *Bringing Animals into Social Scientific Research* píše: „Poznanie zvierat predstavuje jeden z najlepších spôsobov, prostredníctvom ktorého môžeme poznať sami seba a zároveň je výzvou pre vedcov, ktorým sa týmto môžu otvoriť veľké príležitosti. Akým spôsobom o zvieratách uvažujeme a to, ako sa k nim správame, môže odhaliť naše najskrytejšie predstavy o sociálnom usporiadaní a odhaliť naše skutočné postoje k ľuďom.“ [Arluke, 1993:5].

Aj na úrovni výskumných inštitúcií sa odrazil zvýšený záujem o ľudsko-zvieraciu tematiku. V roku 1991 začala svoju činnosť The International Society for Anthrozoology, ku ktorej patrí aj časopis *Anthrozoöz*. Ďalej môžem spomenúť organizáciu Psychologist for the Ethical Treatment of Animals, ktorá v roku 1993 začala vydávať *Society & Animals Journal* (súčasný názov organizácie je The Animals and Society Institute). Inštitucionálnym zástupcom štúdií pre kritické HAS (zvieratá v spoločnosti reflektuje výhradne optikou kritickej teórie) je organizácia Institute for Critical Animal Studies, ktorá vznikla v roku 2001 a od roku 2003 publikuje časopis *Journal for Critical Animal Studies* [Vandrovcová, 2010].

V roku 2002 bola založená sekcia *Animals and Society* v rámci Americkej sociologickej asociácie (American Sociological Association), čo bol významný krok k akceptácii tejto výskumnej oblasti v širšom akademickom kontexte. Vo Veľkej Británii existuje obdobná sekcia *Animal/Human Studies Group* založená v roku 2006 v rámci Britskej sociologickej organizácie (British Sociological Association) [tamtiež].

Na univerzitách v USA, Austrálii, na Novom Zélande, vo Fínsku, Švédsku a v ďalších vznikajú výskumné centrá zamerané na oblasť výskumu ľudsko-zvieracích vzťahov. V Českej

⁶ <http://www.nzchas.canterbury.ac.nz/about.shtml> [10. 03. 2015]

republike sa na Katedre sociológie Filozofickej fakulty UK zaviedol predmet Úvod do Animal Studies, vyučovaný Terezou Vandrovcovou, ktorá je aktívna v rozvoji odboru HAS v Českej republike.⁷

1.3 Geografia zvierat

K téme ľudsko-zvieracích vzťahov prispeli vo veľkej miere aj geografi prostredníctvom ich zamerania sa na priestor a miesta, v ktorých zvieratá žijú a ako tieto miesta pomáhajú k vysvetleniu charakteru vzťahov ľudí a zvierat.

Známymi autorkami sú Jody Emel a Jennifer Wolch a nimi editovaná kniha *Animal Geographies: Place, Politics, and Identity in the Nature-Culture Borderlands* [1998] a Chris Philo a Chris Wilbert, editori knihy *Animal Spaces, Beastly Places* [2000]. Tieto práce sa zameriavajú na zvieratá a ich prítomnosť v „ľudskom priestore“, od zoologických záhrad cez laboratória až po farmy, domovy a mestá. Zaujímajú sa o to, ako a prečo sa zvieratá vyskytujú v týchto miestach a aké vzťahy sa tu vytvárajú.

Emel a Urbanik [2010: 203] píše: „*Miesta zvierat nie sú určené iba ich vlastnými prirami a túžbami, ale tiež prostredníctvom praktík imperializmu, mužskosti a ženskosti, triedy, racionalizácie, životných stratégií, efektívnosti výroby atď.*“ [Emel, Urbanik, 2010: 203].

Zvierací geografi sa zaujímajú aj o témy vylúčenia alebo zahrnutia zvierat z/do určitých miest, napríklad kde a kedy sú zvieratá „mimo miesta“ a ako je toto rozhodnuté [tamtiež].

Geografiu zvierat (Animal Geography) môžeme zdefinovať ako jednu z podkategórií geografie, ktorá sa zameriava na „*komplex prepletených ľudsko-zvieracích vzťahov s priestorom, miestom, polohou, prostredím a krajinou*“ [Philo, Wilbert, 2000:4], alebo ako ju definuje Urbanik [2012: 38]: „*Skúmanie kde, kedy, prečo a ako sa mimoludské zvieratá stretávajú a pretínajú s ľudskými spoločnosťami.*“

Z hľadiska vývoja geografie zvierat ako uvádzajú Urbanik [2012] a Wolch [2002] možno hovoriť o troch obdobiach formovania geografie zvierat do dnešnej podoby:

- prvá vlna,
- druhá vlna,
- tretia vlna.

⁷ Internetová stránka venovaná HAS: <http://humanimal.cz/index.html>

1.3.1 Prvá vlna

Geografia je široká vedecká disciplína, ktorá sa dotýka tak sféry prírodnej, ako aj kultúrnej. Štúdium zvierat bolo považované za jednu z kľúčových oblastí tejto vedeckej disciplíny a bolo známe ako zoogeografia. Táto oblasť bola významne ovplyvnená prácou Charlesa Darwina (*On The Origin Of Species*, 1859) a Alfreda Russela Wallance (*The Geographical Distribution Of Animals*, 1876). Významný medzník v geografii urobil anglický zoológ Phillip Sclater, ktorý v roku 1858 určil šesť geografických regiónov sveta.

Rozsiahla väčšina geografických výskumov ponechala zvieratá ako prírodné objekty, ktoré sú študované oddelene od ľudí (hoci aj človek patrí biologicky do spoločného druhu ako zvierat) s cieľom vytvoriť všeobecné pravidlá toho, ako sú zvieratá rozmiestnené po povrchu zeme [Wolch, Emel, Wilbert, 2003].

Zvieratá sú potrebné pre ľudské prežitie a aktivity, sú fundamentálnym základom pre ontológiu a epistemológiu a formujú základy kultúrnych noriem a praktík. Napriek tomu, že vysvetľovanie vzťahov medzi prírodou a ľudskými spoločnosťami bolo dlho centrálnou oblasťou geografického výskumu, zvieratá sa tu vyskytujú ako biotické elementy v ekosystéme k dispozícii pre ľudské potreby, alebo ako formy pre kapitál symbolov [tamtiež].

Počas prvej polovice 20. storočia bola geografia zaoberajúca sa zvieratami aktívna v malej miere a existovali dva prístupy k tejto oblasti záujmu. Prvá bola zoogeografia, zameraná hlavne na distribúciu zvierat a zakotvená vo fyzickej geografii, v zoológii a vo vzrastajúcej vede ekológii. Druhá bola kultúrne orientovaná geografia zvierat, zameraná na domestikáciu zvierat, zakotvená v humánnej geografii a v sociálnych vedách. Zoogeografia sa zaujímala o štúdium distribúcie zvierat a využívala pojmy ako priestor, priestorové vzorce a priestorové vzťahy. Taktiež skúmala interakciu zvierat s inými environmentálnymi faktormi. Zoogeografia iba zriedka priamo prispela k debatám o zvieracích interakciách s ľudskou spoločnosťou, ale zaujímala sa napríklad o antropogénne vplyvy na zvieratá a taktiež význam zvierat pre ľudí [tamtiež, 2003].

Pole geografie známe ako geografia zvierat bolo známe už začiatkom 20. storočia, keď ho predstavila Marion Newbiggin vo svojej knihe *Animal Geography* v roku 1913,⁸ kde vyzdvihla potrebu štúdií zvieracích populácií, preskúmania regiónov fauny a flóry a ich vzťahov. Geografia zvierat sa taktiež objavila v Hartshornovej knihe *The Nature of*

⁸Newbiggin, M.I.1913.*Animal Geography: the faunas of the natural regions of the globe*. Oxford:Clarendon.

Geography z roku 1939.⁹ Hartshorne vykreslil geografiu zvierat v spojení so zoológiou ako jednu zo systematických podkategórií geografie [Wolch, Emel, Wilbert, 2003]. Avšak zvieratá boli pokladané za „čisto prírodné objekty, ktoré je potrebné sledovať, chytiť, spočítať, zmapovať a modelovať, predpokladá sa že im chýba vnútorný život, akákoľvek podoba skúseností, vedomia a družnosti, ktorá by stála za zvážením“ [Wolch, Emel, Wilbert, 2003: 186].

Zoogeografia a kultúrne orientovaná geografia zvierat sa vytratil v polovici 20. storočia a boli nahradené vetvami biológie a viac sociálne orientovanými prístupmi [Wolch, 2002].

1.3.2 Druhá vlna

Geografi, ktorí sa zaujímali o zvieratá, sa otočili k „Barkeley School“ na univerzite v Kalifornii¹⁰ vedenú Carlom Sauerom. Pre Sauera bolo kľúčové to, ako ľudia premieňajú „prírodnú krajinu“ na „krajinu kultúrnu“ a zaujímal sa hlavne o domestikáciu zvierat a jej dôsledky. Sauer však ostal pri popise fyzických funkcií zvierat a možnostiach ich využitia ľuďmi [Urbanik, 2012].

Potom, ako sa tradičná zoogeografia rozpustila do iných akademických oblastí, Charles F. Bennett navrhol novú kultúrnu geografiu zvierat, ktorá by začlenila zvieratá do geografického výskumu a diškurzu. Túto novú kultúrnu geografiu zvierat videl ako pole výskumu, ktoré nazbiera, analyzuje a systematizuje dáta relevantné k interakcii zvierat a ľudských kultúr a prinesie dohromady elementy zoogeografie s poznatkom, že ľudia a zvieratá sa navzájom ovplyvňujú v niekoľkých rôznych oblastiach [Bennett, 1960 in Urbanik, 2012].

1.3.3 Tretia vlna

Na konci 20. storočia sa záujem o zvieratá vrátil a objavili sa nové štúdie na poli kultúrnej geografie zvierat, ktoré vznikli v strete disciplín ako ľudská geografia, sociálne teórie, štúdiá kultúr, vybrané prírodné vedy a environmentálna etika. Významným príspevkom k danej problematike je kniha Yi-Fu Tuana *Dominance and Affection* z roku 1984, kde skúma mocenské vzťahy prítomné v chove domácich zvierat. Ďalší významný krok bol

⁹Hartshorne, R. 1939. *The Nature of Geography: A Critical Survey of Current Thought in the Light of the Past*. Lancaster, PA: Association of American Geographers.

¹⁰University of California at Berkeley.

urobený v roku 1995 vydaním špeciálnych článkov týkajúcich sa témy ľudsko-zvieracích vzťahov v žurnále *Environment and Planning D: Society and Space*. Jennifer Wolch a Jody Emel položili základy pre znovu predstavenie zvieracej geografie a priniesli zvieratá späť do pozornosti akademikov a výskumníkov. Ďalšia významná kniha, editovaná Chrisom Philom a Chrisom Wilbertom, *Animal Pleaces Beastly Places* [2000] vniesla zvieraciu otázku do prostredia britskej kultúrnej geografie. Oživenie tejto kultúrnej orientovanej geografie zvierat bolo spôsobené jednak širším sociálnym kontextom, a to nárastom mocného environmentálneho hnutia počas 70. a 80. Rokov, jednak vznikom organizácií, ktoré pracovali pre dobro zvierat a zastávali ich práva, ako napr. PETA, Animal Liberation Front, Greenpeace atď. Rastúce povedomie o degradácii životného prostredia, rastúci zoznam ohrozených druhov, strata stanovišť zvierat a vážna situácia zvierat odsúdených do bitúnkov, laboratórií a fariem slúžila ako centrálny kontext pre opätovné zameranie sa na zvieratá. Tieto hnutia upútali pozornosť ľudí a donútili ich k zamysleniu sa nad vzťahom k zvieratám. Singer v tomto zmysle používa pojem „speciesizmus“ a poukazuje na druhovú nadradenosť, ktorú prirovnáva k rasizmu (nadradenosť na základe rasy), alebo sexizmu (nadradenosť na základe pohlavia).

Jedným z bodov záujmu o zvieratá bola aj otázka subjektivity zvierat. Klasické videnie zvierat ako objektov bolo zavrhnuté a otvorila sa otázka subjektivity zvierat [Baker, 1993 in Wolch 2002]. Boli prekonané dlho platné stereotypy o „hlúpych zvieratách“, ktoré slúžili na identifikovanie a udržanie ľudskej identity a pozície na vrchole pomyselnej pyramídy bytostí. Na konci 20. storočia sa veľa aktivistov, sociálnych teoretikov, vedcov a environmentálnych historikov angažovalo v prospech subjektivity zvierat a potreby zjednodušenia paradigmy o vzťahu prírody a spoločnosti a bližšieho pohľadu na interakcie ľudí a zvierat s cieľom oživiť geografické porozumenie sveta [Wolch, 2002]. Taktiež prírodné vedy, geografi z rôznych intelektuálnych tradícií, politická ekonómia (špeciálne neomarxisti), postštrukturalizmus, feminizmus a vedecké štúdie začali argumentovať v prospech uznania zvieracej subjektivity a potreby nových výskumov pre porozumenie tejto časti prírody [Wolch, Emel, Wilbert, 2003].¹¹

Debaty o sociálnom konštruovaní krajiny a miesta viedli (zvieracích) geografov k skúmaniu toho, ako zvieratá ovplyvňujú miesta, v ktorých sú prítomné a ako zanechávajú „odtlačky“ svojej prítomnosti na konkrétnych miestach, v regiónoch a v krajine počas plynutia času. Tieto miesta zahŕňajú špecifické prostredia ako zoologické záhrady, laboratóriá,

¹¹ Témou subjektivity zvierat sa bližšie zaoberať nebudem.

„hraničné“ komunity, mestá atď., kde sa ľudia a zvieratá delia o priestor a miesto.

Na začiatku 21. storočia sa „zvieracia otázka“ dostáva do záujmu mnohých disciplín a výnimkou nie je ani geografia. Pohľad na zvieratá je tu však výrazne iný ako v minulosti. Z „prírodných objektov“ určených na uspokojenie ľudských potrieb sa stávajú cítiace bytosti, ktorým je priznaná subjektivita. Wolch, Emel a Wilbert [2003] identifikujú niekoľko dôvodov, prečo je to tak. Jednak je to neutešená situácia zvierat, ktorá sa stáva stále kritičejšou. Milióny zvierat sú zabitú na bitúnkoch, otrávené toxickými látkami a odpadom a vyhnané z ich domovov ťažbou, poľnohospodárstvom a urbanizáciou. „*Držané v zajatí a otroctve, rozčlenené, pretvorené, zabitú, rozkúskované a vyhodené, keď sa stratí ich užitočnosť pre ľudí.*“ [Wolch, Emel, Wilbert, 2003:187]. Toto zaobchádzanie so zvieratami podnietilo niekoľko procesov tak na akademickej, ako aj laickej úrovni. Environmentálna a sociálno-etická dynamika našťartovala intelektuálne prúdy v akademickej sfére a podporila rozpoznanie ľudsko-zvieracích vzťahov na mnohých úrovniach [Wolch, Emel, Wilbert, 2003]. Urbanik [2012] píše: „*Nová geografia zvierat rozoznáva seba, decentralizovaním človeka, ako ústredného subjektu, rozoznávajúc úlohu mimoludských zvierat a požadujúc geograficky bohatú analýzu celého spektra ľudsko-zvieracích vzťahov, a to hlavne tam, kde sa tieto vzťahy rodia, existujú, vyvíjajú a opäť sa strácajú.*“ [Urbanik, 2012: 43]. Tento autor argumentuje tým, že považovať ľudí za stred sveta už nedáva zmysel a že my všetci sme tak hlboko prepojení s ostatnými bytosťami, že jediná cesta, ako môžeme porozumieť nám samým, je porozumieť „tým druhým“ a našim spoločným vzťahom [Urbanik, 2012].

Nová geografia zvierat sa objavila, aby preskúmala rozmer priestoru a miesta, ktoré sú priamo v srdci ľudsko-zvieracích vzťahov a toto bádanie ide popri už viac ustanovených antropologických, sociologických alebo psychologických výskumoch ľudsko-zvieracích vzťahov [Philo, Wilbert, 2000]. V oblasti záujmu geografie zvierat možno vysledovať tri hlavné témy, a to: ľudská identita a zvieracia subjektivita, zvieratá a utváranie miesta a rola zvierat v morálnom svete [Wolch, Emel, Wilbert, 2003]. Urbanik [2012] rozoznáva dva hlavné body, ktoré odlišujú novú geografiu zvierat od predchádzajúcich geografických prístupov k zvieratám. Po prvé je to rozšírená oblasť záujmu o ľudsko-zvieracie vzťahy (nielen o domestikované alebo divoké zvieratá) a tento záujem zahŕňa všetky miesta stretu ľudí a zvierat (zoo, mestá, laboratória, farmy atď.). Po druhé je to pohľad na zvieratá ako na osobitné subjekty s ich vlastnými životmi, či už sú súčasťou našich životov, alebo nie (namiesto zvierat ako objektov pod ľudskou kontrolou). Jednou z úloh novej geografie zvierat je preskúmať komplexnú sieť priestorových vzťahov medzi ľuďmi a zvieratami. Cieľom je „rozviriť“ ekonomické, politické, sociálne a kultúrne vzorce, ktoré utvárajú tieto vzťahy a

ktoré sú vždy spojené s konkrétnymi ľudskými skupinami a konkrétnymi druhmi zvierat [Philo, Wolch, 1998]

Geografia zvierat je založená na niekoľkých dôležitých konceptoch ako priestor, miesto (vždy jedinečné), mierka a mocenské vzťahy (kontrola a ovládanie). Tieto koncepty naberajú špecifické významy a rozmery, pokiaľ o nich uvažujeme v konkrétnych spojeniach s ľudsko-zvieracími vzťahmi [Urbanik, 2012].

Wolch a Emel [1998a] načrtli rôzne spôsoby, čo sa týka praktík so zvieracími telami (napr. jedenie, rybolov, poľovníctvo, vylúčenie a zahrnutie) a ako tieto praktiky ovplyvňujú vzťahy rôznych ľudských skupín na rôznych miestach. Poukazujú na to, ako sú rôzne praktiky vnímané rôznymi skupinami. Čo je akceptované a čo už nie, veľmi záleží na konkrétnej skupine a na konkrétnom mieste a dodávajú: „*Normy legitímnych zvieracích praktík nie sú ani konzistentné, ani univerzálne.*“ [Wolch, Emel, 1998:73 in Urbanik, 2012: 39].

Ako som už spomenula vyššie, geografia zvierat pracuje s konceptmi ako priestor, miesto, mierka a mocenské vzťahy. V mojej diplomovej práci sa zaujímam o ľudsko-zvieracie vzťahy, ktoré sa odohrávajú vo veľmi špecifickom priestore, a to vo verejnom priestore mesta. To, aký majú ľudia vzťah k zvieratám, sa potom premieta do podoby prítomnosti zvierat (formy pohybu a pobytu, vylúčenia, alebo zahrnutia) v konkrétnom verejnom priestore a, naopak, to, aké sú tieto pravidlá, indikuje práve vzťahy ľudí a zvierat. Geografia zvierat sa sústreďuje na nespočetné spôsoby, v akých sú ľudsko-zvieracie vzťahy tvarované spoločensko-priestorovými procesmi.

Johnston [2008] v tejto súvislosti upozorňuje: „*Ak chceme skutočne preskúmať a pochopiť viac než ľudskú mestskú geografiu, tak potom, branie mimoľudských bytostí vážne musí byť viac, ako len rozpoznanie spôsobov, ktorými zvieratá ovplyvňujú životy ľudí, ale vyžaduje si to, aby bol vypočutý krik (v tomto prípade brechot) mimoľudských bytostí: zvierací, nejednoznačný, možno desivý a určite stelesnený.*“ [Johnston, 2008: 637].

Táto nová perspektíva rozpoznáva, že „zaostrenie“ na zvieratá je podstatné pri vysvetľovaní vzťahu ľudí a prostredia, alebo inak povedané priestorových vzťahov, pretože vzájomná závislosť medzi druhmi je nevyvrátiteľná [Wolch, Emel, 1995].

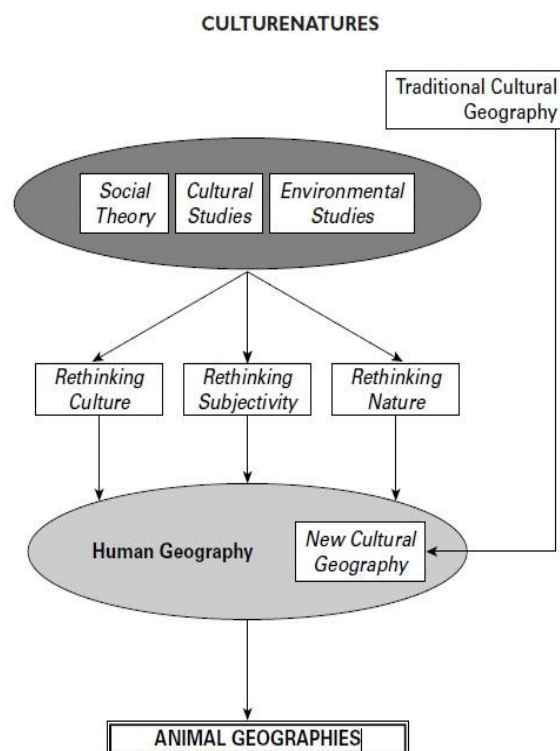

Figure 9.2 Emergence of animal geographies

[Zdroj: Wolch, Emel, Wilbert, 2003: 188]

1.4 Verejný priestor

Pre potreby mojej práce je nutné si vymedziť pojem *verejný priestor* a to, v akom zmysle a význame ho používam. Tento pojem sa v súčasnosti používa v rôznych kontextoch (architektúra, urbanistika atď.) a rôzni autori ho definujú odlišne. Ja sa zaujímam o verejný priestor mesta, ktorý slúži ako prostredie pre aktivity ľudí, ale aj zvierat. Rynda definuje verejný priestor ako „*fyzické alebo virtuálne prostredie, kde spolu vstupujú do styku lidé záměrně i náhodně bez vlastní volby a komunikují mezi sebou*“.¹² Pospěch [2013] verejný priestor definuje cez sociologickú optiku a využíva interpretatívny prístup. Verejný priestor vymedzuje jako „*vysoce komplexní a strukturovaný proces, který je utvářen skrze procesy vnitřní a vnější regulace, každodenní záměrná a nezáměrná jednání jednotlivých aktérů a jejich nekončící konflikt o výklad a význam prostoru*“ [Pospěch, 2013: 76]. Pospěch predstavuje také ponímanie verejného priestoru, ktoré sa vysvetľuje predovšetkým odkazom

¹² Citácia z prezentácie PhDr. Ivana Ryndu k predmetu Politika a ekonomie udržiteľného rozvoje, 2014.

na jeho sociálnu, významovú a nemateriálnu zložku (vo vzájomnom spoluvytváraní s materiálnou zložkou), čím sa vymedzuje oproti chápaniu verejného priestoru z pohľadu napr. architektúry alebo mestského plánovania, kde sa dôraz kladie na materiálnu zložku.

Šilhánková [2003], ktorá sa skôr zaoberá materiálnou zložkou verejného priestoru, ho člení z niekoľkých hľadísk. Podľa priestorového charakteru uvádza ulice, námestia, zeleň a ostatné plochy. Z hľadiska funkcie verejný priestor člení na: spoločenské/slávnostné/reprezentačné, obchodné, zhromažďovacie, dopravné, rekreačné/oddychové a obytné priestory.

Tonkiss [2005] uvádza dve možné časti verejného priestoru vzhľadom na interakcie, ku ktorým v nich dochádza. Prvou z nich je priestor ako parky alebo námestia, kde dochádza k častým interakciám a kontaktom. Druhou časťou je priestor tvorený ulicami, kde sa ľudia takisto stretávajú, ale neformálne a interakcie sú tu obmedzené na minimum, zväčša ide iba o letný očný kontakt.

Slovenské autorky Miková, Paulíková a Pauliniová pod pojmom verejný priestor rozumejú *„také priestory v existujúcej urbanistickej štruktúre akýchkoľvek sídiel, ktoré sú nezastavané, otvorené a prístupné všetkým občanom nezávisle od ich pohlavia, rasy, etnicity, veku alebo socioeconomickej úrovne. Verejné priestory bývajú spravidla na verejnom pozemku a slúžia verejnosti. V tom najbežnejšom zmysle slova pod verejnými priestormi často rozumieme najmä námestia, ale patria sem aj ulice, parky, verejné záhrady, cintoríny, galérie pod voľným nebom, nábrežia a promenády, trhoviská či ihriská a vstupné ‚predpriestory‘ areálov a budov.“* [Miková, Paulíková, Pauliniová, 2010: 9]. Autorky ďalej píše: *„Skutočný zmysel verejných priestorov je v posilňovaní ‚miestneho ducha‘ (genia loci), v poskytnutí možnosti stretávania sa so známymi i s neznámymi ľuďmi, trávenia voľného času a vo vytváraní verejného života obce či mestečka. Takéto miesta, určené na stretávanie sa ľudí, priamo vplývajú na to, ako domáci obyvatelia i návštevníci mesto či obec vnímajú, či sa s ním identifikujú a ako tam funguje spoločenský život. Môžu dokonca ovplyvňovať aj ekonomickú prosperitu miesta. Sú preto dôležitou súčasťou každodenného života a hoci akoby nepatrili nikomu, patria vlastne všetkým.“* [Miková, Paulíková, Pauliniová, 2010: 5].

V mojej práci budem pod pojmom verejný priestor rozumieť priestor, ktorý je otvorený pre verejnosť bez rozdielu pohlavia, rasy, etnicity, veku, socioeconomickej úrovne, ale aj druhu a ktorý je tvorený fyzickými a sociálnymi charakteristikami, ako sú otvorenosť, interakcie alebo prístupnosť atď. Budem sa prikláňať k interpretatívne prístupu, ako ho uvádza Pospěch [2013].

Verejný priestor ovplyvňuje naše každodenné myšlienky, náladu a psychickú pohodu a

je potrebný pre kvalitný život. Gehl [2000] píše: „*Verejný život v dobrých verejných priestoroch je významnou časťou demokratického a plnohodnotného života*“ [Gehl, 2000].

Úžitok, ktorý plynie z verejných priestorov v meste pre obyvateľstvo, je veľký. Lerner a Poole [1999 in Santerre, Bates, 2001: 97] tvrdia: „*Verejný priestor je dobrý pre zdravie, stabilitu, krásu a kvalitný život komunity.*“

Zvieratá, takisto ako ľudia, potrebujú prístup do verejného priestoru, aby mohli žiť plnohodnotný život a aby mali časté a rozmanité interakcie s okolím. Špeciálne pre psy sú interakcie s okolím veľmi dôležité. Už od útleho veku by mal majiteľ dbať na správnu socializáciu psa, aby bol pes v dospelosti prínosom pre spoločnosť. Oddelenie psov do špeciálne vyhradených priestorov obmedzuje rozmanitosť interakcií a tvorí pomyselné bariéry medzi druhmi [Instone, Mee, 2011: 229 – 248].

Verejný priestor sa vyznačuje svojou sociálnou heterogenitou, a tak obsahuje prvok konfrontácie a rozdielnosti. Z heterogenity, z prítomnosti „neznámych druhých“, v tomto prípade zvierat, môže prameniť pocit nebezpečenstva a neistoty. Pospěch [2013] uvádza príklad bezdomovcov, ktorí prebývajú vo verejnom priestore a vykonávajú činnosti, ktoré patria do súkromných priestorov (osobná hygiena, jedlo, spánok, partnerské hádky atď.) a sú vnímaní ako ohrozujúci cez možnosť predefinovať „náš“ verejný priestor.

Obdobne aj psy, ktoré sú v tomto priestore „psami“ so všetkým, čo k tomu patrí (hravosť, štekot, prudký pohyb, močenie atď.), môžu ohrozovať „náš ľudský“ verejný priestor prostredníctvom živočíšnosti, ktorú vo verejnom priestore predvádzajú. Na ochranu „nášho“, „ľudského“ verejného priestoru sú použité rôzne mechanizmy, prostriedky kontroly, legislatívne nástroje, ktoré sú zamerané na konkrétnu sociálnu skupinu alebo aktivitu. Ide napríklad o vyhlášky, ktoré zakazujú vstup psom alebo ich voľný pohyb. S kontrolou a reguláciou konania súvisí problém vylúčenia. Aktér, ktorý poruší pravidlá stanovené napríklad vyhláškou, môže byť z daného priestoru vylúčený.

Snaha vyčistiť verejný priestor, zbaviť ho „neporiadku“ a obaliť ho do pevných pravidiel v sebe ukrýva jemné hranice medzi neporiadkom a odlišnosťou [Frevel, 2006 in Pospěch, 2013]. A popri odstraňovaní „neporiadku“ sa prispieva k homogenizácii verejného priestoru.

Ako poznamenáva Loukaitou-Sideris, Ehrenfeucht [2009, in Pospěch, 2013] vyjednávacie a konfliktné sú z hľadiska interpretatívneho prístupu základnými konštruktívnymi prvkami verejného priestoru. O verejnom priestore sa nedá hovoriť ako o niečom, čo „je“, ale ako o niečom, čo je neustále znovu vyjednávané, definované a utvárané.

V procese vyjednávania vystupujú rôzni aktéri, ktorých hlas nemá rovnakú mocenskú váhu. Pospěch [2013] dáva za príklad opäť bezdomovca, ktorého hlas nebude mať v procese vyjednávania takú istú pozíciu a silu ako hlas policajta. Vo vyjednávaní „viac než ľudského“ verejného priestoru je taktiež jasné, že napríklad hlas policajta alebo matky s dieťaťom bude mať inú váhu ako hlas majiteľa psa alebo dokonca hlas (v tomto prípade štekot) samotného psa.

Súťaž o verejný priestor

Verejný priestor je dôležitý pre obyvateľov mesta a najvýznamnejšie faktory sú jeho kvantita, kvalita a dostupnosť. Verejný priestor je v prostredí mesta obmedzený. Ide hlavne o mestské časti, ktoré nie sú na okrajových častiach a sú uzavreté hranicami iných mestských častí.

Úbytok verejného priestoru následkom jeho privatizácie by mal byť na druhej strane vyvažovaný utvorením nových alebo skvalitnením menej kvalitných verejných priestorov. Avšak tam, kde sú všetky verejné priestory plne využité (tam, kde je kapacita naplnená), začína sa súťaž o tento „vzácný zdroj“ rôznymi skupinami a jednotlivcami.

Prečo psy potrebujú prístup do verejného priestoru

Výhody, ktoré plynú z prítomnosti psa vo verejnom priestore mesta, nemusia byť na prvý pohľad zrejmé. Je dôležité porozumieť, že tieto výhody sa nespájajú iba so samotnými psami a ich majiteľmi, ale taktiež sa dotýkajú širšej komunity a tých, ktorí sú za plánovanie podmienok prítomnosti psa vo verejnom priestore mesta zodpovední.

Najdôležitejší dôvod, prečo psy potrebujú prístup do verejného priestoru mesta, je, že sú to živé bytosti, ktorým musí byť umožnené žiť kvalitný a plnohodnotný život. Aby toto mohlo byť zabezpečené, musí im byť umožnený prístup do verejného priestoru. Samotné psy musia byť identifikované ako skupina „spoluobčanov“, ktoré sú legitímnou skupinou využívajúcou verejný priestor mesta.

Ďalší dôvod je spojený so správaním a výcvikom psov. Psy potrebujú byť správne a dostatočne socializované, potrebujú pravidelné vychádzky, aby neboli znudené a aby mohli vypustiť nahromadenú energiu. Prístup do parku v blízkosti domova je najlepší spôsob, ako umožniť psom život plný interakcií a majiteľom správne socializovať a vycvičiť svoje psy. Toto neprináša výhody iba pre psy a ich majiteľov, ale aj pre susedov, ktorí sú ovplyvnení nepríjemným správaním psov, a taktiež pre širšiu komunitu a v neposlednom rade aj pre verejnú správu, ktorá veľakrát rieši otázku problematiky psov v meste.

Tretím dôvodom, prečo psy potrebujú prístup do verejného priestoru, je pozitívny efekt na ich majiteľov a spoločnosť. Vlastnenie psa podporuje ľudí k častejšej fyzickej aktivite a stimuluje sociálne interakcie v spoločnosti.

Vyváženým prístupom k umiestneniu psov vo verejnom priestore mesta je možné dosiahnuť lepšie dodržiavanie pravidiel. Pokiaľ majitelia psov vnímajú pravidlá ako nespravodlivé, je väčšia šanca, že ich nebudú dodržiavať. Na druhej strane, ak sú tieto pravidlá vnímané ako spravodlivé, je väčšia pravdepodobnosť, že ich budú dodržiavať a stotožnia sa s nimi. [Holmberg, 2013].

Ale nesmieme zabúdať, že hlavným dôvodom, prečo psy potrebujú prístup do verejného priestoru mesta, je to, aby mohli žiť plnohodnotný a naplňajúci život v prostredí mesta, do ktorého ich priviedli ľudia.

1.5 Pes, spoločník človeka

1.5.1 Domestikácia psa

Domestikácia je biologický proces, v ktorom ide o riadenú selekciu zvieracích vlastností tým spôsobom, že sa spária zvieratá s požadovanými vlastnosťami. Domestikácia sa týka celej populácie, keď sa menia morfológia aj fyziológia zvierat, čo je výsledkom zásahu človeka pri výbere rodičovských partnerov. Tieto zmeny sú dedičné. Domestikácii predchádzalo skrotenie, kde ide iba o konkrétneho jedinca, nie je dedičné, ani sa nemenia morfológické alebo fyziologické vlastnosti jedinca.

V súčasnosti existuje 339 oficiálne uznaných psích plemien, ktoré registruje Word Canine Organization (Fédération Cynologique Internationale)¹³ a sú rozdelené do desiatich skupín podľa ich využitia a podľa fyzických znakov. K tomu existuje nespočetné množstvo voľne skrižených psov, ktoré nie je možné klasifikovať.

Pokiaľ by psy boli ponechané voľnému kríženiu počas dlhšieho časového obdobia, je preukázané, že by sa ich fyzické proporcie priblížili pôvodným vlčím rysom, tzn. dlhší nos, stredný vzrast, stredná dĺžka srsti a iné, doplnené o prispôbené miesta výskytu [Beck, 1973].

O tom, že sa príbeh psa začal pred niekoľkými tisíckami rokov, niet pochyb. Pochybnosti však pretrvávajú o tom, kde, kedy a ako sa to presne odohralo. Tradičné teórie umiestňujú domestikáciu psa do juhozápadnej Ázie alebo východnej Ázie a datujú ju

¹³ Údaj platný k 23. 05. 2013, zdroj: <https://www.psychologytoday.com/blog/canine-corner/201305/how-many-breeds-dogs-are-there-in-the-world> [05. 03. 2015]

približne pred 14 000 rokmi [Beck, 1973]. Vyskytli sa však nové štúdie, ktoré na základe nových poznatkov zo vzoriek DNA z fosílnych pozostatkov pravekých psov a vlkov otvárajú tretiu možnosť a lokalizujú počiatky procesu domestikácie psa do Európy. Taktiež sa v nových štúdiách poukazuje na to, že domestikácia psa sa začala ešte pred neolitickou revolúciou, teda v čase lovcov a zberačov. Nové poznatky posunuli začiatok domestikácie do obdobia pred 18 800 až 32 100 rokmi a psy mali pevné puto s ľuďmi už v rozmedzí pred 15 000 až 20 000 rokmi, ešte predtým, ako ľudia začali s poľnohospodárstvom. [Pennisi, 2013] Najstaršie nálezy pozostatkov psov pochádzajú z Kanady, z lokality blízko hraníc s Aljaškou. Tieto pozostatky sa datujú do obdobia asi pred 30 000 rokmi [Andreska, 1991]. Ďalšie pozostatky psov boli taktiež nájdené na viacerých miestach, ako napríklad Nemecko (vek kostí asi 14 000 rokov), Izrael (vek kostí asi 12 000 rokov) a Veľká Británia (vek kostí asi 9 500 rokov) [Andreska, 1991]. Tieto rozdielne miesta nálezů psích pozostatkov potvrdzujú teórie o tom, že domestikácia sa odohrala na viacerých miestach nezávisle.

O tom, akého má pes predka, dlho panovali nezhody. Za predka psa sa často označoval šakal, kojot alebo pes hyenovitý. Až v roku 1997 sa preukázalo pomocou rozborov DNA (mitochondriálna – dedičná, výhradne po matke), že predkom psa domáceho (*Canis familiaris*, alebo *Canis lupus familiaris*) je vlk (*Canis lupus*) [Morell, 1997].

V období lovcov a zberačov, keď sa skupiny ľudí presúvali z miesta na miesto, ich nasledovali vlci, ktorí boli priťahovaní vidinou ľahkej koristi v podobe odhodnených zvyškov potravy. V tejto podobe neboli vlci veľmi obľúbení ani tolerovaní. Na druhej strane vlci varovali ľudí pred hroziacim nebezpečenstvom a niekedy dovedli ľudí ku koristi. K skroteniu došlo, keď sa individuálne, menej plaché zvieratá odmeňovali jedlom, keď sa priblížili, alebo keď sa vybili dospelé jedince a mláďatá si ponechali ľudia. Netradičné nebolo ani dojčenie zvieracích mláďat ženami [Komárek, 2011]. Skrotené zvieratá mohli byť chytené a použité na spárenie. Ponechanie si potomstva takýchto zvierat, špeciálne tých s vyhovujúcimi vlastnosťami, začalo proces domestikácie [Beck, 2013].

Spočiatku bola väčšina domestikovaných zvierat vzrastovo menšia, ako ich divokí predkovia, ale postupne tým, ako boli domestikované formy ďalej manipulované, sa objavili väčšie, alebo, naopak, úplne malé formy zvierat. Taktiež sa prostredníctvom šľachtenia podporovali atribúty mláďat, ktoré ústia v hravosti a menšej agresivite jedinca aj v dospelosti. Toto urobilo zo psov „lepších“ a ovládateľnejších spoločníkov. Psy sa stali veľmi úzko spojené s ľudskými aktivitami ako lov, stráženie, zaháňanie stáda a taktiež ako zdroj potravy. Toto spojenie sa v priebehu času posilňovalo a psy sa čoraz viac delili s ľuďmi o priestor a čas a postupne sa z nich stali spoločníci ľudí.

Je dôležité, že psy si zachovali skupinovo orientované správanie a hierarchicky usporiadaný systém svorky a na ľudí reagujú ako na členov svorky a správajú sa k nim ako k rovnakému druhu. Z toho dôvodu sa mohol človek postaviť na čelo svorky a presadiť sa ako vodca [Beck, 2013].

Donaldson a Kymlicka [2011] vidia domestikáciu predovšetkým ako jednostranné využívanie, donucovanie a manipuláciu zvierat pre ľudský úžitok. Autori sa domnievajú, že tento „prvotný hriech“ môže byť napravený, a tvrdia, že vzťah medzi ľuďmi a domestikovanými zvieratami môže (a musí) byť prebudovaný. Autori píše: „*Jediná cesta, ako môžu byť tieto vzťahy vyplývajúce z domestikácie, prebudované, je nahradiť tieto doterajšie hierarchické vzťahy novými vzťahmi spoluobčianstva a spoločenstva v spoločnej a zdieľanej komunite.*“ [Donaldson, Kymlicka, 2011:73]. A pokračujú: „*Ľudia priniesli tieto zvieratá do ľudskej spoločnosti, vyšľachtili ich, aby sa adaptovali na ľudskú spoločnosť a súčasne im zatvorili ďalšie alternatívy existencie, a preto teraz musíme akceptovať, že domestikované zvieratá sú členmi našej spoločnosti. Ony sem patria a musia byť videné ako spoločenovia zdieľanej ľudsko-zvieracej politickej komunity.*“ [tamtiež]

Power [2012] píše: „*Domestikácia je kľúčový proces, prostredníctvom ktorého ľudia vyhlásili nadvládu nad prírodou.*“ [Power, 2012: 371]. Dodáva, že domestikácia nie je konečný alebo ustálený vzťah a musí byť kontinuálne vyjednávaná.

3.1.1. Pes, domáce zviera

V anglickom názvosloví sa pre zviera chované v domácnosti používajú dva odlišné pojmy, a to *pet* a *companion animal*, ktoré slúžia na označenie vzťahu človeka k zvieratú. Ako uvádza Urbanik [2012], pod pojmom *pet* sa rozumie vzťah vlastníctva a dominancie, zatiaľ čo pojem *companion animal* vyjadruje partnerský vzťah, kde sú navzájom zdieľané emócie a pocity. Ja budem v nasledujúcich kapitolách používať pojem *domáce zviera* v zmysle, ktorý zodpovedá anglickému *companion animal*.

Psy sú integrálne súčasťou ľudských komunit a sú považované za nielen najdlhšie domestikované zvieratá, ale aj ich zväzok s ľuďmi je ten najtesnejší spomedzi všetkých zvierat. Charakter ich zväzku s ľuďmi je rôznorodý a odvíja sa od faktorov kultúrnych, demografických, historických atď. Postoje k psom sa veľmi líšia v závislosti od socio-kultúrneho a náboženského pozadia. Napríklad v mestách môžu byť psy považované za ohrozenie zdravia ľudí, pretože spôsobujú znečistenie verejných priestranstiev, hrozí uhryznutie, hluková záťaž v podobe štekania a ich pohyb môže spôsobiť napríklad dopravnú

nehodu. Všetky tieto negatívne atribúty polarizujú názory ľudí o psoch ako takých. Ale psy sú významné súčasťou našej spoločnosti, nech už sú názory na ne akékoľvek.

Ak by sme skúmali vzťah psa a jeho majiteľa, spozorovali by sme, že tvoria ozajstnú sociálnu skupinu. Väčšina ľudí, ktorí vlastnia psa, odkazujú na psa ako na člena rodiny [Beck, Katcher, 1996]. Psy sa obliekajú, nosia luxusné obojky, navštevujú kadernícke salóny, chodia do škôlky a v domovoch často spávajú v posteli so svojou rodinou. Toto ide spolu s vnímaním psov ako členov rodiny alebo dokonca ako „osrstých detí“ [Fox 2006; Power 2008, Beck, Katcher, 1996]. Ľudia považujú svoje domáce zvieratá za dôležitú súčasť postmodernej mestskej rodiny. Či už ide o krásne zvieratá, liečiteľov, spoločníkov, alebo deti so srstou, s plutvami alebo perím, mestské domáce zvieratá súhlasne prijímajú akúkoľvek úlohu, ktorú im ponúknu ich milovaní opatrovníci [Olson, Hulser, 2003]. Pre mnohých majiteľov sú ich domáce zvieratá esenciálne pre pocit domova [Fox, 2006, Fudge, 2008].

Power [2008] rozoznáva niekoľko spôsobov, ako sa psy stávajú členmi rodiny. Psy vystupujú ako „osrstené deti“, o ktoré sa treba starať a dohliadať na ne (bezpečnosť, diéta, zdravotný stav), pričom majú svoju vlastnú individualitu a subjektivitu. Ľudia prijali „hru“ na svorku, ustanovili sa do pozície vodcu a takisto si uvedomujú, že musia „myslieť ako pes“, aby mohli so psami lepšie komunikovať a aby vytvorili „viac než ľudskú rodinu“. Domov, miesto, ktoré bolo výhradne určené pre ľudí, sa pretvára na viacdruhovú prostredie [Power, 2008].

Na domáce zvieratá môžeme nahliadať ako na hybridné bytosti, ktoré sú kombináciou prírody a kultúry a pohybujú sa na hraničnej pozícii medzi „ľudským“ a „zvieracím“. Takto ich chápe Sanders, keď tvrdí: „*Domáce zvieratá však existujú v hraničnom priestore medzi objektom a individuálnou bytosťou, medzi kultúrne konštruovaným statusom ne-osoby a osobou výnimočnou*“ [Sanders, 1995: 196]. Na jednej strane sú to živelné zvieracie bytosti používané ako materiál, a na strane druhej členovia rodiny, spoločníci, kamaráti a „individuá s myslou“, ktoré sú schopné myslenia a emócií [Sanders, 1995].

Leach [1966, in Fudge, 2008] vidí domáce zvieratá ako „rozbíjačov“ hraníc medzi ľudským a zvieracím a používa termín *man-animal*, teda „človeko-zviera“. Domáce zvieratá prekročili prah domova a prešli zvonku dovnútra. Sú s nami vnútri našich domovov, majú ľudské mená a žijú s nami ako členovia rodiny. Narušujú rozdiel medzi vnútrom a vonkajškom, pretože sú ako my, a nie ako my súčasne, čo je zhrnuté pod pojem človeko-zviera (man-animal).

Tuan [1984] vo svojej knihe *Dominance and Affection: The Making of Pets* skúma rolu sily, dominancie a lásky vo vzťahu človeka a domáceho zvieratá. Poukazuje na to, že

Ľudské správanie k domácim zvieratám a spoločníkom v kruhu domova je plné paradoxov a neustále sa tu prelínajú dominancia a láska. Na jednej strane sú zvieratá videné ako hrozné beštie, nekontrolovateľné prírodné živly alebo temné sily, no na strane druhej sú objektmi lásky, krásy a symbolmi sily a duchovna. Na chove domácich zvierat Tuan ukazuje, ako sa neustále striedajú dominancia a láska. Ľudia manipulujú proces reprodukcie zvierat, aby ich upravili do podoby, ktorá poteší ľudských majiteľov. Psom sú „upravené“ ich fyzické aj psychické vlastnosti (temperament), ako napríklad prevesené uši, väčšie oči, kratší nos, zvýšený inštinkt loviť, zháňať stádo, predĺžená hravosť atď. Niektoré psy sú „upravené“ do podoby, ktorá čo najdlhšie bude pripomínať mláďatá. Niektoré z týchto manipulácií sú pre ne neškodné, avšak niektoré im privádzajú utrpenie a choroby (skrátенý nos obmedzuje dýchanie, častá dysplázia bedrových a laktových kĺbov, problémy pri vrhu šteniat, kožné problémy atď.).¹⁴ Tuan [1984] uvádza, že to, ako sme pretvorili psa od podoby „pôvodného“ vlka, je ten najbrutálnejší spôsob dominancie. Existujú aj ďalšie „úpravy“ domácich zvierat, ktoré sú častou praxou pri ich chove v domovoch. Ide o kupírovanie uší a chvostov (v súčasnosti zakázané, ale často porušované), sterilizáciu a kastráciu, odstraňovanie hlasiviek, používanie kozmetických prípravkov atď. Všetky tieto praktiky obsahujú túžbu kontrolovať a túžbu oslobodiť sa od všetkých divokých a „beštiálnych“ stránok týchto zvierat. Urbanik [2012] to vidí ako snahu zachovať hranicu medzi kultúrou a prírodou aj napriek tomu, že domáce zvieratá sú jasným príkladom hybridných bytostí, ktoré práve túto hranicu narušujú. Existuje aj druhá strana tohto vzťahu, a to je strana starostlivosti, priateľstva a lásky. Psy sa s nami delia o domov, môžu spať v posteli a ležať na pohovke, sú vyobrazené na rodinných fotografiách a pochovávané na zvieracích cintorínoch, kde sa za nimi ich páni vracajú. Tuan [1984] vidí súvislosť v chove domácich zvierat a v praktikách, ktoré sa s tým spájajú, a tým, ako sa „moderný“ človek čoraz viac oddeľuje od prírody a stráca kontakt s pracovnými alebo divokými zvieratami. Domáce zvieratá sú tak akýmsi spojením so živým svetom prírody.

Tuan [1984] ďalej argumentuje, že tento silnejší vzťah s domácimi zvieratami sa špeciálne rozvinul v západnej Európe a neskôr v Severnej Amerike v 19. storočí. Hlavným dôvodom bola nastupujúca individualizácia, kde gesta náklonnosti a lásky boli stále ťažšie použiteľné v súvislosti s tým, ako sa spoločnosť segmentovala a izolovala ľudí do ich súkromných sfér. Vzťah človeka a zvierat predstavoval odbyt týchto emócií.

Sociológ Adrian Franklin, takisto ako Tuan vidí domáce zvieratá ako „výplň prázdnoty“ v ľudských životoch. Franklin [1999] píše: „*Domáce zvieratá poskytujú*

¹⁴ Konzultácia s MVDr. Lenkou Sebinovou

nostalgickú sadu staromódneho pohodlia. Utvárajú dlhodobé zväzky s ľudskými spoločníkmi, zriedka utečú s iným partnerom, sú skoro vždy šťastné, keď vidia „svojich“ ľudí a ich viditeľná láska je nepodmienená (a tak stabilná) a každodenne ukazujú, že potrebujú ľudí, tak isto, ako ľudia ich.“ [Franklin, 1999: 85]. Domáce zvieratá poskytujú „ontologickú bezpečnosť“. Umožňujú nám okamžite rozpoznať, že kľúčové oblasti nášho života sú stabilné, predvídateľné a že sú samozrejmosťou. Z pohľadu tejto interpretácie domáce zvieratá dávajú bezpečný význam ľuďom v neistom postmodernom svete. Domáce zvieratá, hlavne psy a mačky, poskytujú trvalý a stabilný vzťah, zatiaľ čo majú na svojho majiteľa iba niekoľko málo požiadaviek [Franklin, 1999].

Podľa Fudge [2008] jednou z kľúčových tém, ktorá vyplýva zo štúdií ľudsko-zvieracích vzťahov, je rola domácich zvierat v konceptualizácii domova a rodiny. Fudge [2008] píše: „*Pre mnohých z nás sú domáce zvieratá jednoducho bytosťami, s ktorými žijeme: sú to zvieratá, ktoré sú našimi príbuznými a rodinou. Paradox, že niekto, kto je vnímaný ako člen rodiny, je príslušníkom iného druhu, je pre ľudí, ktorí žijú v domovoch s týmito bytosťami, nedôležitý. Vlastníctvo domácich zvierat je založené na predpoklade, že je možné rozšíriť kapacitu lásky aj na iné druhy, že človek môže mať naozajstný vzťah plný lásky a významu s bytosťou, ktorá nie je človekom.*“ [Fudge, 2008: 15 – 16].

1.5.2 Pozitívne účinky psa na človeka a spoločnosť

Pes má nesporne veľa pozitívnych účinkov na človeka a spoločnosť. Existuje veľké množstvo odbornej literatúry, ktorá sa touto témou zaoberá. V nasledujúcej kapitole uvádzam stručný prehľad fyzických, psychických, sociálnych a ďalších prínosov, ktoré vyplývajú z vlastníctva psa, z jeho využitia na terapeutické účely a z jeho prítomnosti v ľudskej spoločnosti.

Cutt a kol. [2007] však upozorňuje, že veľa štúdií poukazuje na pozitívny vplyv domácich zvierat na celkové zdravie človeka, avšak nie všetky sú schopné preukázať jasný kauzálny vzťah. Pri niektorých štúdiách by bolo možné argumentovať, že hlavne zdraví ľudia majú tendenciu si zaopatriť domáce zviera, čo však nemusí znamenať, že ich zdravie je výsledkom vlastníctva domáceho zvieraťa.

Pozitívne účinky psa na človeka

Psy majú jednoznačne pozitívny vplyv na fyzické a psychické zdravie človeka. Ide napríklad o znížený mentálny stres a znížený krvný tlak pri hladkaní psa [Vormbrock,

Grossberg, 1988], menšie riziko kardiovaskulárnych chorôb a celkovo lepšie fyzické zdravie ľudí, ktorí vlastnia psa [Wells, 2007]. Psy pomáhajú k celkovej životnej pohode (wellbeing), pomáhajú zvládať stresové okamihy a poskytujú možnosť dotyku, nežného telesného kontaktu, čo zlepšuje stav psychiky človeka, relaxáciu a uvoľnenie [Katcher, Beck, 1988 in PIAS, 2012].

Pes pomáha ľuďom, ktorí žijú sami, proti pocitu osamelosti a pomáha im ľahšie nadväzovať kontakt s cudzími ľuďmi. Taktiež môže pes nahradiť deti, ktoré vyrástli a odsťahovali sa, alebo tie, ktoré sa nikdy nenarodili, a tak zaplniť prázdne miesto v domove (a v srdci) [Beck, Mayers, 1996].

Psy sú často využívané pri rôznych terapiách (canisterapia) a aktivitách v rámci psychického zdravia a pomáhajú pri rýchlejšej rekonvalescencii, pretože zvieratá poskytujú majiteľom pocit potrebnosti, čím ich podnecujú k rýchlemu zotaveniu.

Štúdie, ktoré sa zaoberali rodinami, ktoré vlastnili psa, prichádzajú s pozitívnymi výsledkami – deti, v rodinách ktorých bol pes, boli obľúbenejšie v kolektíve a viac empatické, adolescenti menej často zažívali pocit nudy, depresie alebo samoty a mali pozitívnejší prístup k životu, rodiny spolu trávili viac času (spoločné prechádzky za účelom „venčenia“ psa) a bola pozorovaná zvýšená empatia a zodpovednosť u detí [Beck, Mayers, 1996].

V súčasnosti je zvýšený výskyt alergií, ktorých zdrojom sú psy (psia srst'), avšak odborníci poukazujú na to, že kontaktom so psom od útleho veku sa môže týmto alergiám predísť a taktiež sa zvyšuje celková obranyschopnosť organizmu [Lodge a kol., 2012 in PIAS, 2012].

Rola domácich zvierat, predovšetkým psov a mačiek, je významná v živote seniorov, pomáhajú im znižovať pocit izolácie a opustenosti a sú nápomocné pri udržiavaní fyzickej aktivity. Zvieratá v hospicioch pomáhajú navodiť dobrú atmosféru, aj keď prítomnosť zvierat v takýchto zariadeniach sa ešte nestala bežnou praxou.

S narastajúcim počtom dospelých a detí trpiacich obezitou sa úloha psov stáva významnejšia, pretože sú prostriedkom k aktivite, čo vedie k zlepšeniu zdravia majiteľov psov [PIAS, 2012].

Psy sú taktiež pomocníkmi a spoločníkmi pre ľudí nevidiacich, postihnutých alebo ľudí odsunutých na okraj spoločnosti (napr. bezdomovcov), ktorým dávajú pocit významu, že niekto je závislý od ich starostlivosti a ochrany [Cutt, 2006].

Pozitívne účinky psa na spoločnosť a komunitu

Wood a kol. [2007] poukazujú, že stále viac vedeckých štúdií prináša dôkazy

o prospešnosti psov nielen pre jednotlivcov, ale aj pre komunitu a spoločnosť. WHO definuje zdravie ako „stav celkovej fyzickej, mentálnej a sociálnej životnej pohody, nie iba ako absenciu choroby.“¹⁵ Psy prinášajú pozitívny vplyv do všetkých týchto dimenzií, teda fyzickej, mentálnej a sociálnej dimenzie ľudského zdravia [Wood a kol., 2007]. Napriek tomu, že psy môžu mať taktiež negatívny vplyv na verejné zdravie (napríklad uhryznutia psom alebo zoonózy), dôkazy podporujú skôr pozitívne vplyvy psov.

Psy uľahčujú interakcie a vývoj vzťahov medzi neznámymi ľuďmi na verejnosti. Ľudia, ktorí sú si navzájom cudzí, sa zriedka zastavia a nadviažu konverzáciu, väčšinou si vymenia letný pohľad a idú ďalej. Pokiaľ má človek pri sebe psa, ľudia sa častejšie pristavia, nadviažu rozhovor a tak vstúpia do interakcie [Gardner, 1980]. Ako pozoroval Messent [1983, in Robins, 1991] vo svojej štúdii, jednotlivci so psami mali dlhšie a častejšie konverzácie s cudzími ľuďmi, ako mali ľudia bez psov.

Gardner [1980] uvádza niekoľko dôvodov, prečo ľudia so psami vo verejnom priestore ľahšie nadväzujú kontakt. Prvý dôvod je, že všeobecná nevšímavosť a nepozornosť ľudí voči cudzincom na verejnosti môže byť narušená, ak je človek sprevádzaný inou osobou alebo zvieratom „otvorenej kategórie“, napríklad dieťaťom alebo psom. Vzťahová otvorenosť psa je vysoko nákazlivá. Ďalej sa tento nezaujem môže narušiť, ak sú prítomné znaky podobnosti. Deti toho istého veku alebo psy tej istej rasy a podobnosti sú zdrojom interakcií a konverzácie. Prítomnosť psa signalizuje, že dotýčaný je pravdepodobne aj milovník psov a to dáva možnosť ľahšieho nadviazania konverzácie a kontaktu s inými majiteľmi a milovníkmi psov [Gardner, 1980 in Robins, 1991].

Pes predstavuje vhodnú a bezpečnú tému na konverzáciu a vytvára odľahčené komunikačné prostredie. Psy fungujú ako látka proti ľudskej anonymite na verejnosti v našej modernej spoločnosti [Robins, 1991] a môžu poskytnúť ľahší prístup do určitých sociálnych skupín [Goffman, 1963 in Sanders, 1998].

Sanders [1998] sa vo svojom článku *The Canine-Human „With“: Dogs, People, and Public Interaction* zameriava na štúdie, ktoré poukazujú na psy ako na sprostredkovateľov sociálnych interakcií. Štúdia Adell-Bath [1979 in Sanders, 1998] poukazuje na dôležitosť roly, ktorú hrajú psy v uľahčení sociálnych interakcií. V tejto štúdii až 83 % opýtaných súhlasilo s vyjadrením „*Môj pes mi dáva možnosť rozprávať sa s inými ľuďmi*“.

Messent [1983 in Katcher; Beck, 1983] vo svojich štúdiách pozoroval majiteľov psov vo verejnom priestore, ktorí prechádzali cez londýnsky park jednak so psom a jednak bez psa.

¹⁵ WHO: <http://www.who.int/about/definition/en/print.html> [14. 02. 2015]

Tí, ktorí mali psa, sa preukázateľne viac zastavovali a zhovárali s inými osobami, ako tí bez psieho spoločníka.

Výskumy venujúce sa domácim zvieratám, špeciálne psom a ich vplyvu na zdravie ľudí, objavujú skutočnosť, že psy môžu pomôcť ľuďom budovať „sociálne mosty“ v ich komunitách tým, že vystupujú ako sociálne „mazadlo“ medzi susedmi alebo cudzincami, alebo dokonca ako motivácia pre prechádzky a využívanie parkov. Toto pomáha výmene pozdravov a iných interakcií medzi ľuďmi, ktorí by sa inak ignorovali. Tieto sociálne mosty môžu byť videné ako lepidlo, ktoré drží spoločnosť spolu a stužuje sociálny kapitál [PIAS]. Jackson [2005] vo svojej štúdii tvrdí, že psy podporujú pozitívny sociálny kontakt medzi ľuďmi, ktorý variuje od náhodných stretnutí na ulici alebo v parku až po pevné medziľudské vzťahy, vytvorené práve týmito prvotnými stretnutiami. Jackson to vidí ako „*platnú formu sociálneho kapitálu*“ [Jackson, 2005].

1.5.3 Negatívny vplyv psa na človeka a spoločnosť

Psy a choroby

Psy žijúce v prostredí mesta a ľudskej spoločnosti môžu byť hostiteľmi rôznych parazitov, baktérií a vírusov, ktoré sú prenosné na človeka. Ide o takzvané zoonózy.¹⁶ Psy sú v každodennom kontakte s ľuďmi, často aj s deťmi a inými zvieratami, ktoré sa môžu od nakazeného psa infikovať. Ďalšie riziko vyplýva z neodstránených psích exkrementov, ktoré môžu byť takisto zdrojom nákazy a predstavujú nebezpečenstvo hlavne pre malé deti.

Kontakt so psami v sebe zahŕňa určité riziko, ale väčšina zoonózných ochorení môže byť zmenšená, možno dokonca eliminovaná správnou veterinárnou starostlivosťou. Pravdepodobne najnebezpečnejšia zoonóza je besnota. Je to vírusové ochorenie, keď vírus napadá nervovú sústavu (človeka alebo iného cicavca). Výskyt tohto vírusu je v súčasnosti nulový, pretože je zavedená povinná vakcinácia.¹⁷ Veterinárna starostlivosť by mala zvládnuť aj ďalšie zoonózy ako bakteriálne (napr. leptospiróza, campylobakteriáza), vírusové (napr. besnota) a parazitárne (napr. toxoplazmóza, larválna toxokaróza, giardiáza).¹⁸

Agresivita psov

Napadnutie psom je jeden z najväznejších problémov, ktorý sa týka prítomnosti psov v spoločnosti. Jednak je to agresivita psov voči ľuďom, ale tiež voči iným zvieratám, či už

¹⁶ Infekcie prenosné medzi zvieratami a ľuďmi

¹⁷ V Českej republike je zavedené povinné očkovanie proti besnote od roku 1953 a Česká republika je besnoty zbavená od roku 2004.

¹⁸ Konzultácia s MVDr. Lenkou Sebinovou

domácim, alebo divým. Následkom takýchto útokov môže byť psychická trauma, vážne poranenie, alebo dokonca aj smrť. Väčšina psov nenapadá ľudí alebo zvieratá. Tie, ktoré sa správajú agresívne, sú väčšinou vystrašené, dominantné, niečo ochraňujú alebo si niečo privlastňujú. Útoky voči divým zvieratám sú súčasťou predátorského inštinktu psov. Správnym výcvikom sa dá predísť psoj agresivite a je na zodpovednosti majiteľa, ako sa postaví k výcviku.

Mechanické obmedzenia ako vôdzky, kliečky a náhubky môžu slúžiť v prospech psov a ľudí, ak sú správne použité ako nápravné opatrenia a sú súčasťou výcviku psa, ktorý vedie k jeho lepšiemu začleneniu sa do spoločnosti, kde nebude predstavovať hrozbu pre seba ani druhých.

Zodpovedajúca legislatíva, zodpovední a vzdelaní majitelia psov, ale aj vzdelaná verejnosť môžu vytvoriť podmienky na to, aby chov psov v meste bol bezpečný, zdravý a vyplývali z neho pozitívne skúsenosti tak pre jednotlivca, ako aj spoločnosť. Zodpovednosť a vzdelanosť sú kľúčové podmienky pre spokojných ľudí, psov, ale aj celú spoločnosť.

Psím útokom sa venuje veľká pozornosť a niektoré výskumy sa zaoberajú spojitosťou agresivity s určitými psími plemenami, ktoré sa často označujú ako „bojové plemená“. Napríklad Bradley [2007] poukazuje na to, že psy, ktoré sú na reťazi (alebo sú inak obmedzené v pohybe), psy, ktoré sú týrané a psy, ktoré sú zanedbávané (alebo rozmazané a patrí im miesto „alfa“ samca v „svorke“), sú väčšou potenciálnou hrozbou nezávisle od plemena. Zákaz chovu „bojových plemien“ nemôže naozaj vyriešiť problém psoj agresivity.

1.6 Problematika zvierat v meste

1.6.1 Multidruhovú politiku verejného priestoru

V mestách nežijeme sami, ale o tento špecifický priestor sa delíme s inými druhmi. Postupujúca urbanizácia vytvára konflikty v otázkach priestoru. V mestskom kontexte vytváranie civilizovaného a usporiadaného ľudského mesta stojí na nepretržitom vylučovaní prírody [Kaika, 2005]. Nastáva otázka, komu a za akých podmienok je povolený vstup do mesta, v tomto prípade vstup do verejného priestoru. Kto a ako je zahrnutý v „politike miesta“? Politikou miesta tu myslím „vyjednávanie“ vo veci priority vstupu (vstup a následná forma pobytu a pohybu) do verejného priestoru a interpretáciu daného miesta.

Kontroverzia nad prítomnosťou zvierat vo verejnom priestore sa začne, ak sa stretnú rôzne pohľady na zvieratá a rôzne pohľady na to, či sú na tom správnom mieste, alebo mimo

svojho správneho miesta [Philo, Wilbert, 2000].

Ďalšia komplikácia vychádza z „nedisciplinovanosti“ zvierat, ktoré často prekračujú a porušujú legálne a kultúrne „poriadkové systémy“ a ich pohyb po meste je často nekontrolovaný a živelný.

Úlohu tu hrá aj neustála ambivalentná rola zvierat. Zvieratá sú neustále objektmi protipólnych tendencií, starostlivosti, lásky, odporu, vylúčenia a zahrnutia [Holmberg, 2013]. Debaty verejnosti, politikov a akademikov o otázkach prítomnosti zvierat v urbanizovanom prostredí mesta, konkrétne vo verejnom priestore, by sa dali označiť za „multidruhovú mestskú politiku“ [Holmberg, 2013]. Do tejto politiky sa zapájajú aj samotné zvieratá, jednak sú aktérmi, subjektmi v tejto debata, kde prostredníctvom svojej prítomnosti „debatujú“ a na druhej strane sú centrálnymi objektmi tejto debaty.

Ústredným bodom tohto prístupu je teória „hybridnej geografie“ pre porozumenie mestského priestoru ako niečoho „viac než ľudského“. Tento hybridný prístup odmieta dávať do vzájomnej opozície prírodu a kultúru, sociálne a materiálne, objekt a subjekt a namiesto toho vytvára porozumenie väzieb medzi týmito (na prvý pohľad oddelenými) kategóriami [Holmberg, 2013]. Koncept „viac než ľudský“ cielene destabilizuje antropocentrizmus a decentralizuje kategóriu ľudí ako takých a poskytuje teoretické zakotvenie, takisto ako epistemologickú a etickú dimenziu. Ústrednou témou je svet tvorený ľudskými a mimoludskými aktérmi a tento prístup spochybňuje ideu ľudskej výnimočnosti [tamtiež].

Ja sa zaujímam o politiku špecifického miesta – verejného priestoru. Pohyb bytostí spadá pod kontrolu ľudských zákonov a noriem, a tieto sú veľmi odlišné, pokiaľ ide o jednotlivé druhy. Tam, kde je jeden druh ochránený a zahrnutý, je ďalší druh ohrozený a vylúčený.

1.6.2 Miesto zvierat'a v priestore mesta

Mestá sú husto obývané zvieratami, či už s nami žijú v našich domovoch, alebo ich prítomnosť nie je na prvý pohľad viditeľná. Napriek tomu je predstava mesta ako výlučne ľudského prostredia rozšírená. V akademických kruhoch nájdeme len málo výskumov, ktoré by sa venovali ľudsko-zvieracím vzťahom v takto špecifickom prostredí a takisto aj v urbánných geografických štúdiách zriedka figurovali zvieratá a antropocentrická tendencia bola plne viditeľná [Wolch, 2002].

Koncom 20. storočia vedecký záujem o zvieratá v mestách začína narastať. Do popredia sa dostávajú otázky vzťahov zvierat, ľudí a prostredia, v ktorom sa nachádzajú. Akú

majú zvieratá rolu vo formovaní mesta, ako zvieratá formujú osobnú a kolektívnu identitu ľudí, to sú jedny z mnohých otázok. Potreba hľadať odpovede na tieto otázky išla spolu s tým, ako sa menil pohľad na zvieratá či už v kruhoch laických, alebo akademických. Išlo predovšetkým o uznanie subjektivity zvierat, o rozmazávanie hranice medzi prírodou a kultúrou a o nárast hnutí za práva zvierat. Na tento vývoj nadviazali geografi, ktorí sa zaoberali otázkami týkajúcimi sa zvierat, ich rolou v sociálnom konštruovaní kultúry, individuálnej a kolektívnej identity, posunu hranice medzi ľudským a zvieracím a povahy zvieracej subjektivity. Avšak iba niektorí z nich sa venovali týmto otázkam v prostredí mesta [Wolch, 2002].

Geografia zvierat je dobre situovaná na to, aby prispela k porozumeniu medzidruhovým interakciám v prostredí mesta. Jej záujem vychádza z konceptov ako miesto, priestor, mocenské vzťahy a mierka. Ďalej sa zaujíma o zvieratá, ktoré považuje za bytosti s ich vlastnými životmi, potrebami a so sebauvedomovaním, a nie za entity, ktoré majú byť chytené, spočítané, zmapované a zanalyzované [Philo, 1998 in Wolch; Emel, 1998].

Geografia zvierat skúma, ako sú zvieratá „umiestňované“ ľuďmi konceptuálne a materiálne v rôznych prostrediach, aby tak prispela k porozumeniu komplexnosti ľudsko-zvieracích vzťahov.

Geografi postupne objavili predstavu „socioprírody“, teda spojenie dvoch esenciálnych kategórií a napádajú rozdelenie objekt – subjekt, čo je základom rozdelenia príroda – spoločnosť. Ako píše Whatmore a Thorne [1998]: „*Svet môže byť videný ako osídlený vzájomne pôsobiacimi heterogénnymi činiteľmi, kde nie všetci aktéri sú ľudia.*“ [Whatmore; Thorne, 1998: 27]. Prostredníctvom tejto optiky môžu geografi uznať prítomnosť zvierat v urbanizovanom prostredí. Tento nový pohľad posúva hranice medzi urbanizáciou a prírodou do polohy, kde sa príroda znovu stáva súčasťou mesta.

Geografia zvierat posúva tieto teórie ešte ďalej, keď tvrdí, že mesto je vo svojej podstate obalené do ľudsko-zvieracích vzťahov, je tým charakterizované, a teda môže byť konceptualizované ako produkt medzidruhových vzťahov [Wolch a kol. 2000]. Holmberg [2013: 143] píše: „*Zvieratá symbolizujú prírodu v prostredí, ktoré je najčastejšie vnímané ako kultúra.*“

Mesto nie je nikdy čisto sociálne alebo prírodné, je vytvárané socio-ekologickými procesmi, ktoré sú súčasťou mestského života. Swyngedouw [1996] predstavuje „mestského kyborga“, mesto pretkané sieťami a procesmi, ktoré sú ako ľudské, tak prírodné, ako reálne, tak fiktívne a ako mechanické, tak organické. Psy sú typickým príkladom mestsko-prírodnokultúrneho hybridu a stále viac sú považované za obyvateľov miest, ktorých sociálne

a behaviorálne potreby by mali byť uspokojované aj mimo súkromných sfér domova.

Korene tejto medzidruhovej mestskej teórie sú založené na práci Jennifer Wolch, neskôr nazvanej Zoöpolis, ktorá sa začína tvrdením, že procesy urbanizácie, založené na dobývaní a využívaní prírody kultúrou denaturalizovali prostredie mesta a ponechali zvieratá a prírodné územia na okraji (či už fyzickom, alebo imaginárnom). Wolch [1995] tvrdí, že musíme renaturalizovať mestá a pozvať zvieratá späť. Wolch nazýva toto renaturalizované mesto, kde ľudia uznávajú prítomnosť zvierat, Zoöpolis. Opätovné spojenie ľudí a zvierat v prostredí mesta, premyslenie a pretvorenie vzťahov a praktík by mohlo viesť k udržateľnému vzťahu prírody a kultúry, ktorý nie je založený na jednostrannom využívaní zvierat ľuďmi [tamtiež].

Medzidruhová mestská teória pomáha vysvetliť „mestské“ tým, že skúma a odкрýva podstatu vzťahu medzi ľuďmi a zvieratami v prostredí mesta a vidí tento vzťah ako základný pre porozumenie formy, funkcie a dynamiky mesta. Snaží sa prekonať utilitarizmus a antropocentrickú konceptualizáciu ľudsko-zvieracích vzťahov v mestskom prostredí [Wolch, West, Gaines, 1995].

Kultúrni sociológovia a kultúrni geografi dlho zdôrazňovali, že moderné spoločnosti fungujú s veľmi špecifickou predstavou priestoru. Určité priestory – mestá, suburbie, industriálne a agrikultúrne zóny – sú definované skôr ako „ľudské“ než „zvieracie“ a skôr „kultúrne“ než „prírodné“ alebo skôr „rozvinuté“ než „divoké“. Tieto dichotómie podporujú naše „*kultúrne odvodené, moderné koncepcie správnych, morálne vhodných priestorových vzťahov medzi zvieratami a spoločnosťou.*“ [Jerolmack 2008: 73]. V tejto kultúrnej predstave domáce zvieratá zostávajú bezpečne na vôdkach, divé zvieratá ostávajú v zoológických záhradách alebo v zachovanej divokej prírode ďaleko od ľudí a dobytok ostáva na farmách za hranicami mesta. Len čo sa nejaké zviera nachádza mimo svojho „správneho a morálne vhodného“ priestoru, je videné ako „mimo svojho miesta“ (out of place) a považované za morálne problematické [Philo, 1998].

Mestský život vytlačil domáce zvieratá za steny domovov, do súkromnej sféry, divé zvieratá a dobytok prísne za hranice mesta. Ak takto umiestnené zvieratá prekročia túto hranicu, tak sú odsúdené k morálne pohoršujúcemu pohľadu, pretože prestúpili a porušili hranice miest, ktoré sú označené „výhradne pre ľudí“. Zvieratá sa stávajú viditeľné, iba keď vyjdú so svojho priestoru a stávajú sa problémom, ale sú neviditeľné ako všadeprítomní členovia našej komunity [Donaldson, Kymlicka, 2011].

Ľudia umiestňujú zvieratá rôznymi spôsobmi na rôzne miesta. Fiktívne, literárne, psychologicky, virtuálne a do fyzických priestorov, tak rôznorodých ako domovy, vidiek,

mestá, farmy, továrne, zoologické záhrady, národné parky atď. Ľudia presne určili, obmedzenia a pozíciu zvierat v konceptuálnom a materiálnom priestore [Philo, Wilbert, 2000]. Takéto umiestňovanie určuje, kde zvieratá patria, kde by mali ísť, ako dlho by tam mali zostať, ako by sa mali správať, aké majú využitie (pre ľudí) a v akej interakcii sú s nimi ľudia. Tieto umiestnenia sú taktiež priestorové a majú významné dôsledky pre rozsah, do ktorého sú rôzne zvieratá zahrnuté alebo vylúčené z určitých miest [Philo, 1995]. Niektoré druhy zvierat sú úplne vylúčené z ľudských domovov a štvrtí, pretože sú považované za divoké, nebezpečné alebo nehygienické, zatiaľ čo iné sú zahrnuté preto, že sú považované za krotké, čisté alebo charizmatické [Philo, Wolch, 1998].

Mnoho ľudských diškurzov obsahuje presný priestorový koncept, ktorý slúži na ustanovenie pozície „ich“ (zvierat) vo vzťahu k „nám“ (ľuďom) v takom štýle, ktorý poukazuje na „odlišnosť“ konceptuálnu (oddeľuje zvieratá od ľudí z hľadiska povahových vlastností) a zemepisnú (upevňuje pozíciu zvierat v priestore a miestach, odlišných od tých, ktoré majú tendenciu zaberat' ľudia) [Philo, Wilbert, 2000].

Zvieratá však vždy nerešpektujú priestorové usporiadanie, a tak rôzne prijímajú, vyhýbajú sa, alebo prestupujú na miesta, ktoré im ľudia pridelujú, a tým „vyjednávajú“ tieto hranice, či už fyzické, alebo pomyselné hranice rôznych diškurzov.

Priestorová hierarchia usporiadania druhov naprieč fyzickou krajinou posilňuje predstavy o správnom mieste jednotlivých zvierat a o ľudsko-zvieracích vzťahoch. Ale stretnutia ľudí a zvierat sú rôzne, multidimenzionálne a v skutočnosti veľmi zložitú.

Jennifer Wolch v článku *Anima Urbis* [2002] vyzýva k detailnému preskúmaniu mesta a ľudsko-zvieracích vzťahov, ktoré sa v jeho prostredí odohrávajú. Do pozornosti dáva geografiu zvierat a potenciál tejto disciplíny vo vysvetlení historickej a kultúrnej konštrukcie vzťahu ľudí a zvierat. Navrhuje začať na teoretickej úrovni, a to „premyslením“ súčasnej mestskej teórie, rozrušením antropocentrickej tradície. Cieľom takejto teórie je priniesť k sebe na prvý pohľad nezlučiteľné diškurzy, ktoré sa pohybujú v rozmedzí od sociálnych teórií po mestskú ekológiu divočiny (urban wildlife ecology) a stimulovať empirické štúdie, ktoré by použili široké spektrum metód výskumu. Takéto výskumy by mali dosiahnuť niekoľko cieľov:

- Porozumieť urbanizácii z perspektívy významu pre zvieratá, dostať sa za hranice makroštúdií o habitátoch a za ochranu a mapovanie zvierat a preskúmať rolu zvierat v prostredí mesta v mikromierke. Takéto štúdie nám spätne pomôžu porozumieť, čo urbanizácia znamená pre zvieratá, ich stanovištia, zmeny v ich živote a ich spôsoby interakcie s ľuďmi.

- Zistiť, ako a prečo sa menia postoje a praktiky voči zvieratám a vzory vzťahov ľudí a zvierat v prostredí mesta, v čase a priestore.
- Objaviť, ako je produkovaná mestská ekológia zvierat (urban animal ecology) vedou, sociálnymi diskurzmi, politickými a ekonomickými silami.
- Pochopiť, ako sú ľudsko-zvieracie vzťahy ako mestské praktiky formované mestským plánovaním, grassroot aktivizmom a samotnou aktivitou zvierat.

Nový prístup v takýchto výskumoch by mal opätovne vrátiť do hry zanedbávanú rolu prírody vo formovaníestskej praxe, pretože vzťah anima-urbis je stelesnený v animálnych, ako aj ľudských formách života, z tohto pohľadu by analýzy miest mali byť reanimované.

1.6.3 Miesto psa vo verejnom priestore

Psy v mestách sformovali novú mestskú kultúru, čo je viditeľné na fenoméne „domácich miláčikov“ a početnej skupine „psičkárov“ [Urbanik, Morgan, 2013]. Ako píše Olson a Hulser [2003: 137]: „*Domáce zviera prešlo cestu od príležitostného exteriérového doplnku k rodinnému príslušníkovi prvej triedy.*“ Domáce zvieratá v meste v súčasnosti zastávajú odlišnú sociálnu a verejnú pozíciu, ako tomu bolo v minulosti a sú dôležitými komponentmi postmodernej rodiny [Olson, Hulser, 2003]. Vlastníctvo psa má podstatnú priestorovú dimenziu [Tissot, 2011].

Ako som už ukázala v predchádzajúcej kapitole, domáce zvieratá sú často vnímané ako členovia rodiny. Táto novovzniknutá multidruhovú rodina je hnacou silou niekoľkých procesov vo formovaní nových mestských identít, pre pretváranie mestského priestoru a neustále otváranie otázky prítomnosti psa vo verejnom priestore [Urbanik, Morgan, 2013]. Nové trendy „psičkárskej kultúry“ prinášajú psy do zvýšenej viditeľnosti a do interakcií mesta, čo je jav, ktorý niektorí občania považujú za znepokojujúci a nežiaduci [Instone, Sweeney, 2014]. Tieto meniace sa vzorce prítomnosti psa v ľudskej spoločnosti podnietili výskumy, ktoré sa zaoberali napríklad psími parkmi, ktoré sú študované ako nové priestory sociálnej angažovanosti a vyjednávania [Urbanik, Morgan 2013; Wood a kol., 2007, Holmberg, 2013], urbánnym plánovaním alebo ľudsko-zvieracími vzťahmi v prostredí mesta [Philo 1995; Tissot 2011; Urbanik, Morgan 2013; Holmberg, 2013; Wolch a kol. 2000].

To, kde sú psy prítomné, čo robia a v akých sú interakciách s ostatnými obyvateľmi mesta a so svojim okolím, všetko toto ovplyvňuje život mesta a priamo sa dotýka verejného priestoru, pretože psy v ňom participujú a podieľajú sa na jeho utváraní.

Prítomnosť psov v meste je na jednej strane pozitívnym prvkom v ľudskej spoločnosti, ale na strane druhej ich prítomnosť v prostredí mesta často spôsobuje problémy. Ide o neodpratane psie exkrementy, o agresivitu psov, o ničenie zelene, o „nemiestne“ správanie sa psov na verejnosti, o ich prístup do verejných priestorov mesta a o ich výskyt „mimo“ určeného miesta. Psy robia starosti ľudsko orientovanému mestu niekoľkými významnými spôsobmi. Psy sú jednoducho problém. Pokiaľ sa chcem dozvedieť viac o ľudsko-zvieracích vzťahoch v prostredí mesta a o vyjednávaní „viac než ľudského“ verejného priestoru, využijem radu Harawayovej a zostanem s ťažkosťami [Haraway, 2008b], alebo ako píše Latour, budem „nasledovať kontroverziu“ [Latour, 1988 in Holmberg, 2013].

Napriek tomu, že psy hrajú významnú úlohu v životoch ľudí a v komunite, miesto psov v meste a vo verejnom priestore zostáva nevyriešenou otázkou. V posledných dekádach sa prítomnosť psov vo verejných priestoroch neustále „upravuje“ a je predmetom vyjednávania či už medzi občanmi „v teréne“, alebo na politickej úrovni. Svoju úlohu tu hrá legislatíva (jej upravovanie v prospech alebo neprospech psov), ktorá upravuje prítomnosť psov vo verejnom priestore (formy pobytu a pohybu). Svoj vplyv zohráva aj proces gentifikácie, ako o ňom píše Tissot [2011] a privatizácie verejných priestorov mesta, ktoré vyústili v poklese počtu verejných priestorov a zvýšili dozor a kontrolu a intenzifikovali vzťahy v zmiešanej ľudsko-zvieracej spoločnosti. Od psov a ich majiteľov sa očakáva, že sa prispôbia týmto novým časovo-priestorovým požiadavkám [Power, 2012].

Prítomnosť psov v parkoch, na uliciach, námestiach a na iných miestach ostáva záležitosťou verejnej debaty, intenzívnejšej vtedy, keď sa mestá stávajú hustejšími a dopyt po verejných priestoroch sa zvyšuje.

Bettany a Daly zvažujú situáciu, keď majiteľ vedie psa na vôdzke a toto spojenie vytvára „človekopsa“.¹⁹ Psy sú držané v blízkosti majiteľov a vôdzka oddeľuje psy od ostatných členov spoločnosti a môžu sa voľne pohybovať iba v presne určených priestoroch. Takéto umiestnenie psov vo verejnom priestore zväzuje psy a ich majiteľov a očakáva sa od tohto „človekopsa“ spoločensky akceptované správanie. Majitelia sú považovaní za osobne zodpovedných za svojich psov a psy tu závisia od človeka, aby im bol umožnený prístup do verejného priestoru. Toto robí zo psa majetok bez možnosti nezávislého pohybu alebo agendy. Na vôdzke zodpovedný a kontrolovaný „človekopes“ predvádza model správneho občianskeho poriadku [Bettany, Daly, 2008]. Týmto sú psy prezentované ako privátny majetok, ktorý by mal zostať za stenami domovov a vstup do verejného priestoru je skôr

¹⁹ Anglický termín human-dog, hu/dog.

privilegiom ako právom. Je to práve psie spojenie s človekom ako majiteľom, ktoré umožňuje prítomnosť psa vo verejnom priestore. Pes samotný, bez svojho majiteľa, je z tohto priestoru vykázaný (ak sa tu vyskytne sám, je odchytený a umiestnený na „správne“ miesto). Toto zahŕňa zodpovedného majiteľa, ktorý neustále dozerá a kontroluje svojho psa. Niektorí ľudia očakávajú od psov, že sa budú správať na verejnosti „formálne“, zatiaľ čo iní nechajú psa „byť psom“, teda voľne behať a robiť to, čo v domácom prostredí nemôže, z čoho veľakrát vznikne konflikt [Instone, Sweeney, 2014].

Je možné, že problémy so psami nie sú až tak otázkou kontroly, regulácie, prístupu do verejného priestoru a tak ďalej, ale skôr toho, že psy prosto nenasledujú ľudské očakávania. Haraway [2008a] upozorňuje na to, že by bolo chybou domnievať sa niečo o iných druhoch pred tým, než ich stretne. A Instone a Sweeney [2014: 781] dopĺňajú: „*Rôzne stretnutia v prostredí mesta vytvárajú rôzne verzie toho, aký význam majú pes a jeho majiteľ.*“

Mesto je hybridný medzidruhový priestor a psy narušujú predstavu ľudsko-orientovaného mesta. Toto posúva pozornosť od diškurzu psa ako druhoradého obyvateľa, ktorý je umiestnený v oddelených priestoroch, k debate o celkovom premyslení mnohonásobných vzťahov medzi ľuďmi, psami a „človekopsami“ [Haraway, 2008b].

Vzrastajúci fenomén vlastníctva psov v meste a meniace sa ľudsko-zvieracie vzťahy spolu s obmedzenosťou verejného priestoru v prostredí mesta vedú k priestorovým konfliktom. Priestorové rozdeľovanie verejného priestoru (zonácie) za účelom vyhradiť pre psy ich vlastné miesta a týmto ich umiestniť na to „správne“ miesto, môže priniesť zdanie, že toto je definitívne riešenie, čo vystupňuje spory vo veci ďalších možností prístupu do verejného priestoru (kto má prístup a ako sa môže verejný priestor využívať). Multidruhové mesto si však vyžaduje nové kategórie, než sa snažiť vtesnať psov do už existujúcich priestorových rozdelení. Toto si vyžaduje alternatívny model, ktorý vykročí mimo ustanovených a formulovaných pojmov verejného priestoru a sformuluje nový multidruhový priestor [Instone, Sweeney, 2014].

Karoven a Yocom [2011] nabádajú na zanechanie zavedených sporov o miesto psov v prostredí mesta, navrhujú aktívne prepracovanie vzťahov a redefinovanie verejného priestoru ako „viac než ľudského“, v ktorom prebiehajú komplexné a mnohonásobné ľudsko-zvieracie vzťahy.

Tora Holmberg [2013] vo svojom článku *Trans-Species Urban Politics: Stories from the Beach* rozoberá vznik a vývoj priestorového konfliktu týkajúceho sa „psej pláže“ v Santa Cruz v Kalifornii. Holmberg analyzovala túto situáciu ako príklad „politiky miesta“, kde sa niekoľko aktérov snaží vymedziť, ohraničiť a definovať určitú lokalitu. „Politikou miesta“ tu

autorka myslí vyjednávanie o možnosti vstupu, význame a o definovaní funkcií daného miesta. Základná otázka tu je, kto má právo vstúpiť a kto patrí a kto by mal byť vylúčený z daných verejných priestorov. Ak zvieratá (divé aj domáce) prekročia určité hranice, tak sú považované za „škodcov“, a tak sa stávajú objektmi vylúčenia alebo vyhubenia.

Tieto hranice môžu byť geografické alebo fyzické, ale tiež môžu byť záležitosťou bytia „mimo miesta“. Vzhľadom na to, že psy spolu s inými domácimi zvieratami okupujú „hraničný priestor“, procesy vylúčenia a zahrnutia môžu byť veľmi časté. Holmberg [2012:38] píše: *„Pláž je v tomto prípade hraničný priestor, kde môže byť očakávaný neporiadok (rušenie)(disorder). Avšak, je tu jeden konkrétny neporiadok (rušenie), ktorý nie je tolerovaný. Nie sú to hrajúce sa deti, surfisti alebo dokonca hlučné vtáky, ktoré sú vnímané ako rušivé, ale v tomto príbehu je to ľudsko-zvierací vzťah, ktorý vytvára znepokojenie. Je vnímaný ako zle, alebo nedostatočne regulovaný.“* A ďalej píše: *„Psy sú rozhodne odlišné, sú iné ako ľudia, a stále také isté (ľudskí spoločníci), ich dvojzmyselná prítomnosť je otvorená početným interpretáciám a skúsenostiam zahrnutia, vylúčenia, ktoré nie sú vždy pohodlné alebo kontrolovateľné.“* [Holmberg, 2012: 39].

1.6.4 Potenciálne konflikty vyvolané prítomnosťou psa v meste

Verejný priestor v prostredí mesta je značne obmedzený a využívajú ho užívatelia s rôznymi záujmami, preto sa môžu v tomto prostredí objaviť konflikty. Verejný priestor nie je využívaný iba ľuďmi, ale taktiež zvieratami, či už ide o psy, alebo iné zvieratá, domáce či divé.

Problém, ktorý sa týka psov a ich majiteľov, v prostredí mesta zahŕňa znečisťovanie verejných priestranstiev exkrementmi, agresiu psov voči ľuďom alebo iným zvieratám, štekanie (hluková záťaž), ničenie okolitého prostredia a iné obťažujúce správanie psov (a ich majiteľov) na verejnosti. Ďalším predmetom sporu je nedodržiavanie vôdzkových predpisov a nerešpektovanie rôznych pravidiel (či už písaných, alebo nepísaných), napríklad vstup so psom do priestoru, kde je vstup so psom zakázaný, pes bez dohľadu, pes v blízkosti detí atď. Ďalšie konflikty vyplývajú z toho, že:

- rôzne druhy aktivít alebo rôzne skupiny si konkurujú v danom verejnom priestore, ktorý je v prostredí mesta obmedzený,
- dve nezlučiteľné aktivity sú na jednom mieste,
- konflikty môžu byť spôsobené nevhodným správaním sa ľudí (nerešpektovaním pravidiel, písaných či nepísaných).

Konflikty môžu mať niekoľko stupňov od ohrozenia bezpečnosti cez narúšanie kvality rekreácie až po jednoduché obťažovanie. Pri obťažovaní záleží na stupni a záleží na jednotlivcovi a jeho miere tolerancie. Čo je obťažujúce pre jedného, môže byť stále prijateľné pre niekoho iného a niekto ďalší si nemusí nič všimnúť.

Problém psích exkrementov

Asi najviditeľnejším (a často medializovaným) problémom chovu psov v meste sú neodstránené tuhé psie exkrementy (TPE) z verejných priestranstiev. Predstavujú potenciálne zdravotné riziko pre ľudí, ale aj pre zvieratá, pričleňuje sa aj neestetickosť a zápach. TPE môžu byť infikované parazitmi, ktoré môžu byť prenosné na človeka a nebezpečné hlavne pre deti a pre ľudí s oslabenou imunitou. Najčastejšie ide od škrkavku a giardiu. Pravidelným odčervovaním psa je zabezpečená prevencia proti škrkavke a ďalším parazitom.²⁰

Miestne orgány vyžadujú od majiteľov psov, aby dôsledne odstránili TPE. Pokiaľ majú byť úspešné, mali by sa zamerať na vzdelávanie, komunikáciu a vynútenie, s čím je väčšinou problém, pretože sa často nedá identifikovať majiteľ pôvodcu TPE. Tlak z okolia taktiež núti majiteľov psov odpratávať TPE. V posledných rokoch miestne authority predstavili niekoľko opatrení, ktoré by mali napomôcť k čistejším verejným priestranstvám. Ide napríklad o špeciálne určené koše na TPE, ktoré sú umiestnené na strategických bodoch, ďalej papierové vrecká s naberačkou, ktoré sú k dispozícii pri smetných košoch, alebo vrecká a špeciálne kolektory na psí moč. So psími exkrementmi (TPE a moč) súvisí aj záťaž životného prostredia. Psí moč je agresívny a spôsobuje poškodenie vegetácie a fasád domov. Ide napríklad o trávniky, kríky a stromy, ktoré po psom moči zostávajú „vypálené“. Psy sú teritoriálne zvieratá, a hlavne psy samce značkujú a preznačkovávajú pachy iných samcov svojím močom. Existujú psie kolektory moču, ktoré sa nainštalujú na kritické miesta a už je iba na majiteľovi psa, aby svojho zverenca naučil novým návykom.

Ničenie vegetácie

Nielenže psí moč poškodzuje vegetáciu, ale aj obhrýzanie, hrabanie a pohyb psov po trávnatých plochách prispievajú k poškodeniu mestskej zelene. Psy často vyhrabávajú nové sadenice, obhrýzajú stromy a vyhrabávajú diery, ktoré sú následne nebezpečné pre iných užívateľov verejných priestorov. Správnym tréningom a vedením psa sa dá zabezpečiť, aby pes nespôsobil ujmu životnému prostrediu, nikoho neohrozoval a aby stále zostal psom. A

²⁰Konzultácia s MVDr. Lenkou Sebínovou

tak je opäť na majiteľovi, aby dal psovi podnety na „hru“, pri ktorej nebude poškodená zeleň a ostatní návštevníci parkov nebudú ohrození.

„Nemiestne“ správanie sa psa na verejnosti

Pre milovníkov psov nie je žiadny problém, ak sa ich cudzí pes dotkne, pričuchne si k nim alebo na nich rovno vyskočí a oblíže im tvár. Majitelia psov by však nemali zabúdať na to, že nie všetci (ľudia alebo iné zvieratá) sú s takýmito prejavmi náklonnosti stotožnení. Osobitnou kapitolou sú v tomto prípade deti. Majiteľ psa by mal byť osobitne pozorný, ak sú v blízkosti deti, ale aj rodičia detí by mali viesť deti k ohľaduplnosti a naučiť deti základné pravidlá pri kontakte so psom (vystupovať pokojne, nerobiť prudké pohyby a vopred sa spýtať majiteľa psa, či sa dieťa môže k psovi priblížiť, alebo ho pohladkať). Aj v týchto prípadoch je na rozhodnutí majiteľa psa, aby zabezpečil, že jeho psí spoločník nebude neželane obťažovať ostatných ľudí či zvieratá.

Vôdzkové predpisy a ich (ne)dodržiavanie

Ďalším dôvodom konfliktu môže byť nedodržiavanie vôdzkových predpisov zo strany majiteľov psov. V meste sú vyčlenené zóny, kde sa môžu psy pohybovať v rôznych „režimoch“ – psy majú vstup zakázaný, majú vstup povolený na vôdzke, alebo majú vstup povolený a môžu sa pohybovať voľne, ale vždy pod dohľadom majiteľa. Majiteľ psa by sa mal informovať o platných zneniach tzv. „vôdzkových predpisov“ a následne ich dodržiavať. Problém však nastane, ak ich majitelia psov nedodržiavajú, či už zámerne, alebo z nevedomosti. Tieto predpisy však môžu byť v niektorých prípadoch nejasné a otvorené vlastnému vysvetleniu. Dôležitú úlohu tu zohrávajú miestne úrady, aby tieto pravidlá definovali jasne a zrozumiteľne. Niektorí majitelia môžu pravidlá porušovať zámerne, aby tým dali najavo nesúhlas s platnou legislatívou.

Miestne úrady taktiež využívajú vizuálne formy značenia (informačné panely alebo piktogramy na chodníku), aby sprehľadnili situáciu napríklad v parku, kde sa prechádza z jedného „režimu“ do druhého. Miestne úrady musia zabezpečiť čitateľnosť týchto označení a pravidelne ich obnovovať, ak sú poškodené a nečitateľné.

Aby tieto predpisy boli dodržiavané čo najväčším počtom ľudí, je dôležité, aby do procesu rozhodovania boli prizvané všetky zainteresované skupiny a aby sa na výsledku všetci dohodli. Prijatie rozhodnutia „za zatvorenými dverami“ sa často končí konfliktom.

Obťažovanie hlukom

Obťažovanie hlukom sa taktiež dá považovať za jeden z negatívnych aspektov chovu psa v meste. Ide predovšetkým o štekание, zavýjanie a ďalšie hlučné správanie psa.

Pes, stelesnenie živočíšnosti

Pes je stelesnená „živočíšna“ bytosť, ktorá sa môže správať a pohybovať prudko, nepredvídateľne a nekontrolovateľne. Práve táto forma pohybu môže spôsobovať určitým ľuďom (ale aj zvieratám) nepríjemné pocity a viesť ku konfliktom.

1.6.5 Zodpovedný prístup k chovu psa v meste

Z vlastníctva a chovu psa v meste vyplývajú povinnosti, ktorých naplnenie je nevyhnutné, pokiaľ má byť chov psa v meste prospešný pre majiteľa a aj pre spoločnosť. Tieto povinnosti zahŕňajú:

- Porozumenie a napĺňanie fyzických a psychických potrieb psa (emocionálne a sociálne potreby).
- Porozumenie a napĺňanie zdravotných a *wellbeing* potrieb psa, čo zahŕňa pohyb, tréning, a bohaté životné prostredie (bohaté na vnemy), ktoré je v súlade s požiadavkami daného psieho plemena.
- Povinnosť zamedziť potulovaniu sa psa mimo domova bez dohľadu.
- Povinnosť oboznámiť sa a následne dodržiavať platné pravidlá týkajúce sa prítomnosti psa v jednotlivých verejných priestranstvách, ktoré sú platné v danej oblasti (vôdzkové predpisy, povinnosť odstraňovať TPE, mať psa pod dohľadom a kontrolou atď.).

Spolu tieto povinnosti tvoria „spoločensky zodpovedné vlastníctvo psa“ a pozostávajú z dvoch častí. Prvá časť sú vedomosti o daných povinnostiach, druhou časťou je ich dodržiavanie. Oba tieto body sú viazané na informácie, vzdelávanie, legislatívu a vynútiteľnosť. Tieto procesy sú ovplyvňované zainteresovaním rôznych aktérov. Zapojené sú miestne verejné správy, kynológovia, veterinári, organizácie bojujúce za práva zvierat, rôzne záujmové skupiny, jednotlivci a psy samotné. Práve takéto široké spektrum zainteresovaných aktérov spôsobuje konflikty, pokiaľ ide o prítomnosť psov vo verejnom priestore.

1.6.6 Pes vo verejnom priestore ako konflikt

Pes v meste spôsobuje kontroverziu a problémy. Na toto zistenie nie je potrebné

študovať vedecké články, ale stačí mať otvorené oči a uši pri živote v meste a aspoň trochu sa zaujímať o spoločenské dianie. Je možné prirodzene vysledovať niekoľko oblastí, kde tieto konflikty vznikajú. Ale najprv stručne rozoberiem pojem konflikt a ďalšie pojmy z neho vyplývajúce.

Plamínek [2009] vymedzuje konflikt ako „*to, čo do inak pokojných systémov (rodín, firiem, spoločností, prírody) vnáša nerovnováhu, alebo nestabilitu.*“ A dodáva: „*Konflikty sú deekvilibrizujúce alebo destabilizujúce aspekty systému.*“ [Plamínek, 2009: 14].

Podľa Oxfordského slovníka je konflikt vážny nesúlad medzi dvoma alebo viacerými názormi, zásadami alebo záujmami.²¹

Z konfliktu sa môže stať *spor*, alebo *problém*. Samotní ľudia rozhodujú o tom, akú podobu bude mať konflikt. Pokiaľ presadzuje jednotlivec výhradne svoje riešenie, ide o spor, ale pokiaľ sa všetci účastníci konfliktu usilujú o nájdenie toho najlepšieho riešenia, nie nevyhnutne toho svojho, hovoríme o probléme. Z toho vyplýva, že problémy je možné riešiť racionálne, zatiaľ čo spory nie. Pokiaľ chceme vyriešiť konflikt, musíme ho „očistiť“ od osobných emócií, aby sa z neho stal problém a zamerať sa na jeho vecnú podstatu. [Plamínek, 2009].

Jacob a Schreyer [1980] uvádzajú, že môžeme rozoznávať *interpersonálny konflikt* (interpersonal conflict) a *konflikt spoločenských hodnôt* (social values conflict). Interpersonálny konflikt sa objaví, keď sa jednotlivec snaží o dosiahnutie vlastných cieľov a iný jednotlivec alebo skupina ho v tom rušia [Jacob, Schreyer, 1980].

Tieto konflikty môžu byť pozorované v špeciálnej skupine nespokojných užívateľov určitej rekreačnej zóny, kde je ako príčina nespokojnosti jednotlivca identifikovaná iná skupina užívateľov alebo správanie jednotlivca [Jacob, Schreyer, 1980]. Ide napríklad o využívanie parku na rekreačné účely, keď jedna skupina alebo jednotlivec ho vnímajú ako oddychovú zónu a druhá skupina (jednotlivec) ako priestor pre aktivity svojich psov.

Konflikt spoločenských hodnôt sa objavuje medzi skupinami (jednotlivcami), ktoré nemusia akceptovať podobné normy/hodnoty, pokiaľ ide o určitú aktivitu. Oproti interpersonálnemu konfliktu sa konflikt spoločenských hodnôt v literatúre definuje aj ako konflikt, keď nie je nutnosťou priamy kontakt medzi skupinami [Vaske a kol., 2007]. Vaske a kol. [1995] skúmali konflikty, ktoré sa vyskytovali medzi poľovníkmi a turistami v danej oblasti. Hoci turisti neboli priamymi svedkami lovu a ani poľovníkov nevideli, konflikt sa tu odohrával v rovine spoločenských hodnôt, a to v rozdielnych hodnotách v názore na

²¹ A serious incompatibility between two or more opinions, principles, or interests.

poľovníctvo. Obdobne v prípade problematiky chovu psa v meste môže určitá skupina (jednotlivec) zastávať napríklad názor, že pes do mesta nepatrí a voľný pohyb psov vo verejnom priestore je problém.

Vaske a Donelly [2007] rozoberajú situáciu, keď sa interpersonálny konflikt a konflikt spoločenských hodnôt môžu spojiť. Ak jednotlivec priamo nevidí určitú situáciu, ale verí, že je to problematiqué, konflikt sa objaví v závislosti od spoločenských hodnôt jednotlivca. Jednotlivci, ktorí priamo pozorujú určitú situáciu/udalosť a vyhodnotia ju ako problém, to môžu vyjadriť ako konflikt individuálny alebo ako konflikt spoločenských hodnôt, ale takisto môže ísť o oba typy konfliktu súčasne.

Nasledujúci obrázok popisuje príklady rôznych situácií, ktoré môžu užívatelia verejného priestoru zažívať: žiadny konflikt, interpersonálny konflikt, konflikt spoločenských hodnôt alebo kombináciu oboch. V poli označenom poznámkou 1: Jednotlivci v tejto kategórii uviedli, že videli danú situáciu, alebo ju vnímajú ako problém a súhlasia s tvrdením: „*Vedomie toho, že psom je dovolený voľný pohyb vo VP, aj keby som ich nikdy nevidel, je pre mňa problém.*“ V poli označenom poznámkou 2: Jednotlivci v tejto kategórii uviedli, že videli danú situáciu, alebo ju vnímajú ako problém a nesúhlasia s tvrdením: „*Vedomie toho, že psom je dovolený voľný pohyb vo VP, aj keby som ich nikdy nevidel, je pre mňa problém.*“ [Vaske, Donelly, 2007].

Toto rozdelenie je dôležité, aby mohli byť rôzne opatrenia v praxi úspešné. Taktiež je dôležité rozoznávať pomenované kategórie, aby sa konflikty (aj potenciálne) mohli v praxi úspešne vyriešiť.

Obr.2 Konflikt

		Perceived Problem	
		No	Yes
Observed	No	No Conflict	Social Values Conflict
	Yes	No Conflict	Interpersonal and Social Values Conflict ¹ Interpersonal Conflict ²

[Zdroj: Vaske, Donelly, 2007:2]

1.7 Práva zvierat

V tejto kapitole stručne predstavím významných autorov a prístupy k právam zvierat, na ktoré nadväzujú Sue Donaldson a Will Kymlicka vo svojej politickej teórii práv zvierat v knihe s názvom *Zoopolis*.

Práva zvierat, ako ich chápeme v dnešnom ponímaní, sa začali formovať na prelome 18. a 19. storočia, keď sa morálni filozofi začali bližšie zaujímať o zvieratá. Napríklad Jean Jacques Rousseau, John Oswald, Henry Salt alebo Jeremy Bentham vyjadrili myšlienku, že zvieratá sú cítiace bytosti, ktorým patria určité práva. Postupne sa medzi ľuďmi začala táto predstava šíriť a dostala sa do širšieho povedomia, čo malo za následok vznik spolkov a organizácií, ktoré sa usilovali o ochranu zvierat a taktiež jednotlivci začali toto pochopenie reflektovať vo svojich životoch. V súčasnosti patria medzi najznámejších autorov, ktorí sa venujú právam zvierat, nepochybne Peter Singer, Tom Regan, Charles Patterson a ďalší. Každý sa venuje tejto téme trochu inak a svoju pozornosť zameriava na iné aspekty tejto témy, ale je možné vypozerovať spoločné paralely.

Peter Singer, dnes asi najznámejší bioetický filozof, rozvíja myšlienky Benthama a jeho utilitárny morálny princíp.²² Singer zakladá svoj prístup na „užitočnosti“ jednotlivca pre dobro celku a na princípe rovnocenného rešpektovania záujmu každého jednotlivca. Jeho dielo *Animal Liberation* (1972) sa pokladá za medzník novodobého hnutia za oslobodenie a práva zvierat. Singer upozorňuje na utrpenie zvierat a na diskrimináciu na základe druhu. Zameriava sa hlavne na chov hospodárskych zvierat pre potravu a využívanie zvierat

²²Jeremy Bentham (1748 – 1832) bol anglický filozof a hlavný predstaviteľ utilitárneho filozofického smeru, ktorý tvrdí, že správny čin a postup je ten, ktorý má za následok vytvorenie maximálneho množstva šťastia (dobra) pre čo najväčší počet jedincov.

v laboratóriách na pokusy. Tieto formy využívania zvierat vidí ako najbrutálnejšiu formu dominancie ľudí nad zvieratami. Aby bolo možné dosiahnutie druhovej rovnosti a rovnosti chápania záujmov všetkých bytostí, navrhuje Singer ako cestu k tomuto cieľu vegetariánstvo a zrušenie pokusov na zvieratách, ktoré nevedú k žiadnym jednoznačným a užitočným výsledkom a navrhuje využívať alternatívne cesty vedeckých pokusov. V centre týchto teórií je ústredná téma zvierat'a ako živej cítiacej bytosti, ktorá prežíva emócie, radosť a utrpenie [Singer, 2001].

Americký filozof Tom Regan je ďalším známym zástancom práv zvierat a požaduje úplné zastavenie využívania zvierat ako zdroja potravy, využívanie zvierat na vedecké účely a na komerčné a športové účely. Regan vidí ako príčinu neutešenej situácie zvierat to, že sú vnímané ako veci a majetok a sú využívané pre potreby ľudí. V centre Reganovej teórie stojí cítiaca bytosť s vlastnou subjektivitou a vnútornou hodnotou (vrodené hodnoty) a požiadavka na rovnosť všetkých bytostí. Regan nevidí obetovanie jedinca pre dobro celku ako prípustné (na rozdiel od Singera). Regan o domácich zvieratách hovorí: „*Veľkou výzvou v prípade domácich zvierat je prísť na to, ako žiť vo vzájomne rešpektujúcom symbiotickom vzťahu. Je veľmi ťažké to urobiť.*“²³

Sue Donaldson a Will Kymlicka vo svojej knihe *Zoopolis: A Political Theory of Animal Rights* uvádzajú tri základné morálne rámce (prístupy) k právam zvierat, a to: welfare²⁴ prístup, ekologický prístup a prístup základných práv. Tak, ako sú v súčasnosti rozpracované, ani jeden z nich sa neukázal ako schopný vygenerovať fundamentálnu zmenu v systéme využívania zvierat ľuďmi. Donaldson a Kymlicka veria, že takáto zmena bude možná, iba ak sa utvorí a rozvinie nový morálny rámec (prístup), ktorý spojí zaobchádzanie so zvieratami do väčšej miery priamo so základnými princípmi liberárno-demokratickej spravodlivosti a s právmi ľudí.

Autori diskutujú limity súčasne platných teórií práv zvierat a zjednodušene predstavujú nasledujúce tri prístupy:

Za „welfare“ označujú prístup, ktorý akceptuje, že životná pohoda zvierat je dôležitá, ale ktorý to podriaduje záujmom ľudí. Z tohto pohľadu stoja ľudia nad zvieratami

²³Nedatované interviu dostupné z: <http://www.think-differently-about-sheep.com/AnimalRightsAHistoryTomRegan.htm> [05. 04. 2015]

²⁴„Welfare“ je anglické slovo, ktoré sa dá preložiť ako pohoda, blaho, prosperita či životná pohoda. V spojitosti s hospodárskymi zvieratami hovoríme o vytvorení podmienok, v ktorých sú chránené pred fyzickou a psychickou nepohodou a v ktorých môžu realizovať svoje prirodzené správanie. „Welfare zvierat“ zahŕňa päť slobôd: 1.Sloboda od smädu, hladu, a nevhodnej výživy. 2.Sloboda od nepohodlného prostredia. 3.Sloboda od bolesti, zranení a chorôb. 4.Sloboda realizovať prirodzené správanie. 5. Sloboda od strachu a stresu

v pomyselnej morálnej hierarchii, a preto tento prístup dovoľuje ľuďom využívať zvieratá v určitých medziach. V tomto zmysle je „welfarizmus“ myslený ako prístup, kde životná pohoda zvierat je morálne dôležitá, so zvieratami by sa malo zachádzať humánne, ale môžu byť použité na prospech ľudí. Tento prístup nie je produktom filozofických úvah, ale chápe sa ako hlavný prúd názorov na to, ako by sme mali zaobchádzať so zvieratami. Tento prístup sa odlišuje napríklad od prístupu Singera, ktorý zastrešuje „filozofický welfarizmus“ a trvá na tom, že záujmy zvierat by sa mali počítat rovnako ako záujmy ľudí pri určovaní toho, čo určuje celkový blahobyť. Tento filozofický welfarizmus vedie k radikálnej kritike „mainstreamového welfarizmu“, pokiaľ ide o využívanie zvierat ľuďmi [Donaldson, Kymlicka, 2011].

Za „ekologický prístup“ označujú prístup, ktorý sa zameriava na celkovú vitalitu ekosystémov, ktorých súčasťou sú aj zvieratá, a teda ide predovšetkým o ekosystém ako celok, nie o individuálne zvieratá. Tento prístup poukazuje na škodlivé antropogénne činnosti a ich dosah na ekosystémy, a teda aj zvieratá. Avšak, ak je zabíjanie zvierat v prospech celkovej vitality ekosystému, je toto zabíjanie ospravedlniteľné a prednosť majú ochrana, zachovanie alebo obnovenie ekosystému pred ochranou života jednotlivých zvierat (neohrozených druhov).

Autori kritizujú „mainstreamový welfarizmus“ za to, že síce môže zabrániť niektorým naozaj zbytočným formám krutosti na zvieratách, ale stáva sa značne neefektívny, keď ide o využívanie zvierat v prospech ľudí a je príliš slabý, aby sa postavil proti tlaku konzumu a nebol ním prevalcovaný.

„Ekologický prístup“ trpí takým istým neduhom, teda povýšením ľudských a ekosystémových záujmov nad tie zvieracie. Tento prístup vyzdvihuje zdravý a udržateľný ekosystém a je ochotný obetovať životy zvieracích jedincov na docielenie tejto holistickej vízie.

Potom je tu prístup „práv zvierat“, ktorý vo svojej silnej verzii udeľuje zvieratám nedotknuteľné práva. Tieto práva ochraňujú zvieratá pred ich použitím v prospech ľudí alebo ekosystémov. Zvieratá nežijú, aby slúžili ľuďom, nie sú sluhovia a otroci, ale majú vlastný morálny význam, vlastnú subjektivitu, ktorá musí byť rešpektovaná. Zvieratá, tak isto ako ľudia, sú individuálne bytosti, ktoré majú právo nebyť mučené, uväznené, nebyť subjektom medicínskych pokusov, nebyť násilne odlúčené od rodiny alebo usmrtené, pretože „*požierajú príliš veľa vzácnych orchideí a pozmeňujú svoj habitát*“. S rešpektom k týmto základným morálnym právam na život a slobodu sú si zvieratá a ľudia rovní, nie je to vzťah pán a otrok, manažér a zdroj, alebo stvoriteľ a výtvor [Donaldson, Kymlicka, 2011].

Čejka [2010] takisto vidí napätie medzi rôznymi skupinami usilujúcimi sa o práva zvierat. Jednak ide o ľudí usilujúcich sa o životnú pohodu zvierat a zlepšenie ich osudu (animal welfare), ktorí požadujú „väčšie klietky“, a v druhom prípade o ľudí usilujúcich sa o práva zvierat (animal rights), ktorí presadzujú „prázdne klietky“. Čejka [2010] považuje konflikt medzi týmito skupinami za chybný, pretože obe skupiny chcú predovšetkým zvieratám pomôcť, a „prázdne klietky“ vidí ako utópiu budúcnosti, zatiaľ čo „väčšie klietky“ vidí ako krok na ceste k úplnému oslobodeniu zvierat.

1.7.1 Práva zvierat v Zoopolise

Autori knihy Zoopolis nadväzujú na prístup „práv zvierat“. Ako jedinú možnú efektívnu ochranu zvierat proti vykorisťovaniu vidia v posune od welfarizmu a ekologického holizmu k morálnemu rámcu, ktorý berie na vedomie zvieratá ako nositeľov určitých nedotknuteľných práv. Táto teória je rozvinutá ako Animal Rights Theory (ART) – teória práv zvierat a v posledných 40 rokoch sa rozvíjala na akademickej pôde, avšak na politickej úrovni zostáva marginálna a na úrovni „mainstreamového welfarizmu“.

Donaldson a Kymlicka [2011] nadväzujú na súčasne platnú ART, ktorú kritizujú, pretože je formulovaná príliš úzko, a to tak, že zväčša vychádza z negatívne formulovaných práv pre zvieratá, ako napr. právo nebyť vlastnený, zabitý, uväznený, mučený alebo oddelený od rodiny. Tieto práva sa vzťahujú na zvieratá, ktoré vykazujú subjektívnu existenciu, čiže zvieratá, ktoré zreteľne vykazujú určitý stupeň vedomia, teda sú schopné vnímať. Na druhej strane ART už veľa nehovorí o tom, aké pozitívne povinnosti máme smerom k zvieratám. Napríklad povinnosť rešpektovať zvierací habitat, povinnosť zobrať do úvahy potreby zvierat pri navrhovaní miest, budov, ciest, štvrtí atď. To, že sme v procese domestikácie vyšľachtili zvieratá, ktoré sú teraz od nás závislé, nám dáva za povinnosť adekvátne sa o ne postarať. Rozdielne morálne povinnosti máme k domestikovaným zvieratám a iné k voľne žijúcim divým zvieratám [Donaldson, Kymlicka, 2011].

Donaldson a Kymlicka [2011] ponúkajú alternatívny rámec teórie práv zvierat a prenášajú teóriu práv zvierat z oblasti morálnej filozofie do politického prostredia.

Autori vidia v ART ako hlavný vzťah ľudí k zvieratám v zmysle „nechať ich na pokoji“, teda nezasahovať do ich negatívneho práva na život a slobodu. Správať sa k zvieratám eticky znamená nechať ich osamote. Tento prístup je správny, ak ide o divé zvieratá, ktoré žijú ďaleko od ľudí a ich obydľí. Okrem divých zvierat sú tu aj domestikované zvieratá, ktoré ľudia priviedli do ľudských sídiel a zvieratá, ktoré žijú na okraji, na hranici

medzi mestom a divočinou a túto hranicu často prestupujú (napríklad líšky, potkany, netopiere atď.). Prístup nezasahovania je vhodný, pokiaľ ide o divé zvieratá, ale je neadekvátny k zvieratám, ktoré sú s ľuďmi vo vzájomnej a v neustálej interakcii, sú od seba vzájomne závislí a delia sa o svoj habitat. Táto vzájomná závislosť je zreteľná najmä u domácich zvierat a domestikovaných farmárskych zvierat, ktoré boli šľachtené desaťročia, aby boli závislé od ľudí [Donaldson, Kymlicka, 2011].

Práva zvierat v politickej sfére

Centrálnym motívom Zoopolisu je vízia zmiešanej ľudsko-zvieracej spoločnosti, v ktorej všetkým občanom a návštevníkom mesta (ako ľuďom, tak aj zvieratám) prislúchajú rôzne práva a povinnosti. Zoopolis ponúka nový pohľad jednak na teóriu, ako aj na praktický prístup k právam zvierat a tiež na novú perspektívu zvieracej pôsobnosti v ľudsko-zvieracích vzťahoch.

Autori predstavujú svet ľudsko-zvieracích vzťahov, v ktorom je braná vážne predstava, že ľudia a zvieratá spolu koexistujú, interagujú a kooperujú na základe spravodlivosti a rovnosti. Autori posúvajú debatu o právach zvierat z morálnej teórie a aplikovanej etiky do politickej sféry. V ich politickej teórii o právach zvierat sú zvieratá videné ako politickí aktéri. Rôzne zvieratá majú rôzne vzťahy s ľudskými politickými komunitami a hoci by sme mali rešpektovať základné neporušiteľné práva všetkých zvierat, rôzne ľudsko-zvieracie vzťahy vedú k rôznym právam a povinnostiam. Domestikované zvieratá by mali byť videné ako občania v spoločnej ľudsko-zvieracej komunite, divé zvieratá ako obyvatelia svojich vlastných suverénnych komunít a tzv. hraničné zvieratá, ktoré sú divé, ale žijú popri ľuďoch a často navštevujú priestor mesta, ako *denizens*²⁵ (ako cudzinci s povolením na pobyt, ktorým sú priznané práva občanov) [Donaldson, Kymlicka, 2011].

Občianstvo pre domáce zvieratá

Autori hľadajú kombináciu negatívne a pozitívne formulovaných zvieracích práv tým spôsobom, že zvieratá zasadzujú do politického kontextu. Politická filozofia, ktorá sa už dlhšie zaoberá kombináciou univerzálnych individuálnych práv s citlivosťou k rôznym kontextom a vzťahom, je práve z toho dôvodu vhodnou platformou práve pre takéto úvahy. Konkrétne sa zamerali na myšlienku občianstva a prostredníctvom tohto konceptu postupne

²⁵Denizen 1. is a person admitted to residence in a foreign country; *especially*:an alien admitted to rights of citizenship (Osoba, s povolením na pobyt v cudzej krajine, špeciálne cudzinec, ktorému boli priznané práva občana). 2. An animal or a plant naturalized in a region.

rozvinuli teóriu pozitívne formulovaných práv zvierat. Občianstvo vytvára charakteristické práva a povinnosti ako nadstavbu nad univerzálne ľudské práva pripísané všetkým osobám, ako občanom, tak aj cudzincom [Donaldson, Kymlicka, 2011].

Občianstvo zahŕňa tri dôležité znaky, a to štátnu príslušnosť (nationality), suverenitu (popular sovereignty) a politickú agendu (political agency). V súčasnosti sa pozornosť venuje hlavne tretej dimenzii občianstva. Ale celkový koncept občianstva nemôže byť zúžený iba na túto dimenziu, pretože by sme okamžite pripravili veľa ľudí o občianstvo a práva s tým spojené. Napríklad deti alebo ľudia so závažnými mentálnymi chorobami nie sú schopní vykonávať politickú agendu, ale napriek tomu sú občanmi [tamtiež].

Špecifické skupiny zvierat by mali byť videné ako občania našej politickej komunity v týchto prvých dvoch významoch. Majú právo obývať teritórium našej spoločne užíwanej politickej komunity a vrátiť sa do nej a právo mať svoje záujmy zahrnuté do určovania verejných statkov/záujmov. Status zvierat ako občanov, takisto ako v prípade ľudí, je stanovený nie ich kognitívnymi schopnosťami, ale charakterom ich vzťahu k určitej ucelenej politickej komunite [tamtiež].

Pomýlená predstava o tom, že zvieratá nemôžu byť občanmi, je založená na nedorozumení a samotnom charaktere občianstva, dokonca aj v prípade ľudí. Veľa ľudí predpokladá, že zvieratá nemôžu byť občanmi, lebo:

- občianstvo je praktikovanie politickej agendy,
- politická agenda vyžaduje kognitívne vyvinuté schopnosti pre rozumnú úvahu.

Občianstvo má viacnásobné funkcie a všetky sú v princípe aplikovateľné na zvieratá [tamtiež]. Domestikované zvieratá musia byť videné ako členovia našej komunity. Keďže sme priniesli takéto zvieratá do našej spoločnosti a zbavili sme ich možnosti inej možnej formy existencie, máme povinnosť zahrnúť ich do spoločenského a politického vyjednávania podmienok [tamtiež].

Zvieratá vo verejnom priestore Zoopolisu

Čo je však zaujímavé pre moju oblasť výskumu, je otázka, čo by priznanie občianstva domestikovaným zvieratám, konkrétne psom, znamenalo pre ich prítomnosť vo verejnom priestore mesta.

Donaldson a Kymlicka [2011] upozorňujú, že ich cieľom nie je obraňovať žiadny špecifický súbor práv na neobmedzenú slobodu pohybu, avšak chcú načrtnúť všeobecný pohľad na predstavu o práve na slobodu pohybu pre domáce zvieratá.

Domáce zvieratá nepochybne patria do mestskej komunity a sú prítomné vo verejnom priestore mesta. Ich forma pobytu a pohybu vo verejnom priestore je však výrazne obmedzená. Jednak sú to fyzické bariéry, ako napríklad vôdzky, oplotenia atď., ale aj rôzne obmedzenia prístupu do verejných priestranstiev na základe legislatívy a nariadení. Ľudia vyvíjajú úsilie na „znevíditeľnenie“ zvierat a na ich udržanie na tých „správnych miestach“ [tamtiež].

Zvieratá potrebujú dostatok pohybu na vedenie plnohodnotného života a na začlenenie sa do spoločnosti (socializáciu), a preto je nevyhnutné umožniť im prístup do verejného priestoru. Autori Zoopolisu poukazujú na paralelu s minulosťou, keď by bol napríklad ženám, židom alebo černochoom zakázaný alebo obmedzený vstup do verejných priestorov. Právo na slobodu pohybu odzrkadľuje sociálne postavenie a vylúčenie niektorých skupín občanov do „ich“ špeciálnych priestorov, slúži ako spôsob rozlíšenia svojprávnych občanov od znevýhodnených skupín [tamtiež].

Pokiaľ obmedzujeme zvieratá v pohybe, môže to mať podobu úmyselnej diskriminácie (zvieratá sem nepatria, musia sa zdržiavať v ich vlastnom vyčlenenom priestore), alebo neúmyselnej diskriminácie (záujmy zvierat neboli zohľadnené pri navrhovaní verejného priestoru mesta). Existujú všeobecne platné nariadenia obmedzujúce voľný pohyb zvierat bez ohľadu na schopnosť jednotlivých zvierat. Takýto prístup by už nebol akceptovateľný, ak by sme považovali domáce zvieratá za spoluobčanov [tamtiež].

To však neznamená absolútnu slobodu pohybu zvierat a ani to, že sa nemôžu uplatňovať určité obmedzenia pre konkrétnych jedincov. Autori obhajujú dostatočnú slobodu pohybu, nie neobmedzenú. Obmedzenia slobody pohybu sú ospravedlniteľné v prípadoch ochrany domácich zvierat pred nebezpečenstvom (predátormi, dopravnými cestami a inými) a v prípadoch nutnosti ochrany ľudí pred zvieratami. Jednotlivé psy sa výrazne odlišujú v schopnosti neprekračovať hranice pravidiel spoločenského života. Niektoré potrebujú viac obmedzení ako iné, či už na ochranu seba, alebo iných [tamtiež].

Domáce zvieratá, ktoré žijú v prostredí mesta, si musia osvojiť určité schopnosti, ktoré im umožnia slobodu pohybu v maximálnej možnej miere a zároveň, aby dokázali nasledovať pravidlá sociálnej komunity a neohroziť seba ani iných. Tieto schopnosti ich musí naučiť človek ako ich zodpovedný poručník. Bezpochyby by stále zostali nejaké ospravedlniteľné obmedzenia, ale tieto by vždy mali dočasný charakter otvorený vyjednávaniu a vývoju [tamtiež].

2 Metodológia

2.1 Výskumný problém, výskumné otázky

Stanovenie výskumného problému nebolo okamžitou záležitosťou, ale prepracovala som sa k nemu po dlhšie trvajúcich úvahách nad širšou témou prítomnosti psa v meste. Vzhľadom na to, že som so psom v meste, konkrétne v Prahe (MČP2 a MČP3) prežila šesť rokov a potom ďalšie dva roky už bez psa, nemohla som prehliadnuť pozitíva, ale aj negatíva, ktoré sprevádzajú súžitie ľudí a psov v prostredí mesta. V roku 2014 som sa zúčastnila výcvikovej poradne pre psy a ich majiteľov v Riegrových sadoch, ktorú organizovalo občianske združenie Strana Psa. Na tejto akcii sa však nepreberal iba samotný výcvik psov, ale medzi zúčastnenými sa debatovalo o pravidlách a reguláciách prítomnosti psa vo verejnom priestore. Neskôr som si detailne prezrela internetovú stránku združenia, ktorá je bohatá na informácie a po prečítaní väčšiny materiálov, ktoré sa zväčša týkali problematiky života psov v meste, som sa o tému začala intenzívnejšie zaujímať. Môj záujem o tému pretrvával a súčasne nastal čas výberu témy diplomovej práce. V téme týkajúcej sa prítomnosti psa v meste som cítila veľký potenciál, ale súčasne som spočiatku nedokázala jasne formulovať výskumný problém a výskumné otázky. Až po intenzívnom brainstormingu, objavení prvých článkov na danú tému a konzultácii s vedúcim práce sa mi podarilo formulovať výskumný problém a výskumné otázky. Výskumný problém som teda stanovila nasledovne: Vyjednávanie „viac než ľudského“ verejného priestoru. Termín „viac než ľudský“ som prebrala z anglického originálu „more than human“, ktorý používajú viacerí autori zaoberajúci sa témou prítomnosti zvierat vo svete ľudí a používajú ho napríklad v označení rodiny tvorenou tak ľuďmi, ako aj zvieratami (more than human family), alebo mestom, kde obyvateľmi nie sú iba ľudia (more than human city). Ja som si tento termín prispôbila a použila ho v spojení s verejným priestorom, pretože v diplomovej práci budem skúmať to, ako sa následkom prítomnosti psa vo verejnom priestore mení tento priestor na „viac než ľudský“ a ako sa tento priestor vyjednáva. Aby som bola schopná „vyriešiť“ tento výskumný problém, stanovila som si výskumné otázky, zodpovedaním ktorých by som sa mala priblížiť k odpovedi. Výskumné otázky sú:

- Aké strany sa podieľajú na vyjednávaní „viac než ľudského“ verejného priestoru?
- Aké stanoviská, názory a východiskové pozície majú jednotlivé strany na vytvorenie „viac než ľudského“ verejného priestoru?
- Ako jednotlivé strany rozumejú prítomnosti psa vo verejnom priestore?

- Ako by sa mali potreby psa začleniť do verejného priestoru mesta podľa jednotlivých strán?

Výskum som musela pre potreby diplomovej práce ohraničiť, a tak som si za skúmanú oblasť vymedzila MČP2, keďže toto prostredie osobne poznám. Ďalším faktorom, prečo som sa rozhodla pre túto mestskú časť, je, že Strana Psa má bohaté množstvo dokumentov, ktoré mi poslúžili ako veľmi dôležitý zdroj informácií. Strana Psa totiž s MČP2 „vyjednáva“ podmienky prítomnosti psa vo verejnom priestore už od svojho vzniku (na tento účel aj vznikla) v roku 2010. MČP2 sa taktiež problematike psov v meste venuje pomerne detailne a na svojich internetových stránkach má zverejnené viaceré informačne bohaté materiály. Ďalším zdrojom informácií sú Noviny Prahy 2, kde sa objavujú príspevky komentujúce psiu problematiku v MČP2.

2.2 Výskumná stratégia a technika zberu dát

2.2.1 Kvalitatívny výskum

Z charakteru výskumných otázok bolo zrejmé, že na ich zodpovedanie budem potrebovať predovšetkým dáta kvalitatívneho charakteru, a tak som zvolila kvalitatívnu výskumnú stratégiu v relatívne uzatvorenej lokalite (hranice MČP2 nie sú pevne uzatvorené). Tento druh výskumu je opísaný ako stratégia založená na predpoklade, že sociálnemu svetu aktérov je možné porozumieť skúmaním toho, ako oni sami tento svet interpretujú [Bryman, 2004, Disman, 2007]. A to, ako jednotliví aktéri chápu realitu, ich vedie ku konaniu, prostredníctvom ktorého ju znova (re)konštruujú. Ďalej sa kvalitatívnym výskumom „*rozumie akýkoľvek výskum, ktorého výsledky sa nedosahujú pomocou štatistických procedúr, alebo iných spôsobov kvantifikácie.*“ [Strauss; Corbin, 1999:10].

2.2.2 Prípadová štúdia

Ako základný výskumný prístup som si zvolila prípadovú štúdiu, aby som mohla detailne zachytiť, opísať a rozobrať konkrétny prípad v celej jeho celistvosti a hĺbke [Hendl, 2005]. Za konkrétny prípad tu však považujem abstraktnejší „prípad vyjednávania ‚viac než ľudského‘ verejného priestoru“, ktorý v sebe zahrňuje niekoľko konkrétnych prípadov tohto vyjednávania. Aby som mohla zmapovať celkový priebeh tohto vyjednávania, obsiahnuť súvislosti, musela som sa pozrieť aj do minulosti, v ktorej sa odohrali udalosti, ktoré sú prepojené s prítomnosťou. Aj výskumné otázky, ktoré som si stanovila, poukazovali na to, že

prípádová štúdiá je vhodný prístup. V tejto súvislosti píše Yin: „*Čím viac Vaše otázky usilujú o vysvetlenie nejakej súčasnej okolnosti (napr. „ako“ alebo „prečo“ určitý sociálny fenomén funguje), tým skôr je metóda prípadov štúdie relevantná. Táto metóda je tiež relevantná, čím hlbší a rozsiahlejší popis určitého sociálneho fenoménu Vaše otázky vyjadrujú.*“ [Yin, 2009: 4]. Yin [2009] ďalej opisuje prípadovú štúdiu ako výskum, ktorý hlboko skúma nejaký súčasný fenomén v kontexte a podmienkach, v ktorých sa reálne vyskytuje, pričom používa rôzne metódy, ktoré umožňujú zber všetkých možných relevantných dát, ktoré majú byť vyhodnotené a prepojené trianguláciou.

Vyčlenila som si niekoľko metód výskumu, ktoré mi pomohli nazbierať široké množstvo informácií o danej téme: pozorovanie, pološtruktúrované rozhovory, analýzu dostupných dokumentov, analýzu vybraných článkov z periodika Novín Prahy 2 a analýzu virtuálnych dát, ktoré sa nachádzajú na internete. V priebehu výskumu som narazila aj na kvantitatívny výskum spracovaný agentúrou STEM, ktorá zisťovala názory občanov Prahy 2 a návštevníkov Riegrových sadov na problematiku psov v meste. V rámci jedného výskumu som skombinovala kvantitatívne aj kvalitatívne dáta, čo je obvyklé pre prípadovú štúdiu [Silverman, 2001; Woodside, 2010].

Pomocou triangulácie som sa pokúsila prepojiť výsledky z pozorovania, informácie z rozhovorov, dáta z analýzy dostupných dokumentov, dáta z analýzy vybraných novinových článkov a výsledky kvantitatívneho výskumu.

2.2.3 Pozorovanie

Jednou metódou bolo pozorovanie. Pozorovanie umožňuje zachytiť javy, ktoré by bolo nemožné zistiť prostredníctvom inej formy výskumu a je ich možné zachytiť v prirodzenom prostredí. Od bežného pozorovania sa pozorovanie za účelom výskumu líši tým, že je dopredu premyslené a zaznamenávajú sa poznámky [Surynek a kol., 2001]. Uskutočnila som pozorovanie zúčastnené, otvorené a štruktúrované, keď som sa pravidelne stretávala so skupinou psičkárov, ktorí chodili „venčiť“ psy na Peruckú stráň a do Riegrových sadov. Skupinu psičkárov som poznala už z minulosti, keď som chodila s vlastným psom do Havlíčkových sadov a na Peruckú stráň. Moja pozícia výskumníka by sa dala označiť „pozorovateľ ako účastník“ so známou identitou [Disman, 2002]. Toto pozorovanie som uskutočnila počas dvoch jarných mesiacov, v apríli a máji, keď sa už v parkoch začína život po zime. S touto skupinou psičkárov som bola v teréne spolu 10-krát, zakaždým asi jednu hodinu. Počas pozorovania som sa sústredila hlavne na to, či prítomnosť psa vo verejnom priestore vyvoláva nejaký typ konfliktu ohľadne využívania daného priestoru parku.

Poznámky som si zaznamenávala do denníka, takisto ako poznámky z neformálnych rozhovorov.

2.2.4 Pološtruktúrované rozhovory

Rozhovory s informátormi mali formu pološtruktúrovaných rozhovorov, pretože v sebe kombinujú jednak fixné jadro otázok, ktorých sa výskumník môže pridržiavať a zároveň sú voľnejšie ako štruktúrovaný rozhovor, takže informátor môže rozprávať viac uvoľnene. Takýto typ rozhovoru výskumníkovi pomôže „získať informácie hlbšieho a širšieho zamerania o kvalitatívne rôznorodých skutočnostiach.“ [Surynek a kol, 2001: 83]. Celkovo som uskutočnila sedem rozhovorov s priemernou dĺžkou jedna hodina. Informátorov som si vyberala účelovo, a to až potom, ako som sa lepšie oboznámila s celkovou témou problematiky psov v meste. Na základe vlastnej úvahy, ktorú som podporila zúčastneným pozorovaním a pilotnej analýzy dokumentov som si vytypovala niekoľkých potenciálnych informátorov, ktorí by mi mohli poskytnúť doplňujúce informácie a súčasný pohľad na stav vecí. Takáto metóda vyberania vzorky sa nazýva výberom zámerným (účelovým) a to preto, že „cielene vyhľadávame účastníkov podľa ich určitých vlastností.“ [Miovský, 2005: 135]. Taktiež som sa snažila vyberať informátorov podľa toho „do akej miery sú schopní poskytnúť dáta, ktoré sú potrebné k čo najkomplexnejšiemu popisu výskumného problému“. [Novotná, 2009].

Ako problematické sa však ukázalo, že nie všetci mnou oslovení ľudia boli ochotní so mnou spraviť rozhovor. Oslovila som desať politikov zo súčasného zastupiteľstva úradu MČP2. Nakoniec sa mi ozvali dvaja, ktorí so mnou boli ochotní urobiť rozhovor. Ďalej som oslovila jedného zo zakladateľov občianskeho združenia Strana Psa, ktorý sa mi však neozval, a tak som sa k informátorom z tohto združenia dostala prostredníctvom sociálnych sietí. S rozhovorom súhlasili traja členovia združenia. Dve informátorky dobrovoľne pomáhajú združeniu pri organizovaní výcvikových poradní pre verejnosť a jeden informátor je hlavným „vyjednávačom“ s MČP2. Ďalší rozhovor som uskutočnila s matkou detí, ktoré navštevujú škôlku a školu v blízkosti Bezručových sadov. Poslednú informátorku som získala z Klubu přátel vlkodavů, ktorá aktívne bojuje proti diskriminácii veľkých plemien psov v meste.

Všetkých informátorov som oboznámila s priebehom rozhovoru a prečítala som im informovaný súhlas. Rozhovory s politickými zástupcami som taktiež anonymizovala, lebo ma predovšetkým zaujímal osobný názor informátora na danú problematiku. Chcela som sa vyhnúť tomu, aby mi títo informátori odpovedali v rámci programu politickej strany, ktorej sú členom, prípadne, aby ich odpovede ostali na neutrálnej úrovni, keď si nimi nebudú chcieť

odradiť potenciálnych voličov. Všetky mená informátorov sú vymyslené na uchovanie ich anonymity.

Všetky rozhovory som transkribovala čo najskôr po uskutočnení rozhovoru.

2.2.5 Analýza dokumentov, článkov a virtuálnych dát

Analýza dokumentov patrí medzi tzv. nevtieravé techniky výskumu [Novotná, 2009] a použila som ju ako jednu z metód získania dát v prípadovej štúdií. Tieto dáta sú sekundárne, pretože nie sú výsledkom aktivity výskumníka, ale vznikli za iných okolností. Analýza virtuálnych dát dostupných na internete je taktiež jednou z nevtieravých techník výskumu [Novotná, 2009], ktoré som využila.

Ako prvé som sa zamerala na články z periodika Noviny Prahy 2. Postupne som prezrela všetky ročníky Noviny Prahy 2 od roku 1999 po súčasnosť²⁶ a vytvorila som si prehľadnú tabuľku v programe Excel. Označila a vybrala som tie príspevky, ktoré boli vhodné na ďalšiu analýzu. Mala som však na pamäti, že toto periodikum je ladené „prokoalične“. Významným zdrojom informácií boli dokumenty, ktoré má na svojich internetových stránkach Strana Psa. Strana Psa tu detailne opisuje všetky „kauzy“, ktoré sa odohrali v MČP2 a v prílohách dokladá dokumenty typu petície, listy adresované politickým zástupcom, komunikácia s kynológom a iné. Aj samotné virtuálne dáta na internetovej stránke združenia som pretriedila pre potrebu analýzy.

2.2.6 Kvalitatívna analýza dát

Na analýzu dát (dostupných dokumentov, vybraných článkov Novín Prahy 2, rozhovorov a poznámok z pozorovania) som zvolila metódu otvoreného kódovania, keď som nazbierané dáta rozčlenila na segmenty a následne som ich kodovala. Postupne tak vznikali kategórie, ktoré som si poznámkovala. Vzniklo tak množstvo kategórií, ktoré som neustále porovnávala s mojimi výskumnými otázkami. Niektoré kategórie sa ukázali pre zodpovedanie výskumných otázok ako nedôležité, inokedy sa objavili nové, nečakané kategórie, ktoré prispeli k zodpovedaniu mojich výskumných otázok. Počas analýzy som nazbierané dáta neustále preskupovala, skladala a spojovala, až som sa dopracovala k vyskladaniu mozaiky, ktorá pokryla odpovede na moje výskumné otázky.

²⁶ Všetky ročníky periodika Noviny Prahy 2 sú dostupné na: <http://www.praha2.cz/Noviny-Prahy-2>, [25.6. 2015]

2.2.7 Etika výskumu

Počas celého výskumu som dbala na to, aby výskum prebiehal v súlade s etikou výskumu. Pred každým rozhovorom som informátora poučila o podmienkach rozhovoru a vysvetlila som mu účel môjho výskumu. Všetkým som pred samotným rozhovorom prečítala súhlas so spracovaním osobných údajov a informovaný súhlas s rozhovorom. Ďalej som ich informovalo o forme spracovania a archivácie nahrávok a taktiež o tom, že ich osobné informácie a samotné nahrávky nebudú uložené oddelene. Vysvetlila som im, že diplomová práca bude dostupná na internetových stránkach univerzity.

3 Empirická časť

3.1 Psy v Českej republike

Česká republika patrí medzi krajiny, ktoré sa vyznačujú vysokým počtom psov a v roku 2012 tu žilo niečo vyše dvoch miliónov psov (Príloha č.4). V samotnom hlavnom meste bolo k 31. 1. 2013 podľa evidencie 93 133 psov. V MČP2 bolo k tomuto dátumu evidovaných 2 946 psov. Skutočný počet psov žijúcich v hl. m. Praha a v MČP2 však môže byť vyšší.

V roku 2010 bol v Českej republike v rámci pravidelného omnibusového²⁷ zisťovania uskutočnený výskum týkajúci sa chovu zvierat, ktoré žijú s ľuďmi v ich domovoch. Jedným z cieľov tohto výskumu bolo zistiť, aké sú motivácie na zaobstaranie si konkrétneho zvierat'a. Pokiaľ ľudia nejaké zviera chovajú, tak je to najčastejšie práve pes (38 % z celkovej populácie). Z prieskumu tiež vyplynulo, že práve psa si ľudia najčastejšie zaobstarávajú ako dobrého spoločníka.²⁸

3.2 Legislatíva týkajúca sa chovu psov v Českej republike

Legislatíva upravuje podmienky chovu psa (nielen v meste) a stanovuje práva a povinnosti vlastníkom zvierat. Za posledné obdobie stojí za pozornosť nový občiansky zákonník. V súvislosti s prijatím nového českého občianskeho zákonníka²⁹ dochádza k zmene nahliadania na právnu povahu zvierat'a. Podľa starého občianskeho zákonníka malo zviera právnu povahu veci, zatiaľ čo v novom občianskom zákonníku je zviera definované nasledovne: „Živé zvíře má zvláštní význam a hodnotu již jako smysly nadaný živý tvor.“ Dôvodom tohto posunu v občianskom práve, označovaného ako dereifikácia (odvecnenie) zvierat, je etika ochrany zvierat. Vyššie zmienené ustanovenie (§ 494) ďalej stanovuje, že: „Živé zvíře není věcí a ustanovení o věcech se na živé zvíře použijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze.“ Zviera bude môcť byť napríklad predané, ale nebude možné dať zviera do zálohu. Pokiaľ niekto zviera poraní, zaplatí aj liečebné náklady.

Nový občiansky zákonník prináša celkom nový pohľad na zvieratá a ich vlastníctvo a ďalšie právne vzťahy, ktoré sa zvierat týkajú. Približuje sa tak k chápaniu zvierat ako

²⁷ Zisťovanie názorov reprezentatívnej vzorky populácie bez hľadania hlbších súvislostí

²⁸ http://hobby.idnes.cz/milion-psu-stejny-pocet-kocek-vetsina-lidi-v-cesku-ma-doma-zvire-pwr-/hobby-mazlicci.aspx?c=A100905_141126_hobby-mazlicci_bma [23. 5. 2015]

²⁹ Starý občiansky zákonník z roku 1964 bol nahradený od 1. 1. 2014 zákonom č. 89/2012 Sb., novým občianskym zákonikom. Pre potreby tejto práce budem ďalej používať pojem občiansky zákonník, ktorým mám na mysli český občianský zákonník.

individuálnych jedincov, s vlastnou subjektivitou, ktorým náležia určité práva. Nový občiansky zákonník priniesol aj ďalšie zmeny, ktorými sa však nebudem bližšie zaoberať.

Ďalší zákon, ktorý sa týka psov, je *zákon č. 246/1992 Sb. na ochranu zvierat proti týrániam*. Účelom zákona je „(§ 1) (1) *chránit zvierata, jež jsou živými tvory schopnými pociťovat bolest a utrpení, před týráním, poškozováním jejich zdraví a jejich usmrcením bez důvodu, pokud byly způsobeny, byť i z nedbalosti, člověkem.*“ Tento zákon zakazuje týranie zvierat voľne žijúcich aj chovaných v ľudskej starostlivosti, vrátane propagácie týrania, špecifikuje týranie, zakazuje usmrtenie zvierat a bez dôvodu uvedeného v zákone, zakazuje opustenie zvierat a s úmyslom zbaviť sa ho, alebo ho vyhnúť a upravuje ďalšie vzťahy k zvieratám hospodárskym, voľne žijúcim a pokusným. Zákon obsahuje aj sankčnú zložku. V zákone sú vymedzené hlavné pojmy: zvieratá, chovateľ, zvieratá voľne žijúce, hospodárske zvieratá, zvieratá v záujmovom chove, zvieratá v ľudskej starostlivosti, pokusné zvieratá a ďalšie. Pre moju prácu je dôležitý pojem zvierat v záujmovom chove, medzi ktoré patrí aj pes. Na psa, ako zvierat v záujmovom chove, sa vzťahuje aj nasledovné: „(1) *Každý je povinen zabezpečit zvířeti v zájmovém chovu přiměřené podmínky pro zachování jeho fyziologických funkcí a zajištění jeho biologických potřeb tak, aby nedocházelo k bolesti, utrpení nebo poškození zdraví zvířete, a učinit opatření proti úniku zvířat. Zvíře nesmí být chováno jako zvíře v zájmovém chovu, jestliže nejsou zabezpečeny přiměřené podmínky pro zachování jeho fyziologických funkcí a zajištění jeho biologických potřeb nebo jestliže se zvíře nemůže adaptovat, přestože tyto podmínky zabezpečeny jsou.*“

Medzi základné potreby psov nesporne patrí pohyb, ktorý je dôležitý na zaistenie ich základných fyziologických potrieb a tiež na plnenie ich biologických funkcií. Medzi výnimky tu patria karanténa alebo izolácia z dôvodu choroby.

Za týranie zvierat sa mimo iného považuje podľa ustanovenia § 4 odst. 1 písm. c) „*z jiných než zdravotních důvodů omezovat bez nutnosti svobodu pohybu nutnou pro zvíře určitého druhu, pokud by omezování způsobilo utrpení zvířete.*“

Ďalšie zákony, ktoré taktiež upravujú chov psa, sú uvedené nižšie, avšak nebudem sa nimi podrobnejšie zaoberať. Sú to: Zákon č. 166/1999 Sb. o veterinárnej péči, Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (paragraf 302 a 303), Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), Zákon č. 200/1990 Sb o přestupcích.

3.2.1 Legislatíva týkajúca sa chovu psov na území hl. m. Prahy

Na území hl. m. Prahy platí niekoľko vyhlášok, ktoré sa týkajú priamo psov a ich

majiteľov. Jednak je *to obecně závazná vyhláška č. 8/2008 Sb. hl. m. Prahy, o čistotě na území hl. m. Prahy* (tzv. vyhláška o čistote), ktorá dáva za povinnosť majiteľom psov ihneď odstrániť TPE z verejného priestranstva. Ďalej je to *obecně závazná vyhláška č. 6/2001 Sb. hl. m. Prahy, o ochraně veřejné zeleně*, ktorá upravuje pohyb osôb a zvierat vo verejnej zeleni. Tu je dôležité, že vlastník verejnej zelene, ktorým sú jednotlivé mestské časti Prahy, môže povoliť výnimku zo zákazu vstupovania na trávniky a výnimku zo zákazu nechať voľne pobiehať psy. Vyhláška udáva za povinnosť označiť výnimky zo zákazov grafickými značkami, ktoré sú uvedené v prílohe tejto vyhlášky. Na verejných priestranstvách typu ulice a námestia nie je nevyhnutné mať psa na vôdzke. Osoba, ktorá psa sprevádza, by mala byť schopná pomocou povelov psa dostatočne ovládať. *Obecně závazná vyhláška hlavního města Prahy č. 18/2004 Sb. hl. m. Prahy o místním poplatku ze psů (závazná povinná identifikace a centrální evidence)* udáva povinnosti majiteľom psov za psa platiť poplatok, nechať psa trvalo označiť a zaevidovať ho do registra psov.

Pre lepší prehľad uvádzam prehľad povinností majiteľov psov na území hl. m. Prahy:

- povinnosť trvale označiť psa (pes starší 6 mesiacov musí byť povinne označený tetovaním alebo mikročipom) a evidencia chovateľa psa (a psa samotného) prostredníctvom registračnej karty chovateľa,
- povinnosť prihlásiť sa k poplatku (za psa) na príslušnom úrade mestskej časti v mieste bydliska chovateľa,
- povinnosť platiť poplatok za psa,
- povinnosť odpratať psie exkrementy (vrátane tekutej zložky),
- povinnosť zamedziť psom voľne pobiehať po komunikáciách,
- povinnosť opatriť psy vôdzkou a náhubkom v prostriedkoch hromadnej dopravy,
- povinnosť zamedziť psom voľne pobiehať vo verejnej zeleni (okrem plôch, kde platí výnimka).

Pravidlá týkajúce sa pohybu psov v mestskej zeleni na území MČP2

Vo verejnej zeleni je podľa *obecní vyhlášky č. 6/2001 Sb. hl. m. Prahy, o ochraně veřejné zeleně*, zakázané vstupovať zo psami na detské ihriská a pieskoviská a nechať vo verejnej zeleni voľne pobiehať psy. Ako psom už písala vyššie, jednotlivé mestské časti môžu povoliť výnimky z tohto zákazu. V tomto zmysle je radou MČP2 udelená výnimka zo zákazu voľného pohybu psov vo verejnej zeleni na niekoľkých miestach v parkoch MČP2.

Plochy určené pre voľný pohyb psov na území MČP2

Psy v majú v súčasnosti povolený vstup takmer do všetkých parkov na území MČP2 na vôdzke. Úplný zákaz vstupu majú na detské ihriská a do záhrady Ztracenka (Albertov). MČP2 udelila výnimku zo zákazu voľného pohybu psov vo verejnej zeleni a vymedzila nižšie uvedené plochy pre voľný pohyb psov. Na týchto miestach platí voľný pohyb psov bez časového obmedzenia:

- v parku Riegrovy sady (s výmerou 10 488 m²),
- v parku Sady Svatopluka Čecha (s výmerou 4 300 m²),
- v parku Folimanka (s výmerou 5 540 m²),
- na Moráni (s výmerou 2 584 m²),
- na Peruckej stráni (s výmerou 23 764 m²),
- v parčíku na Karlovském předmostí (s výmerou 15 523 m²),
- v parčíku Neklanova-Zábojova (s výmerou 3 457 m²).

Na týchto miestach platí voľný pohyb psov s časovým obmedzením:

- Bezručovy sady

Mimo plôch uvedených vyššie je umožnený voľný pohyb psov aj v zeleni v Národnej kultúrnej pamiatke Vyšehrad. Na týchto miestach platí voľný pohyb psov bez časového obmedzenia:

- park pod Cihelnou bránou, pri ul. Vratislavova (s výmerou 2 800 m²),
- park u Táborské brány, pri ul. V pevnosti (s výmerou 4 200 m²).

3.3 Nejednotnosť vyjednávajúcich strán

Zjednodušené delenie obyvateľov mesta na psičkárov a nepsičkárov, alebo odporcov a priaznivcov psov v meste sa pri detailnejšom pohľade začína rozpadáť. Majitelia psov netvorí jednotnú skupinu. Sú rozdelení do viacerých partíí, alebo vystupujú ako jednotlivci, kde spoločným znakom je iba vlastníctvo psa. Názory na formu pobytu a pohybu psov vo verejnom priestore sa výrazne líšia. Oscilujú na širokej škále. Od úplnej slobody psa, teda že pes má prístup všade cez názory, že pre psy by mali byť vyčlenené dostatočne veľké plochy, ale zároveň dbať na občanov, ktorí nechcú prísť do styku so psami. Až po názory, že by sa psy mali pohybovať iba v ohradených výbehoch, čo by zabezpečilo spokojnosť všetkým.

„Plochy mi nepřijdou dostatečný a myslím si že by každej kdo má psa by si mohl pustit psa kde chce, pokud to není ta zahrada a měl by být zodpovědný za to co ten pes dělá a takhle to je a mělo by to bejt úplně u všeho.“ (rozhovor, Marek)

„Já teda mám psa, ale nemyslím si že by měl moci běhat všude, přeci jenom jsou tadi lidi, kteří se psu bojí a myslím, že by se to mělo respektovat.“ (neformální rozhovor)

Psičkárska komunita teda nie je jednotná. Ako naznačila jedna informátorka, psičkári sú rozdelení do viacerých skupín podľa veľkostí psov, typov plemien a svojich záujmov.

„Nejhorší je, že se pejskaři hádaj mezi sebou. Jsme rozdělený na spoustu part. Začíná to u toho malí a velcí psy, pak třeba různý plemena, pak ještě něco dalšího jako agilitáci, sportovní kynologie atd.“ (rozhovor, Lada)

„Ne vůbec (nie sú psičkári jednotní), myslim is, že třeba maminky jsou víc jednotnější. Jo že jako pejskařská komunita se asi dokáže stmelit na nějakou takovouhle akci kdy bojují za stejný problém, kord když je někdo aktivní jako paní Hyská. Ale není to že by tahali úplně za stejný provaz.“ (rozhovor, Peter)

Avšak majitelia psov sa dokážu zorganizovať do funkčného celku, pokiaľ chcú presadiť určité opatrenia, alebo pokiaľ sa potrebujú „ubrániť“ voči určitým opatreniam. Napríklad vlna odporu zo strany psičkárov, keď malo byť v Riegrových sadoch postavené oplotenie pre voľný pohyb psov, alebo nesúhlas psičkárov s presunutím psov z Bezručových sadov do Sadov Svatopluka Čecha. Vtedy sa psičkári dokázali zorganizovať a jednoznačne formulovať a presadzovať svoje jednotné požiadavky.

V roku 2010 vzniklo občianske združenie Strana Psa, ktorého cieľom je zlepšiť podmienky života psov v meste, ale i na vidieku. Členom združenia sa môže stať každý, nezávisle od vlastníctva psa. Strana Psa bojuje predovšetkým proti „šikane“ zo strany úradov mestských častí.

„My, pejskaři, jsme také pravděpodobně největší zájmovou skupinou lidí, kteří tvrdě doplácí na byrokracii, zlovůli a šikanu ze strany státu a úředníků, a to i přesto, že za svou lásku ke zvířatům odvádíme nemalé daně v podobě poplatků za psy. Za to se dočkáváme od státu a

úřadů samých ústrků, diktátu a omezování.“³⁰

Jeden z informátorov, ktorý je členom Strany Psa od začiatku, opisuje vznik tohto združenia. Založenie združenia bolo krokom k stmeleniu psičkárov, aby ťahali za rovnaký povraz, kde na druhom konci tohto pomyselného lana sú úrady a „protipsie“ opatrenia.

„Bylo to jenom vlastně o zlepšení života psů ve městech a vůbec vnímání toho, že tady je někdo kdo je neustále šikanovanej úřadama a vlastně vhaněnej do úplně úzkých jenom argumentama jako jsou právě exkrementy na který prostě člověk nemůže nic říct protože do toho každě šlápnul. A na tý Praze 2, i díky nám, že jsme vlastně řekli těm pejskařům buďto se spojíte a budete se chovat slušně a voni nám pak vyjdou vstříct.“ (rozhovor, Marek)

Strana „odporcov“ psov v meste je takisto nejednotná a nezaznamenala som, že by sa títo jednotlivci združili do formálneho združenia. Zaznamenala som však veľké množstvo príspevkov v periodiku Noviny Prahy 2 (zverejnené príspevky vyberá redakcia) vo forme sťažností, ktorých obsah sa neustále opakoval. Išlo predovšetkým o čistotu ulíc a (ne)zodpovednosť majiteľov psov pri odpratávaní TPE. Taktiež sa vyskytli sťažnosti týkajúce sa voľného pobehania psov na miestach, kde je to zakázané a aj sťažnosti týkajúce sa agresivity psov.

Ďalšia strana vo „vyjednávani“ je verejná správa, ktorá je v mojej analýze zastúpená úradom MČP2. Zastupiteľstvo úradu sa mení po každých voľbách a tak sa menia aj konkrétni ľudia, ktorí majú na prítomnosť psa v meste osobný názor. Politické strany často nemajú na problematiku psov v meste stranický názor, ktorý by bol spoločný pre všetkých členov danej politickej strany. Nezáujem niektorých politických strán o túto problematiku by mohol naznačovať, že problematika psov v meste sa zaobíde bez politickej intervencie a obyvatelia mesta si sami nájdu cesty, ako spoločne vytvoriť fungujúcu multidruhovú spoločnosť. Naopak, prílišné politické zásahy do života komunity by mohli narušiť fungujúcu koexistenciu.

Strana Psa oslovila jednotlivé politické strany pred voľbami v roku 2014 a zisťovala názory jednotlivých politických strán na danú problematiku. Jednotlivé politické strany sú na danú tému „pripravené“ rôzne.

³⁰ <http://www.stranapsa.cz/> [25. 05. 2015]

„Jako nové politické hnutí, které se na úrovni komunální politiky teprve formuje, musím upřímně sdělit, že psí otázkou jsme se zatím ještě nezabývali.“ (ANO Praha 2)

„V programu, který každé 4 roky připravujeme, se snažíme vystihnout problémy, které podle našeho názoru obyvatele trápí, a které chceme vyřešit. Nemyslím si, že mezi těmito skupinami lidí bude dosažena vzájemná tolerance, každá skupina bude hájit své zájmy a názory na využívání veřejných prostor.“ (KDU – ČSL Praha 2)

„Jako předseda klubu zastupitelů ODS bych Vám rád sdělil, že naše strana v této otázce nechává na jednotlivých členech, aby se v konkrétních krocích řídili svými názory a svým přesvědčením a nemáme v těchto otázkách závazné stanovisko. Naši jednotliví členové vycházejí z vlastních zkušeností a z vlastního postoje k těmto záležitostem. Občanská demokratická strana se jako pravicový subjekt vždy spíše kloní k individuálnímu rozhodování jednotlivců.“ (ODS Praha 2)

„Nesmírně důležitá je vyvážená komunikace radnice se zástupci pejskařů i nepejskařů. Veřejná diskuse a hledání zajímavých nápadů, jak podporovat vzájemné bezproblémové soužití a pospolitost s minimem zákazů (...) řešení problémů pejskařů formou dialogu, otevřenosti informací a zvažování argumentů směřujících ke kompromisním řešením.“ (OBS Praha2)

„Mohu nabídnou pouze obecnější stanovisko, kdy v souladu s naším programem jako cestu vidíme vzájemný respekt, snahu o hledání společně přijatelného řešení a pokoru při prosazování individuálních zájmů a potřeb.“ (SZ Praha 2)

„Osobně (a myslím, že tento názor sdílí většina mých kolegů) nemám ráda dělení na skupiny pejskařů, cyklistů, sportovců atd. Jsme všichni obyvatelé Prahy 2 a jako takoví bychom se měli snažit náš společný prostor užívat společně.“ (TOP09 Praha 2)

3.4 Správne miesto pre psa

To, ako obyvatelia mesta chápu prítomnosť psa v meste, je zásadné, pretože sa od toho odvíja predstava „správneho“ miesta pre psy vo verejnom priestore.

Philo (1998) píše, že pokiaľ sa nejaké zviera nachádza mimo konceptuálne vyhradeného

miesta, ktoré mu ľudia prisudzujú, je považované za „mimo svojho správneho miesta“ a tak je prítomnosť zvierat a na určitom mieste považovaná za problematickú.

Niektorí informátori chápu psa v mesta práve za „mimo svojho miesta“ a priradujú mu miesto mimo mesta. Psa v meste vnímajú ako niečo „nemestské“, čo by malo ostať za hranicami mesta, vo svete „prírody“, teda na vidieku. Mesto vnímajú ako priestor výhradne ľudský, kde psy nemôžu prežiť dobrý život. Psa v meste niektorí informátori považujú za módu alebo zbytočný luxus.

„Protože jsme v centru města a bohužel jaksi pěstovat si psy doma se stalo v posledních letech módou.“ (rozhovor, Vojto)

„No, myslím si, že se psy mají určitě lépe na venkově a na zahradě než ve městě a v bytě. Město je prostě pro lidi a ti psy se tu stejně nemají až tak dobře...“ (rozhovor, Vendy)

Niektorí informátori mali odlišný pohľad na veľké a malé plemená psov. Zatiaľ čo malé plemená vnímajú ako pre mesto vhodné, pretože ich priestorové nároky môžu byť v prostredí mesta naplnené, veľké plemená psov považujú pre život v meste za nevhodné, pretože tu nemajú dostatok priestoru, a tým pádom trpia. Veľké plemená psov vyčleňujú za hranice mesta, kde je priestoru pre ich život viac. Život psa na vidieku informátori vykresľovali ako pre psa ideálne životné prostredie, kde uvádzali hlavne dostatok priestoru.

„Záleží samozřejmě na druhu psa. Ti malí psy a pokud s ním ten držitel chodí často ven tak jako ten život může být plnohodnotný.“ (rozhovor, Vojto)

V súčasnej dobe sú psy dôležitou súčasťou postmodernej rodiny a zastávajú odlišnú pozíciu ako v minulosti [Olson, Hulser, 2003]. Niektorí informátori považujú práve prostredie mesta pre psa vhodnejšie ako priestor záhrady, alebo priestor, ktorý má pes k dispozícii, pokiaľ je priviazaný na reťazi pri búde, čo je častý obraz vidieka a pritom poukazujú na životnú pohodu psa.

„Myslím si, že ve městech jsou v naší republice většinou víc jakoby psy kteří jsou víc psychicky v pohodě, než psy který žijou na vesnici a většinou se o ně nikdo nestará.“ (rozhovor, Marek)

„No tak já si myslím že poslední dobou bych skoro řekla, že ty psy ve městě se mají líp, protože se projít s páníčkem, jsou cvičené, choděj do různých komunit. Kdežto já mám špatný zkušenosti na vesnici že ty psy znaj jen boudu a řetěz.“ (rozhovor, Vlasta)

Niektorí informátori pokladajú význam prostredia za zanedbateľný, pokiaľ má pes dostatok starostlivosti. Považujú psa za zviera natoľko adaptívne na rôzne prostredia, že význam prostredia tu prestáva hrať rolu.

„Myslím si, že je úplně jedno, kde pes žije, jde o to aby se mu páníček věnoval.“ (rozhovor, Petra)

„Pes je z těch zvířat nejlíp adaptovaný k tomu, aby žil v tý lidský společnosti. A že vlastně dokážou žít v jakýmkoli prostředí. Potřebujou toho pána a potřebujou trávit s ním čas a bejt s ním a je úplně jedno kde, v jakým místě jsou, ve městě nebo na vesnici nebo v lese nebo u moře nebo já nevím kde, je to úplně šumák jako.“ (rozhovor, Lada)

3.5 Problematické verejné priestory

Z analýzy vyplynulo, že „problematické“ verejné priestory sú hlavne parky. Ulice, námestia alebo iné verejné priestory informátori v rozhovoroch takmer neuvádzali a ani z analýzy dostupných dokumentov nevyšli ako problematické, čo sa týka prítomnosti samotného psa. Pokiaľ išlo o ulice, uvádzali sa v súvislosti s čistotou a so zodpovednosťou majiteľa psa odpratať TPE. Naopak, parky boli ústrednou témou čo sa týka prítomnosti psa v parkoch a formy pobytu a pohybu psa v takýchto verejných priestoroch.

Parky sú miestom, kde sa stretávajú ľudskí aj mimoludskí obyvatelia mesta s cieľom naplniť tu svoje potreby a záujmy. Ide o širokú škálu činností, či už aktívnych ako prechádzka, šport, hra atď., alebo pasívnych ako odpočinok a rozjímanie. Pre majiteľov psov je park jediné miesto v prostredí mesta, kde môžu psovi umožniť voľný pohyb. Ulice, námestia a iné verejné priestory sú pre takúto aktivitu psa nevhodné. Taktiež pre iných návštevníkov parkov je park jediné miesto, kde môžu vykonávať určité aktivity. Miestne úrady sa snažia vyhovieť čo najväčšiemu počtu návštevníkov parkov, a preto sú parky často rozdelené do zón, v ktorých majú prednosť určité aktivity. Je to napríklad zóna pre voľný pohyb psov, zóna určená na sánkovanie detí, zóna určená na loptové hry, zóna určená na relaxáciu a oddych atď. Avšak nie vždy sa návštevníci parku držia týchto vymedzení a rôzne

aktivity sa miešajú a prenášajú aj do iných zón parku.³¹ Následkom tohto môže vzniknúť stret či už aktivít, alebo predstáv o tom, čo je účelom parku, ako by sa mal daný park využívať a kto by mal takýto park využívať.

Téma využívania parkov takisto rozdeľuje ľudí na viacero skupín. Jedna skupina vníma parky ako zóny odpočinku pre ľudí. Prítomnosť psov v parku považuje za rušivú a ohrozujúcu bezpečnosť ľudí. Viacero informátorov vyjadrilo znepokojenie nad majiteľmi psov, ktorí po svojich psoch neodpratávajú TPE a túto skutočnosť použili ako argument, prečo by psom mal byť vstup do parku úplne zakázaný. Ďalší informátori však upozorňujú na to, že za toto je zodpovedný majiteľ psa a že pes samotný si po sebe TPE nie je schopný odpratať, a tak by nemali byť odsudzované psy, ale ich nezodpovední majitelia.

„Já bych z parku především vykázal ty majitelé, kteří si po svém psovi neuklidí. Tohle by ale mala hlídat policie a rovnou je pokutovat co se však nedá úplně sledovat...ti psy za to nemůžou že mají takový páničky.“ (neformálny rozhovor)

3.6 Pes ako člen komunity

Ako som písala v teoretickej časti, psy sú prostredníkmi medziľudskej komunikácie a vytvárajú odľahčené komunikačné prostredie. Ako píše Jackson [2005], pes vytvára sociálne mosty, prostredníctvom ktorých známi aj neznámi ľudia nadväzujú a utužujú svoje vzťahy, a tým sa utužuje sociálny kapitál.

Viacero informátorov reflektovalo túto skutočnosť a opisovalo svojho psa ako prostredníka na uľahčenie alebo začatie komunikácie.

„Tak mám tady Kiru (fenka kokršpaniela) a tady se potkávám ešte s další paní, která má taky takového voříška a můžeme si popovídat o pejscích.“ (neformálny rozhovor)

„Jo právě to je taky kdo se chce seznámit, doporučuji psa. To se s váma dá do řeči skoro každéj.“ (rozhovor, Vlasta)

Nejde iba o psičkárov, ktorí sa často pri sebe pristavia a veľakrát sa pravidelne stretávajú pod zámienkou spoločného „venčenia“. Taktiež sa spolu zhovárajú majitelia psov s ľuďmi, ktorí psa nemajú. Počas zúčastneného pozorovania som viackrát bola svedkom, keď

³¹ Počas zúčastneného pozorovania som si všimla, že ľudia ani psy často nerešpektujú priestorové vymedzenia parku pre rôzne aktivity.

napríklad matka s dieťaťom oslovila psíčkára, či by bolo možné psa pohladkať. Svoje dieťa už od útleho veku zoznámila s iným druhom a tak ho pripravuje (vedome alebo nevedome) na život v multidruhovej spoločnosti.

To, že sa vytvára verejný priestor, do ktorého je umožnený vstup aj psom, je dôležité z pohľadu budovania komunity. Verejný priestor sa takto obohacuje o komunikačný potenciál, kde je práve pes komunikačnou spojkou.

„Pes je spojka i mezi vlastníky a nevládníky psů, neboť pes je společensky přijatelná zaminka pro nezavazný pokec vždy.“ (neformálny rozhovor)

3.7 Pes, potenciálna hrozba

Z analýzy vyplynulo, že psy vo verejnom priestore predstavujú neustálu potenciálnu hrozbu pre zdravie ľudí. Poukazovanie na nebezpečnosť psov sa dotýka hlavne témy detí a psov vo verejnom priestore.

Medzi najčastejšie argumenty proti psom v súvislosti s deťmi patria: znečistenie verejných priestorov exkrementami, pes ako potenciálna hrozba pre bezpečnosť detí (ale aj dospelých) a taktiež nežiaduca „psovitosť“. Deti sú prezentované ako utláčaná skupina, ktorá je v menšine a je odkázaná na špeciálne vyhradené a oplotené priestory a psy sú väčšinou, ktorá utláča deti a park si privlastňuje.

„No a v parku i na ulici „lítají“ ti psy bez vodítka, a mnohdy nemají ani náhubek, ohrožují tady lidi. Já tu беру hlavně ohled na ty děti.“ (rozhovor, Vendy)

„Nejvíce omezovány jsou děti v souvislosti se psy, kteří dělají hromádky na trávnících, kde si děti posléze hrají. Psům by měl být vymezen prostor, abychom se i my dospělí mohli posadit na trávník bez obav.“³²

„Nebezpečí, že volně pobíhající pes pokouše dítě je tak velké, že určitě stojí za to omezit na minimum volný pohyb všech psů.“³³

Deti sú veľmi často zmieňované v argumentácii pre podporu obmedzenia voľného pohybu psov, alebo pre ich umiestnenie do špeciálne vyhradených alebo oplotených miest.

³² Noviny Prahy 2, 2003/7

³³ http://www.osb-praha2.cz/cz/jak-probihala-verejna-diskuse-pejskaru-a-nepejskaru-na-radnici?all_ids=1#disc [05. 06. 2015]

Pes má potenciál človeka vážne poraniť a dokonca aj zabiť. Argument potenciálnej nebezpečnosti psov je často využívaný aj napriek tomu, že štatistiky ukazujú, že počet ľudí vážne poranených alebo zabitých psom je relatívne nízky (Príloha č. 2 a č.3). Taktiež sa väčšina útokov psa na človeka odohráva v domácnostiach a nie vo verejnom priestore [Baranyiová a kol., 2001]. Je nutné si uvedomiť, že pes len málokedy zaútočí bez príčiny. K uhryznutiu alebo napadnutiu psom vedie celý rad príčin. Patria sem napríklad manipulácia s poraneným alebo vystrašeným psom, zablokovanie únikovej cesty vystrašenému psovi, reakcia na spôsobenú bolesť, neprimerané správanie ľudí atď. Svojoľná agresivita zo strany psa je vzácna a vo väčšine prípadov je vyprovokovaná či už úmyselne, alebo neúmyselne.³⁴

Niektorí ľudia považujú za paradoxné, že sú oplotené deti a nie psy. Detské ihriská a pieskoviská sú oplotené z dôvodu bezpečnosti, a to jednak z hygienického hľadiska (exkrementy zvierat, odpadky atď.), jednak z hľadiska problémových sociálnych skupín (narkomani, bezdomovci), ktoré sa zdržiavajú na takýchto miestach a zanechávajú za sebou nebezpečný odpad (ihly, rozbité fľaše atď.). Oplotenie detských ihrísk slúži takisto ako bariéra proti „úniku“ detí. V argumentačnom boji je však toto oplotenie často prezentované v rétorike deti verzus psy, ako oplotené deti verzus voľné psy.

„...musím s lítosťou konstatovať, že väčšina parků je využívána k venčení psů a děti jsou bezpečné pouze na pískovištích, ohrazených plotem.“³⁵

„Jelikož mám devítileté dítě, ohromné množství psů v parku je pro mě problém. Myslím si, že by se psům měl přiřadit ohraničený prostor v dolní části parku. Proto jednoznačně požaduji, aby se alespoň v parku volný pohyb lidí/děti upřednostnil před volným pohybem psů.“³⁶

„Děti přitom musí být uzavírány do oplocených hřišť, když jim z pobytu na trávnících vznikají alergie i různé další choroby. V parcích začínáme mít postupně více psu než dětí. Děti přitom musí být uzavírány do oplocených hřišť.“³⁷

3.8 Deti a psy v Bezručových sadoch

V roku 2012 podali rodičia detí, učitelia a riaditelia škôl a škôlok v okolí Bezručových sadov žiadosť na MČP2 o zrušenie výnimky zo zákazu voľného pohybu psov v jednej z častí

³⁴ Konzultácie s kynologičkou Bc. Branislavou Kuklišovou a veterinárkou MVDr. Lenkou Sebinovou

³⁵ Noviny Prahy 2, 2012/11

³⁶ Noviny Prahy 2, 2008/9

³⁷ Noviny Prahy 2, 2008/4

Bezručových sadov.

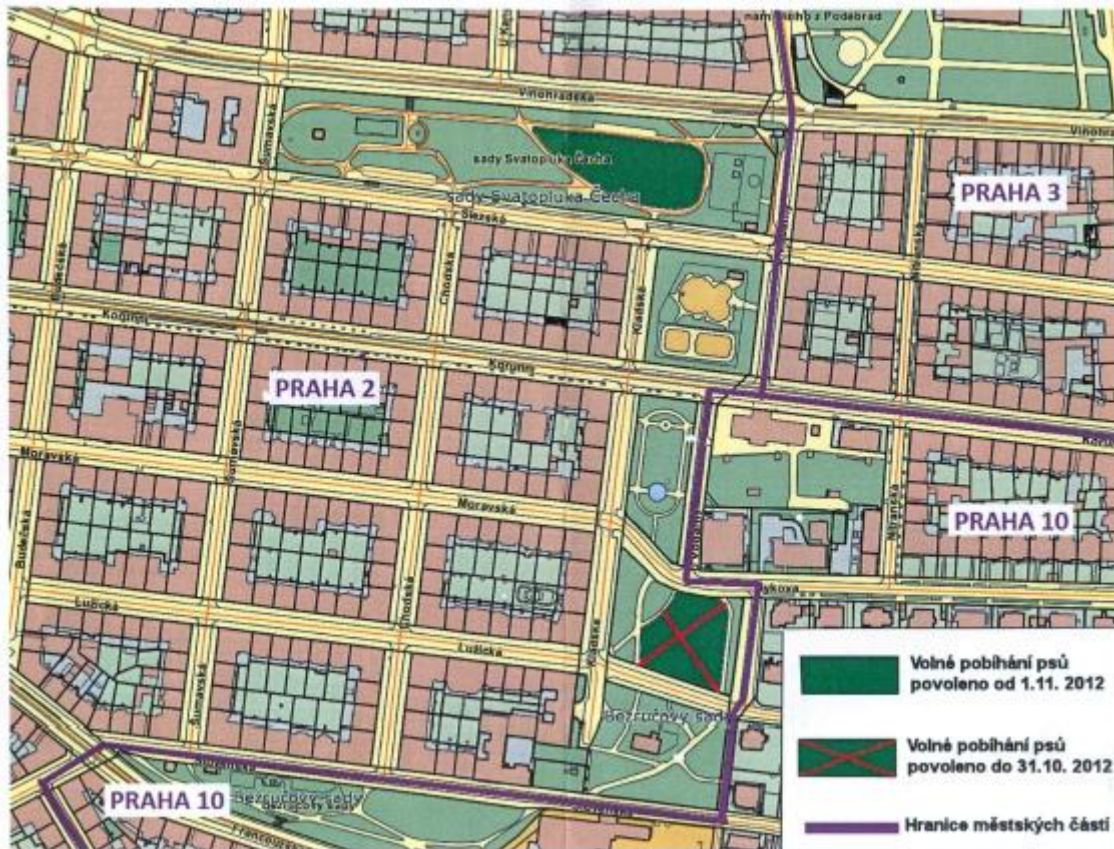
Rodičia a vychovávateľa požadovali striktnější režim pohybu psov v oblastiach, kde sa pohybujú alebo kadiaľ prechádzajú deti a argumentovali hlavne bezpečnosťou detí a znečistením priestorov, kde sa psy pohybujú voľne. Rodičia chcú pre svoje deti zabezpečiť čo najviac bezpečia tým, že odstránia rizikový faktor, teda voľne pobiehajúce psy.

„...dochází ke konfliktům mezi majiteli psů a vychovatelkami školní družiny. Několikrát již došlo k napadení dětí psem (...) bezpečnost dětí je touto situací, kdy se majitelé psů chovají často velmi nezodpovědně, silně ohrožena (...) dalším faktem je zhoršené životní prostředí a hygienické podmínky přímo v blízkosti základní školy. Bezpečnost a zdraví našich dětí, našich žáků by měla být prioritou.“³⁸

Na základe tohto podnetu sa MČP2 rozhodla vyhovieť požiadavke a voľný pohyb psov v časti Bezručových sadov zrušila (uznesením Rady MČP2 č. 685 zo dňa 2. októbra 2012 bola v Bezručových sadoch zrušená výnimka z voľného pohybu psov) a vyhradila nové miesto pre voľný pohyb psov v Sadoch Svatopluka Čecha.

³⁸ Interný dokument MČP2, list základných škôl v okolí Bezručových sadov adresovaný MČ Praha 2

Obr.3 Bezručove sady

Pôvodné miesto pre voľný pohyb psov – Bezručovy sady a novonavrhané miesto pre voľný pohyb psov – Sady Svatopluka Čecha

Zdroj: <http://www.stranapsa.cz/bezrucovy-sady>

MČP2 to však urobila bez predchádzajúcej diskusie s ostatnými užívateľmi parku. Táto zmena nastala po 11 rokoch, počas ktorých sa v tejto oblasti vytvorila komunita psičkárov. Na toto zareagovalo združenie Strana Psa, ktoré zorganizovalo petíciu za zrušenie tohto obmedzenia. Strana Psa v petícii píše: „Náhradní místo, Sady Svatopluka Čecha jsou zcela nevyhovující pro volné pobíhání psu a to převážně z důvodu bezpečnosti. Výše uvedené náhradní místo je v těsné blízkosti velmi frekventovaných městských silnic a hrozí kolize psa s dopravními prostředky.“³⁹ Majitelia psov chcú pre svoje psy taktiež miesto, kde psom nebude hroziť nebezpečenstvo obdobne, ako to požadujú rodičia detí.

Ako poznamenal jeden informátor, svojho psa vníma ako svoje dieťa a požaduje preňho dostatok voľného pohybu a taktiež bezpečný priestor pre jeho aktivity.

³⁹ Interný dokument Strany Psa, dostupný na: http://www.stranapsa.cz/tmp/soubory_ke_stazeni/6659PETICE%209.1.13.pdf [05. 06. 2015]

„Ten pes pro mě to vlastně ani zvíře, ale člen rodiny, jako děcko, a proto ho nechci přivazovat na vodítko a zakázat mu, aby se proběhl, a tady ho z vodítka pustit nemůžu, protože to je nebezpečný, auta tady chodí moc rychle.“ (neformální rozhovor)

Strana Psa chápe priestor pre voľný pohyb psov nie iba ako miesto pre psy, ale ako miesto, kde sa stretávajú viacerí obyvatelia mesta, či už ľudia, alebo zvieratá a utvárajú tak mutlidruhovú spoločnosť.

„Dobře dostupná psí louka se stala místem, kam je možno vyslat i dítě, aby vyvenčilo pejska, místem sociálních kontaktů mezi všemi generacemi pejskařů i mezi jejich čtyřnohými přáteli.“⁴⁰

Strana Psa sa spísaním petície snažila otvoriť diskusiu s MČP2 a upozorniť tak na psy v meste, ktoré potrebujú dostatok plôch k voľnému pohybu.⁴¹ Toto sa podarilo a MČP2 začala diskusiu na danú tému tým, že si pozvala zástupcov psičkárov, zástupcov dotknutých škôl a rodičov, mestskú políciu a zástupcov magistrátu hl. m. Prahy. Psičkári, ktorých zastupovalo združenie Strana Psa, nesúhlasili s náhradnou plochou v Sadoch Svatopluka Čecha a argumentovali hlavne absenciou diskusie, rozbitím miestnej komunity, možným problémom dostupnosti tejto lokality niektorým občanom a nebezpečnosťou tejto lokality pre psy.⁴²

MČP2 zverejnila na svojich internetových stránkach štatistické porovnanie plôch určených pre deti a pre psy na území MČ Praha 2.⁴³ Týmto odpovedala na petíciu, ktorú iniciovala Strana Psa a v ktorej mimo iného požadujú, aby boli rozšírené plochy určené na voľné pobehovanie psov.⁴⁴ Spracovateľka vyššie uvedeného dokumentu porovnávala plochy zelene výhradne určené na voľný pohyb psov a plochy výhradne určené pre deti od veku 0 až 15 rokov (t. j. detské ihriská). Následne tieto plochy (v m²) vydělila počtom psov a počtom detí žijúcich v MČP2. Skutočnosť, že reálny počet psov môže byť dvojnásobne (až trojnásobne) vyšší, ako je počet psov registrovaných⁴⁵, ale nebola reflektovaná. Bolo poukázané na to, že na jedného (registrovaného psa) pripadá 19,6 m² zelene s možnosťou

⁴⁰ <http://www.stranapsa.cz/bezrucovy-sady> [14.6.2015]

⁴¹ Neformální rozhovor s členom Strany Psa

⁴² <http://www.stranapsa.cz/bezrucovy-sady> [14.6.2015]

⁴³ <http://praha2.cz/Statisticke-porovnani-velikosti-ploch-pro-psy-a-ploch-pro-deti-v-parcich-na-uzemi-mestske-casti-Praha-2.html> [14.6.2015]

⁴⁴ <http://www.stranapsa.cz/petice> [14.6.2015]

⁴⁵ Interný dokument MČP2

voľného pohybu a na dieťa od 0 do 15 rokov pripadá 2,5 m² ihriska. Tento výsledok je doplnený troma výkričníkmi (!!!), ktorými spracovateľka poukazuje na vážnosť situácie, keď z porovnania vychádza, že deti sú „utláčané“ psami. Komentár k tomuto výsledku znie: „Z toho plyne, že tvrzení ohledně ubývání a nedostatku ploch na území MČ Praha 2 určeným psům je značně statisticky neopodstatněné“. Toto štatistické porovnanie (prezentované ako objektívne) má hneď niekoľko nedostatkov. Jeden z nich, ako bolo uvedené vyššie, je skutočný počet psov žijúcich v MČP2. Druhý nedostatok spočíva v tom, že deti predsa nevyužívajú iba detské ihriská, ale aj ostatné plochy mestskej zelene, že psie lúky nie sú určené výhradne psom, ale aj ostatnej verejnosti. Napríklad lúka určená na voľný pohyb psov v Riegrových sadoch je využívaná deťmi v zime na sánkovanie.

Strana Psa navrhovala v Bezručových sadoch kompromis v podobe časovej výnimky. Podstatou tohto návrhu bolo využívanie plochy parku tak, aby si v ňom našli svoj čas žiaci okolitých škôl aj psičkári.

„Návrh na kompromis: Časově omezená výjimka ze zákazu volného pobíhání psů je založena na sdílení veřejného prostranství, slušnosti a toleranci stran různých zájmů. Volný pohyb psů by měl být umožněn alespoň v době, kdy nehrozí konflikt se školáky a družinou. Tedy brzy ráno, večer, o víkendech a o prázdninách.“⁴⁶

Strana Psa však uspela s týmto návrhom iba sčasti, keď MČP2 povolila voľný pohyb psov v čase letných prázdnin. „Vyjednávanie“ pokračovalo aj naďalej a nakoniec sa podarilo dosiahnuť kompromis a voľný pohyb psov bol povolený aj večer a v noci vo všedných dňoch, keď sa deti v parku väčšinou nepohybujú.

Strana Psa na svojich internetových stránkach uverejnila vyjadrenie, kde vyjadruje spokojnosť s výsledkom rokovania:

„Vzhledem k celoročnímu vývoji situace lze hovořit o úspěchu. Došlo k vítězství zdravého rozumu ve snaze najít řešení vyhovující dvěma protichůdným zájmům. Slušným pejskařům nezbyvá než doufat, že nešlo o ojedinělý záblesk a že alespoň někteří lidé na radnici budou nadále projevovat pochopení a státnickou nestrannost. Doufejme, že pár let zase nebudeme muset znovu sbírat stovky podpisů pod petice.“⁴⁷

⁴⁶ <http://www.stranapsa.cz/bezrucovy-sady> [14.6.2015]

⁴⁷ <http://www.stranapsa.cz/bezrucovy-sady> [14.6.2015]

Vyjadrenie rodičov, pedagógov a riaditeľov škôl v okolí Bezručových sadov ohľadne výsledku vyjednávania sa mi nepodarilo zistiť, a tak nie je možné overiť, či sú aj oni spokojní s výsledkom vyjednávania a či bol dosiahnutý konsenzus.

3.9 Oplotené plochy pre voľný pohyb psov

Ďalšou témou, ktorá vyplynula z analýzy dokumentov a rozhovorov s informátormi, je oplotenie plôch na voľný pohyb psov. Oplotenými plochami sa v tomto prípade rozumie priestor, ktorý je oplotený plotom a má vstupnú bráničku (jednu alebo viacero) a v tomto priestore môžu byť nainštalované agility⁴⁸ prvky, ale aj lavičky pre ľudí a iný inventár.

Primárnym účelom takéhoto oplotenia je oddelenie psov od ľudí, od ktorého sa očakáva určitý výsledok (napr. zvýšenie bezpečnosti a čistoty v parku, jasnejšie vymedzenie priestoru pre psy atď.). Pokiaľ je takáto oplotená plocha na voľný pohyb psov vybudovaná ako doplnok k už existujúcim, iným neoploteným plochám v danej lokalite a prípadne sú v nej umiestnené agility prvky, môžu tieto plochy prispieť k skvalitneniu života psov v meste.⁴⁹ Treba ale dbať na to, aby daná plocha bola dostatočne veľká pre predpokladaný počet psov a ich majiteľov, ktorí budú takúto plochu využívať.⁵⁰

Oplotené priestory pre psy nie sú iba opatrením s praktickou funkciou, ale predstavujú priestorový koncept, ktorý vymedzuje konceptuálnu pozíciu zvierat k ľuďom a upozorňuje na odlišnosť zvierat a na potrebu špeciálnych (oddelených) priestorov pre zvieratá [Philo, Wilbert, 2000]. Instone a Sweeney [2014] upozorňujú na riziko, že vyčlenenie zvierat do oddelených priestorov môže navodiť zdanie definitívneho riešenia a uzavretia ďalších možností prítomnosti zvierat vo verejnom priestore. Multidruhovú mesto si podľa Instone a Sweeneyho [2014] vyžaduje nové kategórie a alternatívy model usporiadania priestoru.

Oplotené plochy na voľný pohyb psov majú svojich zástancov, ale aj odporcov. Vlastníctvo psa pritom nie je rozhodujúci faktor, ako vyplynulo z rozhovorov s informátormi.

„Já si myslím, že kdyby to (oplocené plochy) nebila jen holá tráva ale pár stromů a lavičky tak by to bylo určité dobrý.“ (rozhovor, Vlasta)

„(...) no, já teda nevím, jak se to tady řeší s těma psama, ale pro někoho by to asi bylo celkem dobrý řešení, ale já nevím, mně se tady právě líbí jak je to tady otevřený, bez těch plotů a taky

⁴⁸ „preliezky“ pre psi typu, napríklad hojdačka, tunel, slalom či skákanie cez kruh

⁴⁹ Konzultácie s kynologičkou Bc. Branislavou Kuklišovou

⁵⁰ Konzultácie s kynologičkou Bc. Branislavou Kuklišovou

že je to tady volnější.“ (neformální rozhovor)

Niektorí majitelia psov takéto plochy vítajú z dôvodu, že ich psy sú nedostatočne vycvičené a neovládajú základný a najdôležitejší povel, ktorým je privolanie. Potom je takéto oplotenie vnímané ako bariéra, ktorá zabezpečí, aby pes jednoducho neušiel. Takéto plochy sú taktiež vnímané ako miesto, kde môžu vládnuť živočíšnosť a „psovitosť“ so všetkým, čo k tomu patrí.

„...já tady venčím psa mého syna, on mě ale vůbec neposlouchá (pes) a já chodím taky i do těch oplocených výběhů a tam ho teda pustím z vodítka a nemusím se bát, že zaběhne a někde ho srazí auto, nebo že se ztratí. Já by sem byla pro takové oplocení i tady.“(neformální rozhovor)

„No já bych byla ráda (kdyby vznikli oplocené plochy), protože tohle by zaručilo těm pejskům a pejskařům, že opravdu budou mít oplocený prostor kde si můžou dělat co chtějí.“ (rozhovor, Saša)

Pokiaľ je pes nedostatočne vycvičený, jeho prítomnosť v oplotenom priestore môže však predstavovať veľké riziko pre ostatné psy a ľudí v danom priestore.⁵¹ Pretože práve takéto oplotené plochy môžu vyvolávať dojem, že sem psa (s rôznym stupňom poslušnosti) jeho majiteľ vypustí a ďalej nie je potrebná už žiadna kontrola psa. Opak je však pravdou. Aby takéto priestory plnili svoju funkciu, psy musia ovládať aspoň základné „pravidlá slušného (psieho) správania“.⁵²

Kladný postoj k oploteniu plôch na voľný pohyb psov vyjadrilo viacero informátorov, medzi nimi aj zástupcovia MČP2. Oplotené plochy vidia ako prostriedok na zvýšenie bezpečnosti návštevníkov parkov, ale takisto si uvedomujú, že pokiaľ majú byť tieto plochy vyhovujúce, musia byť dostatočne veľké. Vzor vidia na Západe, kde je voľný pohyb psov obmedzený práve na tieto oplotené plochy. Ako ďalšiu pozitívnu funkciu oplotenia hodnotili jasnejšie vymedzenie a označenie priestoru, ktoré povedú k väčšej bezpečnosti.

„Ve většině západních států je to tak, že prostě psy mají oplocený prostor, takže neohrožují lidi mimo prostor to většinou jsou buď děti, důchodci, sportovci. Prostě ten oplocený prostor by

⁵¹ Konzultácie s kynologičkou Bc. Branislavou Kuklišovou

⁵² Konzultácie s kynologičkou Bc. Branislavou Kuklišovou

měl být zase dostatečně velký, což právě v centru města je velký problém. “(rozhovor, Vojto)

„Měly by se zavést v každém parku tyto oplocené plochy pro psy a měly by tam být nějaké vývěsné tabule, kde budou instrukce pro psíčkaře, aby se vědělo, co pes může a nemůže, aby věděli lidi s dětma, kde si mají dát pozor na ty psy.“ (rozhovor, Vendy)

Oplotenie má však aj odporcov, ktorí argumentujú, že pes je ich spoločník a kamarát a člen spoločnosti, ktorému náleží právo na slobodný pohyb. Oplotenie vidia ako bariéru, ktorá rozdeľuje spoločnosť, narúša sociálne väzby a taktiež ako prvok, ktorý do komunity vnáša napätie a konflikty. Medzi informátormi taktiež panuje obava, že oplotenie môže mať negatívny vplyv na správanie psa.

„...ja som neni vlastník môjho psa...ja som jeho najlepší kamarát, ktorý sa o neho stará od narodenia...pes by nemal mať obmedzený pohyb...pes je súčasťou spoločnosti...ľudia sú také isté nebezpečenstvo pre ľudí ako psy...tak všeobecne nesúhlasím s ohradnením, akýmkoľvek, či pre ľudí alebo pre psov.“ (neformálny rozhovor)

„...a ďalší vec je, že se díky tomu úplně odříznou od té společnosti a nemůžeme se s tím psem pohybovat jenom na těchhle uzavřených plochách a když ten pes je zvyklý na tyhle uzavřené plochy, tak pak, když ho vezmeme ven, tak se bude chovat daleko hůř, než když je zvyklej se chovat v normálním prostředí.“ (rozhovor, Lada)

„(oplotenie) jednoduše rozdělujou veškerý sociální vazby který jsou v té společnosti. Což znamená že, řekněme kavárna na Praze 2 - Na Kus řeči - před ní seděj lidi maj pivo, vedle nich sedí prostě jejich děti který tam zase seděj v komunitě, maj kola. Vedle nich seděj maminky a maj psy. V momentě, kdy se toto rozdělí tak vlastně už půlka kouká na to co tam dělá ten člověk s tím psem a jsou vlastně všichni nevraživí. A rovnou si ty maminky už rozdělujou se mezi sebou a vůbec se nesnažej ani komunikovat, protože vidí, že to je jiná, cizí skupina která tam nemá co dělat.“ (rozhovor, Marek)

3.9.1 Kauza oplotenia v Riegrových sadoch

V Riegrových sadoch sa v rokoch 2010 a 2011 odohrávala „diskusia“ ohľadom oplotenej plochy pre voľný pohyb psov. Bolo tu zainteresovaných niekoľko strán, ktoré argumentovali pre, alebo proti takémuto oploteniu. Medzi hlavné protistrany patrila skupina

občanov, ktorá sa za účelom vyjednávania zlúčila do občianskeho združenia Strana Psa, a MČP2. Z argumentácií týchto strán sa dajú vypočítať hlavné argumentačné body, ktoré odhaľujú názory k prítomnosti psov v meste a ich formy pobytu a pohybu vo verejnom priestore, v tomto prípade v parku.

Režim využitia pražských parkov je upravený obecnou záväznou vyhláškou hl. m. Prahy č. 6/2001 o ochrane verejnej zeleně, ktorá mimo iného upravuje aj formu pohybu a pobytu psov v parkoch, a to zákazom voľného pobehovania psov v parkoch. Výnimky môže udeliť rada mestskej časti, na ktorej území sa park nachádza. MČP2 schválila výnimku zo zákazu voľného pohybu psov v parku Riegrovy sady hneď v roku 2001 takmer na územie celého parku. Boli vymedzené dve trávnaté plochy, kde bol voľný pohyb psov zakázaný.

V roku 2008 bolo radou MČP2 rozhodnuté o zmenšení plochy pre voľný pohyb psov asi o 90 percent.

Obr.5 Riegrovy sady (a)

Stav pred rokom 2008 a po roku 2008, plochy pre voľný pohyb psov v Riegrovych sadoch,
Praha 2

Zdroj: <http://www.stranapsa.cz/riegrovy-sady>

Následne sa v roku 2010 začali v Riegrovych sadoch stavebné práce, keď mal vzniknúť oplotený výbeh pre psy (projekt schválený v roku 2009, náklady oplotenia 3,2 mil. Kč). Tento plánovaný projekt sa však stretol s odporom zo strany niektorých občanov (či už majiteľov psov, alebo ľudí navštevujúcich tento park bez psa). Strana Psa na svojich webových stránkach tvrdí, že sa o plánovanom projekte dozvedela len z počutia a že takúto informáciu nikde predtým oficiálne nezaznamenali⁵³, teda že MČP2 dopredu

⁵³ <http://www.stranapsa.cz/riegrovy-sady> [21. 5. 2015]

neprediskutovala stavebný zámer s verejnosťou.⁵⁴ Strana Psa vyjadrila jasný názor proti oploteniu a jedným z dôvodov bol možný negatívny dosah na správanie a život psa a taktiež obava o bezpečnosť ľudí a psov v takomto priestore.

„Náš názor je takový, že medzi psy, rôznych ras, povah a rôznej úrovni rozmazlenosti a poslušnosti, pohybujúcim sa v oploceném a uzavřeném prostoru bude docházet k teritoriální agresivitě, vzniku mezipsí šikany a lovení slabších jedinců, popř.: je možné, že pes natlačený na plot může obrátit svoji agresivitu i proti člověku? Dále budou mít psy při vyhoceném konfliktu snahu překonat oplocení a může dojít ke zranění o takový plot, ke zranění může dojít i při psích hrátkách.“⁵⁵

„Oplocení má být postaveno mimo jiné i z důvodu vyměšování psů, prý budou psy vyměšovat jen v oplocené části a zbytek parku tak zůstane čistý. To je přeci proti zdravému rozumu.“⁵⁶

Veľkosť navrhovaných plôch na oplotenie v Riegrovych sadoch bola nasledujúca: prvá lúka s veľkosťou 0,5 ha, druhá lúka s veľkosťou 0,25 ha.

⁵⁴ Túto informáciu sa mi nepodarilo overiť.

⁵⁵ Komunikácia Strany Psa a kynológa, 2011: <http://www.stranapsa.cz/tmp/userfiles/files/Dost%C3%A11%20poradna.pdf>, [21. 5. 2015]

⁵⁶ Komunikácia Strany Psa a kynológa, 2011: <http://www.stranapsa.cz/tmp/userfiles/files/Dost%C3%A11%20poradna.pdf>, [21. 5. 2015]

Obr.6 Riegrove sady (b)

Návrh oplocenia plôch pre voľný pohyb psov, Riegrovy sady

Zdroj: <http://www.praha2.cz/Architektonicke-reseni-pro-volne-pobihani-psu-v-casti-parku.html>

Obr.7 Riegrove sady (c)

Návrh oplotenia plôch pre voľný pohyb psov, Riegrovy sady

Zdroj: <http://www.praha2.cz/Architektonicke-reseni-pro-volne-pobihani-psu-v-casti-parku.html>

Strana Psa s takýmto zámerom nesúhlasila a zorganizovala spísanie petície, ktorá bola podpísaná 740 petentmi a podaná na radnicu MČP2. Petícia „*občanů Prahy a majitelů psů za zrušení nevhodných opatření spočívajících v oplocení částí ploch vymezených k volnému pohybu psů v Riegrových sadech, Praha 2*“ argumentuje proti oploteniu plochy pre voľný pohyb psov hlavne tým, že petenti oplotenie vnímajú, ako priamu diskrimináciu voči majiteľom psov a psom samotným. Petenti taktiež poukazujú na poplatky, ktoré povinne platia za chov psa na území MČP2 a očakávajú, že sa budú realizovať opatrenia, ktoré oni (teda členovia Strany Psa) považujú za prínosné pre nich a hlavne pre ich psov.⁵⁷

Na základe vlny odporu, ktorá zaznela zo strany verejnosti, sa projekt oplotenia dočasne pozastavil tesne pred jesennými komunálnymi voľbami v roku 2010. Hneď, ako bolo ustanovené nové vedenie úradu MČP2, bol zámer na vybudovanie oplotenia opätovne predložený členom Komisie životného prostredia MČP2 na posúdenie. Komisia životného

⁵⁷ Dokument Strana Psa, dostupný na: <http://www.stranapsa.cz/tmp/userfiles/files/Petice.pdf>, [21. 5. 2015]

prostredia odporučila zadať spracovanie prieskumu verejnej mienky k problematike psov v parkoch a k diskusii o oplotených plochách pre voľný pohyb psov pozvať verejnosť.

Prieskum verejnej mienky, ktorý si objednala MČP2 ukázal, že oplotenie nemá podporu zo strany psičkárov a že obyvatelia a návštevníci Riegrových sadov nevnímajú oplotenie ako kľúčové. Výsledky výskumu taktiež ukázali, že väčšine ľudí prekážajú TPE, že väčšina ľudí by privítala jasnejšie značenie v parkoch atď. Zaujímavým výsledkom je taktiež zistenie, že väčšina oslovenej verejnosti nesúhlasí s názorom, že psy v parkoch spôsobujú značné škody, ani s názorom, že psov je v parkoch príliš veľa. Prevláda názor, že psov je v parkoch „tak akurát“ v zvládateľnej miere.⁵⁸ Výsledky výskumu verejnej mienky teda naznačovali, že problematika psov v parkoch nie je až taká „horúca“, aby sa muselo postaviť oplotenie na voľný pohyb psov.

Strana Psa bola následne pozvaná na rokovanie s členmi rady MČP2 a so zástupcami úradu MČP2 ohľadne oplotenia, kde MČP2 predstavila prezentáciu s názvom „*Problematika chování psů v městské zeleni*“⁵⁹ (táto prezentácia bola neskôr upravená do podoby zodpovedajúcej pre rok 2013 a zverejnená na stránkach MČP2 v roku 2014)⁶⁰. MČP2 tu poukazuje na skúsenosti okolitých mestských častí (za príklad okolitých mestských častí si MČP2 vybrala Prahu 8 a Prahu 9), kde sú vybudované oplotené plochy na voľný pohyb psov a pritom poukazuje na údajnú spokojnosť psičkárov a bezkonfliktné fungovanie všetkých typov plemien psov spolu v jednom oplotenom priestore (chýba však štúdia, ktorá by potvrdzovala toto tvrdenie). Ďalej poukazujú na to, že v týchto mestských častiach nie sú pre psy vyhradené žiadne iné plochy pre voľný pohyb psov. Strana Psa na tento bod prezentácie namietala, že väčšina mestských častí Prahy oplotenie nemá a ani neplánuje a že okolnosti vzniku oplotenia na MČ P8 a P9 boli výrazne odlišné. Strana Psa tvrdí, že pozitívne vnímanie oplotenia obyvateľmi MČ P8 a P9 je podmienené celkovým citlivejším prístupom radnice k psej problematike a taktiež charakterom územia, t. j. väčšou škálou možností na „venčenie“ psov.⁶¹

Ďalej nasledovala časť nazvaná „*Zkušenosti a pravidla ze světa*“, kde sú prezentované veľkomestá Paríž, Londýn a Viedeň a je poukazované na to, že psy majú do parkov a na trávnaté plochy vstup úplne zakázaný, alebo len na vôdžke a tzv. bojové plemená jedine na

⁵⁸ <http://praha2.cz/Vysledky-vyzkumu-mezi-obyvateli-MC-Praha-2-a-navstevniky-Riegrovych-sadu-verejne-projednavani-dne-28-6-2011.html>, [21. 5. 2015]

⁵⁹ Interný dokument MČP2 (je takmer totožný s dokumentom *Problematika chování psů v městské zeleni* z roku 2013)

⁶⁰ <http://www.praha2.cz/Problematika-chovani-psu-v-mestske-zeleni.html>, [21. 5. 2015]

⁶¹ Interný dokument Strany Psa, dostupný na:

<http://www.stranapsa.cz/tmp/userfiles/files/P%C5%99ehled%20argument%C5%AF%20a%20alternativ.pdf>, [21. 5. 2015]

vôdzke a s náhubkom. Strana Psa proti tejto časti prezentácie argumentuje jej účelovosťou a vytrhnutím z kontextu.

Ďalšie štyri strany pozostávajú z obrazovej prílohy, ktorá vyobrazuje škody spôsobené pohybom psov v parkoch Prahy 2. Obrázky poukazujú hlavne na neodprataneé exkrementy, vypálenú zeleň od psieho moču a zdevastovanú zeleň od „psej hry“. Tu Strana Psa poukazuje na fakt, že škody na mestskej zeleni a parkovom inventári nie sú spôsobené iba psami a ďaleko väčšie škody páchajú napr. vandali.

Posledná strana prezentácie vymenúva ďalšie výhody ktoré plynú z oploteného priestoru pre voľný pohyb psov: zníženie TPE v parku, zníženie počtu vypálených miest v trávnikoch a poškodzovania zariadenia parku v dôsledku agresívneho psieho moču, zníženie počtu znehodnotených drevín v dôsledku močenia na pätu stromov, zníženie intenzity zápachu psieho moču a výkalov, zvýšenie bezpečnosti návštevníkov parku a „zoznamka“ milovníkov psov. Strana Psa tu argumentuje poukazovaním na neporozumenie psej etológie zo strany navrhovateľa projektu a na prevažujúce negatívne dosahy, ktoré by oplotenie spôsobilo v prípade jeho realizácie. Zároveň si je však vedomá nezodpovednosti niektorých majiteľov psov, ktorí neodpratávajú po psoch TPE, a tak navrhuje ako cestu k čistejším parkom súčinnosť slušných psičkárov, ktorí budú vytvárať tlak a ukazovať dobrý príklad tým menej slušným a zároveň budú podporovať sankcie za neodpratanie TPE.

MČP2 považuje parky, ako verejné priestory výhradne pre ľudí, čo dokazuje posledný bod tejto prezentácie. Za hlavnú výhodu takéhoto oplotenia (označené výkričníkom) MČP2 považuje „zachování původní funkce parku (žádný historický park nebyl vybudován pro venčení psů) – park má sloužit především pro odpočinek a relaxaci občanů!“⁶². Tu Strana Psa reaguje nasledujúcim výrokom: „Majitel psa je také občan a chodí do parku odpočívát a relaxovat! Dnes i v historii. Návrh: Neomezovat multifunkční roli městské zeleně pro využití různými skupinami občanů.“⁶³

Strana Psa si nechala vypracovať právnu analýzu, v ktorej sa odvoláva na Listinu základných práv a slobod občana ČR a argumentuje tým, že majiteľ psa musí vstúpiť do oplotených priestorov, aby mal psa pod priamou kontrolou a toto je podľa nej v priamom rozpore s občianskymi právami a slobodami.

⁶² Interný dokument MČP2, „Problematika psů v parcích MČ Prahy 2“, 2011

⁶³ Interný dokument Strany Psa,

<http://www.stranapsa.cz/tmp/userfiles/files/P%C5%99ehled%20argument%C5%AF%20a%20alternativ.pdf>, [21. 5. 2015]

„Záměr MČP2 vybudovat oplocení prostor určených v Riegrových sadech pro volné pobíhání psu bez jiné alternativy možnosti volby prostor je nejen v rozporu s obecným právem, ale lze jej rovněž považovat za nedovolený zásah do ústavně garantovaných základních práv a svobod občana daných Čl. 1, Čl. 2 odst. 2,3 a Čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, (...) neboť v důsledku tohoto opatření by došlo k diskriminaci a založení nerovného postavení mezi jednotlivými občany.“⁶⁴

V prezentácii vypracovanej MČP2 nie sú uvedené žiadne nevýhody oplotených priestorov pre psy a oplotenie je prezentované ako bezvýhradne pozitívne opatrenie, ktorým sa vyrieši hneď niekoľko problematických aspektov chovu psa v meste: bezpečnosť, psie exkrementy, ochrana zelene, a jasné vymedzenie priestoru pre pohyb psov vo verejnom priestore.

Ako bonus bude, ako bolo spomenuté vyššie, „zoznamka“ milovníkov (a milovníčok psov) v tomto oplotenom priestore. Strana Psa poukazuje na to, že „zoznamka“ funguje aj bez oplotenia. Strana Psa vníma oplotenie ako opatrenie, ktoré by rozdeľovalo miesta komunity a obmedzovalo by prirodzené sociálne funkcie a rozvoj komunitnej spoločnosti.⁶⁵

Zatiaľ čo MČP2 tvrdila, že sa po nainštalovaní oplotenia bezpečnosť zvýši („*snížení počtu napadení psem*“), (toto tvrdenie si MČP2 nechala podložiť vyjadrením jedného kynológa a jednej veterinárky) a že sa zníži počet TPE v parkoch,⁶⁶ Strana Psa tvrdí pravý opak a to, že sa bezpečnosť môže naopak znížiť a tiež že nedôjde k úbytku TPE. Tieto tvrdenia má podložené nimi osloveným kynológom.

„...na tak malém prostoru už v počtu několika desítek psů a jejich majitelů bude docházet zcela jistě k přirozeným střetům mezi pejsky samotnými a dle mého názoru i ke střetům mezi jejich majiteli. Pro obě společenství totiž bude chybět přirozená úniková zóna a především volný prostor – vymezené území je příliš malé a jeho saturace příliš vysoká. O úchylné představě psa vyměšujícího na stále stejném prostoru ani nemluvě – navíc v prostředí pro psa zcela nevhodném.“⁶⁷

⁶⁴ Interný dokument Strany Psa, dostupný:

<http://www.stranapsa.cz/tmp/userfiles/files/pr%C3%A1vn%C3%AD%20rozbor.pdf>, [20.05. 2015]

⁶⁵ Taktiež

⁶⁶ Interný dokument MČP2, <http://praha2.cz/Problematika-chovani-psu-v-mestske-zeleni.html> [20. 05. 2015]

⁶⁷ Korešpondencia Strany Psa s kynológom, 2011, dostupné na:

<http://www.stranapsa.cz/tmp/userfiles/files/Dost%C3%A11%20poradna.pdf>, [21. 5. 2015]

Strana Psa spochybnila vyjadrenia kynológa a veterinárky oslovených MČP2 z dôvodu, že im neboli poskytnuté informácie v dostatočnej celistvosti a pravdivosti a taktiež preto, lebo si terén neboli osobne prehliaďnúť.

Po absolvovaní osobného stretnutia zástupcov Strany Psa s vybranými zástupcami MČP2 bolo MČP2 zaslané „*Písemné doplnění ústního jednání zástupců Petice občanů Prahy a majitelů psů za zrušení nevhodných opatření spočívajících v oplocení částí ploch vymezených k volnému pohybu psů v Riegrových sadech, Praha 2 s radou MČP2 ze dne 22.2.2011*“, kde Strana Psa zhrnula všetky hlavné argumenty proti oploteniu⁶⁸ a opakovane vyjadrila svoj nesúhlas s vybudovaním oplotenia v Riegrových sadoch v akejkol'vek podobe.⁶⁹ Strana Psa vyjadrila svoje odhodlanie aj naďalej bojovať proti oploteniu.

Šance na změnu názoru radnice Prahy 2 není velká. Uděláme však proti výstavbě oplocení v Riegrových sadech vše, co bude v našich silách. Plot není v zájmu pejskařů! Považujeme se za slušné pejskaře. Je nás hodně a budeme usilovat o to, aby nás, slušných, bylo co nejvíce. Abychom se dokázali domluvit navzájem, domluvit s dalšími návštěvníky Riegrových sadů, ale i s radnicí Prahy.“⁷⁰

Kauzu oplotenia sprevádzal aj mediálny „komentár“, keď májové vydanie Novín Prahy 2 bolo z veľkej časti venované psej problematike. Objavilo sa tu viacero článkov na tému súžitia ľudí a psov v meste a taktiež konkrétne k oploteniu v Riegrových sadoch.

Článok „*Žádný park nebyl vybudován pro venčení psů*“⁷¹ kritizoval využívanie parkov psičkármi. Poukazoval na to, že parky sú určené pre ľudí a pokiaľ sa tu má nachádzať pes, musí byť element „psovitosti“ potlačený, aby nenarušoval svet ľudí.

„Parky byly vybudovány pro odpočinek a relaxaci nás, lidí. Jsou určeny k tomu, aby se tu procházely maminky s dětmi, aby se tu procházeli milenci, aby zde odpočívali senioři. Pejskaři by si měli uvědomit, že pokud tedy chtějí k vycházkám se svým mazlíčkem využívat parky a další veřejné prostory, měli by se oni a jejich pejsci chovat tak, aby ostatní uživatelé

⁶⁸ Interný dokument Strany Psa, 2011,

<http://www.stranapsa.cz/tmp/userfiles/files/P%C3%ADsemm%C3%A9%20dopln%C4%9Bn%C3%AD%20%C3%BAstn%C3%ADho%20jedn%C3%A1n%C3%AD.pdf>, [21. 5. 2015]

⁶⁹ Interný dokument Strany Psa, dostupný z:

http://www.stranapsa.cz/tmp/userfiles/files/Odpov%C4%9B%C4%8F%208_%206_%202011.pdf, [21. 5. 2015]

⁷⁰ Interný dokument Strany Psa

⁷¹ Noviny Prahy 2, 2011/3

těchto prostor ani nepoznali, že se tam člověk se psem pohybuje.“⁷²

Májové číslo Novin Prahy 2 dále pokračuje článkem „*Oáza klidu nebo kolbiště*“, kde sa predstavitelia piatich politických strán pôsobiacich v zastupiteľstve MČP2 (ČSSD, ODS, TOP09, SZ, OBS) vyjadrujú k problematike „pejskaři versus nepejskaři v pracích“.

Predstaviteľ ČSSD vyjadril podporu pre oplotenie a poukazuje, že takéto oplotenie by bolo vhodným riešením, ako zohľadniť záujmy psov aj ostatných návštevníkov parku.⁷³ Predstaviteľ ODS sa k oploteniu priamo nevyjadril a z odpovede nie je jasný ani jeho postoj k celkovej problematike psov. Predstaviteľ SZ poukazuje na rôznorodosť názorov členov zastupiteľstva MČP2 na psiu problematiku a upozorňuje na možné riziko, ktoré v sebe nesie zrealizované opatrenie, ktoré vopred nebolo prediskutované s verejnosťou. Najkritickejšie sa k oploteniu, a hlavne k forme, akou bolo toto opatrenie takmer zrealizované (bez diskusie s verejnosťou), vyjadrili predstavitelia TOP09 a OBS. Predstaviteľ TOP09 ostro kritizuje radnicu za presadzovanie oplotenia a namiesto priestoru pre voľný pohyb psov navrhuje oplotenie „protipsích radních“. Psa rozpoznáva ako prostredníka medziľudskej komunikácie a oplotenie ako bariéru rozdeľujúcu multidruhovú spoločnosť.

„Lide, kteří by spolu v životě nepromluvili, spolu mluvi. Napříč socialními skupinami, věkovými kategoriemi a čimkoliv ostatním. Pes je spojka i mezi vlastníky a nevládníky psů, neboť pes je společensky přijatelná zaminka pro nezavazný pokec vždy. Zřejmě proto se radni rozhodli, že lidi a psy je nutno oddělit, a to plotem. Postaví ho v Riegrových sadech, aby snad lidi nenapadlo spolu mluvit. Co kdyby se třeba bavili o radnici?? Navrhují obehnat zmíněným proponovaným plotem s rozpočtem 3,25 milionu nikoliv Riegrak, ale radnici samotnou – zbytek Prahy 2 tak bude moci spolu i nadále mluvit. Jaky bude další osud psů, plot neplot, je celkem jasné: o protipsy plot se s potěšením postarají bezdomovci s nejbližší vykupnou kovů. Jaky bude další osud protipsych radních, je taky celkem jasné: zatím každý vladce – ať velký či malý – který ignoroval společenské renomeny, dopadl totiž stejně. Bez výjimky na smetišti dějin.“⁷⁴

Predstaviteľ OBS, ktorý spolupracuje so Stranou Psa, dáva do pozornosti psy ako spoločníkov ľudí a vyzdvihuje pozitívny vplyv psa na človeka a spoločnosť. Taktiež kritizuje prístup

⁷² Noviny Prahy 2, 2011/3

⁷³ Noviny Prahy 2, 2011/5

⁷⁴ Noviny Prahy 2, 2011/5

radnice MČP2 k projektu oplotenia bez predchádzajúcej diskusie s verejnosťou.

Redakcia Novín Prahy 2 predstavuje problematiku súžitia ľudí a psov v mestských parkoch nasledovne: „*Titulek, který jsme použili k uvedení diskuse, navozuje mnohdy vyhocene vztahy dvou základních skupin lidí zde se vyskytujících: návštěvníků, kteří chtějí v parcích v klidu relaxovat na procházce, a majitelů psů, kteří svým zvířatům chtějí dopřát alespoň trochu pohybu a možnost vyvenčit.*“⁷⁵ Súžitie ľudí a psov v parku je tu prezentované ako vyhrotené, ale pritom z výsledkov kvantitatívneho výskumu (ktorý si nechala vypracovať MČP2) vyplýva, že to až taký problém nie je.⁷⁶ Aj moje skúsenosti počas šiestich rokov „venčenia“ psa v parkoch na území Prahy 2 boli zväčša pozitívne a iba málokedy som sa stretla s „vyhrotenými vzťahmi“. Zúčastnené pozorovanie počas dvoch mesiacov, keď som sa priamo sústredila na možné objavujúce sa konflikty, tiež nepotvrdili, že by vzťahy medzi skupinami psičkárov a nepsičkárov boli napäté. Z kvantitatívneho výskumu, rozhovoru a analýzy dokumentov vyplynulo, že väčšine ľudí prekážajú predovšetkým psie exkrementy. Jeden z informátorov tiež uvádza, že problematika psov v meste sa točí hlavne okolo exkrementov.

„*(Pes) chodí na záchod, co je jakoby jedinej problém a konflikt mezi skupinou nepejskařů a pejskařů jsou prostě psí exkrementy a agresivita. Ve městech se ta agresivita snížila už skoro na nulu. Prakticky od té doby co já to sleduju třeba za Stranu Psa tak se zlepšilo o 80% i sběry tady těch exkrementů, alespoň na Praze 2...*“ (rozhovor, Marek)

Informátor ďalej poukazuje na to, že práve zonácia a prísna regulácia parku spôsobujú problémy a možnú nevraživosť medzi návštevníkmi parku a že, naopak, menšia regulácia, keď sa ľudskí a mimoludskí návštevníci parku spoločne delia o verejný priestor, vedie k priateľskejším vzťahom.

„*Je to absolutní nesmysl rozdělování lidí, který spolu normálně fungovali. Můžu říct příklad, kde se to na Praze 10 vůbec nereguluje a na Praze 2 je to radikální. To já bydlím přesně na rozmezí. Když jdu v zimě do parku do Heroldovských sadů tak tam jsou pejskaři, hrajou si tam s míčkem, ten park je 30 na 50 metrů velikej a do toho tam sáňkujou děti a všichni si hrajou*

⁷⁵ Noviny Prahy 2, 2011/5

⁷⁶<http://praha2.cz/Vysledky-vyzkumu-mezi-obyvateli-MC-Praha-2-a-navstevniky-Riegrovych-sadu-verejne-projednavani-dne-28-6-2011.html>, [21. 5. 2015]

dohromady (...). Pak přijdu do Grébovky a tam jsou prostě vypsychlí lidi z cedulek a hádají se kdo kde bude sáňkovat a kdo kde bude se psem, a nakonec to dopadne tak, že na tom jediným místě, kde smí být psy, se sáňkuje, protože to jinde nejde.“ (rozhovor, Marek)

„V létě do toho parku přijde maminka se dvěma dětma, s jedním jezevčíkem (...) Dítě má kolo a chce si zajezdit na kole. V tu chvíli teorie voploceného místa pro psy, cyklostezky 300m od oploceného místa pro psy a stánek s občerstvením, kde maminka chce sedět celou dobu na limonádě dalších 400m od toho, je prostě absolutně nesystémový a je tojenom zprominutím teorie životního prostředí pana Vondráška když to řeknu úplně klidně to tam citujte.“(rozhovor, Marek)

MČP2 nakoniec ustúpila od zámeru vybudovať oplotenie a novembrové číslo Novín Prahy 2 informuje, že oplotenie v Riegrovych sadoch zatiaľ nebude. Redakcia píše, že sa na tom dohodli zástupcovia psičkárov s vedením mestskej časti na spoločnej schôdzke. Redakcia Novín Prahy 2 zhrňuje toto vyjednávanie oplotenia nasledovne:

„Městská část tak vyhověla žádosti komunity pejskařů, kteří se obávali, že oplocení bude mít negativní vliv na chování psů v takto uzavřeném prostoru. Zástupci pejskařů zase nabídli městské části prosazování zásad slušných pejskařů mezi všemi pejskaři, kteří užívají veřejný prostor na území Prahy 2, a součinnost při udržování čistoty, pořádku a podmínek pro pejskaře.“⁷⁷

V súčasnosti sú Riegrový sady bez oplotenia a zo zúčastneného pozorovania, ktoré som v tomto parku robila počas 2 mesiacov, sa zdá, že oplotenie nie je potrebné.

Počas zúčastneného pozorovania som uskutočnila niekoľko neformálnych rozhovorov. Jeden informátor hodnotil terajšiu situáciu (bez oplotenia) v Riegrovych sadoch ako vyhovujúcu a nepociťuje žiadne napätie medzi skupinou psičkárov a ďalšími návštevníkmi parku.

„Nejraději chodím sem, protože je tu hodně prostoru a taky tady už máme známé. O oplocení vím, ale nemyslím si, že to bude potřeba. Teda nevím jako jinde, ale tady se zase až tak moc nikdo s nikým nedohaduje. Za ty roky se to už tady uspořádalo a se psy chodíme tady, kde je

⁷⁷ Noviny Prahy 2, 2011/11

to povolený.“ (neformálny rozhovor)

Rôzne skupiny ľudí a zvierat spolu vzájomne vychádzajú a počas mojej prítomnosti v tomto parku som zaznamenala jeden „stret“ záujmov medzi ľuďmi a psami, a to, keď sa psy divoko naháňali okolo detského ihriska a matka jedného z detí upozornila majiteľa psa, že miesto okolo detského ihriska nie je určené na voľný pohyb psov. Majiteľ psa toto akceptoval a psa si privolať. Takéto a podobné stretnutia sa odohrávali, odohrávajú a budú odohrávať aj v budúcnosti, pretože využívanie verejného priestoru v sebe zahŕňa neustále vyjednávanie (písaných aj nepísaných) podmienok na využívanie tohto priestoru. Oplotenie priestoru na voľný pohyb psov by na jednej strane prinieslo jasnejšie vymedzenie priestoru, ale je otázne, aký výsledný efekt by toto opatrenie malo na spolužitie ľudských a mimoludských návštevníkov tohto konkrétneho verejného priestoru.

Ako som ukázala vyššie, názory na oplotenie sa líšia v širokej miere a argumenty obidvoch strán mali svoje opodstatnenie a význam. Táto „diskusia“ však od samotného počiatku trpela vážnym zaťažením, a to tým, že verejnosť bola „prizvaná“ (alebo sa prizvala sama?) k diskusii až „v hodine dvanástej“, keď oplotenie už skoro stálo na svojom mieste. Až v priebehu diskusie samotnej sa ukázalo, ako veľmi dokázalo toto plánované opatrenie podnietiť aktivitu ľudí v boji za „viac než ľudský“ verejný priestor.

3.10 Cesta k vytvoreniu „viac než ľudského“ verejného priestoru

Aby multidruhovú spoločnosť mohla fungovať, musia sa dodržiavať určité pravidlá, či už písané vo forme formálnych pravidiel, alebo nepísané, ktoré by sa dali označiť za hodnotové rámce celej spoločnosti. Práve nedodržovanie týchto pravidiel následne ústi do konfliktu, ktorý sa označuje ako problematika psov v meste.

Majitelia psov musia mať na pamäti, že nie všetci obyvatelia mesta sú milovníci psov, a teda musia zabezpečiť, aby pes neželane neobťažoval iných ľudí. Zodpovednosť ľudí (či už so psom, alebo bez psa) je kľúčovým faktorom k vytvoreniu spoločnosti, v ktorej budú vedľa seba nažívať ľudia a zvieratá. Pes sám o sebe nemôže byť „zodpovedným“, ale správnym výcvikom sa môže naučiť „slušnému“ (ale stále psiemu) správaniu, ktoré nebude obťažovať ostatné bytosti (ľudské i mimoludské), s ktorými sa delí o verejný priestor. Hlavná váha zodpovednosti ostáva na majiteľovi psa, ktorý by mal viesť psa od raného veku k správnym návykom, čo by sa dalo označiť za „dlhodobú“ zodpovednosť. Forma „okamžitej“ zodpovednosti by sa mala prejavovať v zvládaní každodenných situácií, keď majiteľ psa musí reagovať na rôznorodé situácie, s ktorými sa tento „človekopes“ každodenne stretáva. Spolu so zodpovednosťou idú tolerancia a rešpekt k druhým. Zodpovednosť však neostáva iba na strane majiteľov psov. Ľudia, ktorí sa denne stretávajú so psami vo verejnom priestore, by mali svoju zodpovednosť prejavovať vo forme rešpektu k odlišnostiam iného druhu a k odlišnostiam jeho potrieb.

„Ve chvíli, kdy máme tolit psů, kolik máme, musíme se s nima naučit žít a určitě je to o těch pejskařích, že musej respektovat ty lidi, který ty psy nemaj, nemaj je rádi nebo prostě... a musej je mít vychovaný tak, aby ty lidi neobtěžovali. Ale je to o zodpovědnosti těch pejskarů.“
(rozhovor, Lada)

Niektorí informátori a prispievatelia do Novín Prahy 2 vidia vyostrené vzťahy ako následok príliš prísnych pravidiel a, naopak, podotýkajú, že by stačili ohľaduplnosť a slušnosť, ktoré by viedli k pokojnému spolužitiu. Rôzne názory panujú na to, akou cestou by sa malo dosiahnuť spokojné spolužitie psov a ľudí. Zatiaľ čo na jednej strane stojí stávkou na zodpovednosť všetkých zúčastnených, na druhej strane je to forma reštrikcií a prísnej kontroly.

„Pokud poslušný pes volně pobíhá a neobtěžuje své okolí a pokud jeho pán chápe jako samozřejmé, že exkrementy svého miláčka odklidí, pak může takové soužití probíhat ve

vzájemné shodě. Přísná restrikce naopak vede k zostřování vztahů mezi lidmi i psy a neměla by být naším životním stylem. ⁷⁸

„Můžete psát vyhlášek, kolik chcete, pokud to lidi nebudou dodržovat tak z to ho bude jenom problém. Já si spíš myslím, že by měli bejt všichni soudní, a trošičku používat zdravěj selskej rozum a ne jenom vyhlášky. Ne, já jsem proti vyhláškám jako takovým. Čím méně vyhlášek, tím větší si myslim bude i větší pořádek v ulicích.“ (rozhovor, Saša)

„No já myslim že jakoby to jak si to tady jsou dvě strany, jedna je jakoby náký nastavení zákonů nebo vyhlášek a druhá je reálná praxe. Ta reálná praxe vlastně kopíruje to co ti lidé chtějí, a to vyhovuje, což znamená že nerespektujou 90% a choděj do parku na volno i když tam nesmí chodit na volno a všechno to vlastně funguje. Nedochází ke konfliktům až na nějaké výjimky a tohle funguje. Kdyby se měly dodržovat ty zákony úplně tak jak se na některých místech snažej, tak si myslím, že to fungovat prostě nemůže no.“ (rozhovor, Marek)

„Nechápu proč se tady řešej furt náký vyhlášky vo oplocování, jakoby look, když by stačilo prostě na ty lidi naházet jejich zodpovědnost, tak jak to má bejt v demokracii a ne v nějakým jako diktatúře něčeho.“ (rozhovor, Marek)

Výcvik psa úzko súvisí s prítomnosťou psa vo verejnom priestore a taktiež s tým, aby pes mohol „úspešne“ žiť v urbanizovanom prostredí v multidruhovej spoločnosti. Ale aj naopak, aby ľudská spoločnosť mohla žiť bok po boku spoločnosti zvierat. Práve verejný priestor je vhodné prostredie, s ktorým sa musí pes zoznamovať už od útleho veku.

„Rozhodně je (dôležité, že pes má prístup do verejného priestoru), kvôli socializaci a kvôli tomu, aby si na ty situace zvykl a potom se předcházelo těm nějakým konfliktům, protože čím víc situací ten pes pozná, tak tím menší je pravděpodobnost, že pak by nečekaně zaútočil nebo by měl strach nebo prostě by jednal nějakým způsobem, který je špatně mezi lidma. Je prostě důležitý, aby v životě poznal všechno, co ho může potkávat a speciálně jako štěně, nejvíc, v co největší míře.“ (rozhovor, Lada)

Strana Psa zastáva názor, že vytvorenie „viac než ľudského“ verejného priestoru je možné prostredníctvom zodpovednosti zo strany všetkých zúčastnených. Strana Psa zverejnila

⁷⁸ Noviny Prahy 2, 2001/7

„Prohlášení slušných pejskařů“, kde sú uvedené zásady, ktorými sa členovi združenia riadia a prostredníctvom osvetu a vzdelávania chce oslovit' aj ďalších psičkárov, aby sa zapojili a spolupracovali za účelom zlepšenia súžitia ľudí a psov v meste. Strana Psa vo vyhlásení uvádza, že rešpektuje ostatných užívateľov verejného priestoru a bojuje proti nezodpovednosti a bezohľadnosti problémových skupín. Ďalej dodáva, že podporuje rozumné a dôsledné dodržiavanie pravidiel, ktoré považuje za účinnejšie ako nezmyslené nariadenia a reštrikcie. Strana Psa verí, že väčšiu účinnosť majú osveta, ohľaduplnosť a pozitívny príklad slušných psičkárov, ako vymýšľanie nových vyhlášok a pravidiel.⁷⁹

3.11 Vytvorenie „viac než ľudského“ verejného priestoru

Spoločnosť ľudí a psov, ktorú v teoretickej časti nazývam „multidruhovou“ spoločnosťou, sa vo vysoko urbanizovanom prostredí stretáva s celým radom problémov. Verejný priestor je tu obmedzeným zdrojom, stretávajú sa tu tak ľudskí, ako aj mimoludskí obyvatelia mesta a naplňujú tu svoje potreby a záujmy. Význam verejného priestoru však nie je pevne daný a každý si ho vysvetľuje inak. Pre niekoho je miestom na odpočinok a relaxáciu, zatiaľ čo pre druhých je miestom aktivity, kde sa dá robiť práve to, čo je v prostredí domova nemožné. Psy, ako živočíšne bytosti, vo verejnom priestore často dávajú najavo svoji „psovitosť“ a živočíšnosť, pretože táto je za stenami domova zakázaná. Verejný priestor tu tak predstavuje miesto, kde môže pes uvoľniť nahromadenú energiu, prejavit' svoju živočíšnosť a prestať predvádzať „formálne správanie“. Takéto poňatie verejného priestoru sa však stretáva s úplne inou predstavou tohto priestoru, priestoru formálneho, upraveného, a hlavne ľudského, kde sú zvieratá na okraji, alebo za bariérou, aby nenarušili „ľudský“ verejný priestor. Tieto rôzne poňatia verejného priestoru potom vytvárajú napätie medzi rôznymi skupinami obyvateľov, ktorí sa snažia uplatniť práve tú svoju predstavu verejného priestoru.

Niektorí obyvatelia odmietajú vytvorenie „viac než ľudského“ verejného priestoru a požadujú oddelenie psov od ľudí bariérou, alebo úplný zákaz vstupu psov do parkov. Požadujú vytvorenie priestoru, kde budú mať ľudia prednosť pred psami a kde budú zohľadnené záujmy ľudí. Verejný priestor je tiež videný ako miesto, kde by mali mať ľudia prednostné právo jeho využívania a neboli ohrození prejavmi „psovitosti“. Psy by v tomto priestore mali vykazovať „formálne správanie“, aby tak splynuli so spoločnosťou ľudí a aby sa známky výskytu a prejavy iného druhu v ľudskej spoločnosti minimalizovali.

⁷⁹ <http://www.stranapsa.cz/prohlaseni-slusnych-pejskaru> [20.6.2015]

„...vytvořit z jednoho z parků v Praze 2 díky důslednému dodržování provozního řádu prostor, kde budou mít lidé přednost před psy. Kde se budou místo psů po trávnicích prohánět děti nebo odpočívat dospělí, nebudou přitom riskovat setkání s pozůstatky psiho vyměšování a nebudou muset mít obavu, že si je nějaký pes zvolí za předmět svého přátelského či méně přátelského, ale v každém případě dotyčnému nepříjemného zájmu.“⁸⁰

„Pejskaři by si měli uvědomit, že pokud tedy chtějí k vycházkám se svým mazlíčkem využívat parky a další veřejné prostory, měli by se oni a jejich pejsci chovat tak, aby ostatní uživatelé těchto prostor ani nepoznali, že se tam člověk se psem pohybuje, aby nebyl narušován jejich odpočinek, aby se necítili ani v nejmenším ohroženi.“⁸¹

⁸⁰ Noviny Prahy 2, 2005/4

⁸¹ Noviny Prahy 2, 2011/3

Záver

Hlavným cieľom tejto práce bola snaha porozumieť tomu, ako obyvatelia mesta vnímajú prítomnosť iného druhu – psa, v prostredí mesta a ako vyjednávajú o jeho prítomnosti (formu pobytu a pohybu) vo verejnom priestore. Na základe štúdia odbornej literatúry, pomocou ktorej som vytvorila výkladový rámec pre empirickú časť práce, som v rámci kvalitatívneho prístupu analyzovala médiá, dokumenty a rozhovory. Výskum mal formu prípadovej štúdie, kde som sa zamerala na konkrétnu oblasť jednej mestskej časti Prahy, a to MČ Praha 2.

Z výskumu vyplynulo že strany, ktoré sa na tejto diskusii zúčastňujú, sú značne nejednotné. Medzi majiteľmi psov panuje rozdielna predstava ohľadom prítomnosti psa vo verejnom priestore, ale ako sa ukázalo, pri prípadnom „boji“ za blaho svojich psov sa majitelia psov dokážu zjednotiť a zorganizovať sa do funkčného celku. Pomyselnú opozíciu vo vyjednávaní predstavuje úrad MČP2, ktorý sčasti nastavuje pravidlá prítomnosti psa vo verejnom priestore, pričom musí brať ohľad aj na záujmy ostatných obyvateľov mesta. Úrad MČP2 však nie je názorovo jednotný a vykonáva opatrenia, ktoré sa menia v závislosti od zvoleného zastupiteľstva úradu. Ďalej do diskusie vstupujú jednotliví občania alebo skupiny občanov, ktorí sa snažia ovplyvniť pravidlá prítomnosti psov vo verejnom priestore prostredníctvom viacerých spôsobov (voľba politických zástupcov, príspevky v médiách, petície atď.). Nemenej dôležitou formou je každodenná forma diskutovania v „teréne“, kde sa neustále vedome, ale aj nevedome každý obyvateľ mesta snaží vybojovať „ten svoj“ verejný priestor. Ďalšou podstatnou skupinou sú psy, keď ich prítomnosť vo verejnom priestore je určitou formou vyjednávania. Psy nerozumejú normám ľudskej spoločnosti, a tak prestupujú hranice ľudských konceptov a pravidiel, vnášajú do ľudského mimoludské, a tým v každom okamihu pretvárajú verejný priestor na „viac než ľudský“.

Názory na to, ako by mal „viac než ľudský“ verejný priestor vyzeráť, aké pravidlá by tu mali panovať a či ho vôbec vytvoriť (respektíve, či ho zrušiť), sa líšili v širokej miere. Jadrom veci je tu prítomnosť psa v samotnom meste. Zatiaľ čo sa niektorí informátori vyjadrovali, že pes je v meste „mimo“ svojho miesta a odkazovali ho na vidiek, do sféry prírody, iní vyjadrovali názor, že pes je súčasťou ľudskej spoločnosti a do mesta patrí. Od tohto sa taktiež odvíjali názory na to, aká formu pobytu a pohybu by mala prislúchať psom vo verejnom priestore. Na tom, že pes má priestorové nároky a zo svojej podstaty potrebuje dostatok pohybu, sa zhodli takmer všetci. Avšak to, ako tieto potreby psa zakomponovať do verejného priestoru, je predmetom diskusie a názory sa líšia v širokej škále. Na jednej strane

stojí predstava formálneho, kontrolovaného psa, ktorého prezencia v spoločnosti je takmer neviditeľná a pokiaľ chce pes prejaviť svoju „psovitosť“, majú sa na tento účel vybudovať bariéry, ktoré budú oddeľovať psy od ľudí, aby boli ľudia v bezpečí pred takýmito prejavmi „nekontrolovateľnej“ živočíšnosti. Prípadne pre takúto psiu aktivitu treba vyčleniť lokality, ktoré sú pre ľudí neatraktívne napríklad pre ich estetickú zanedbanosť. Na druhej strane stojí predstava voľného, slobodného spoločníka, ktorého „inakosť“ nie je prekážkou na to, aby sa vo verejnom priestore pohyboval bez obmedzení. Potom sa bariéry oddeľujúce ľudí a psy vnímajú ako diskriminujúce, pretože psy sa vnímajú ako spoločníci alebo deti, a preto ich oddelenie od spoločnosti nie je ich majiteľmi vítané.

Z analýzy ďalej vyplynulo, že zatiaľ čo niektorí obyvatelia mesta preferujú prísne pravidlá, kontrolu a dohľad na tým, aby ľudia a psy mohli žiť spolu bez konfliktov, iní tvrdia, že postačia vzájomná tolerancia, rešpekt a dodržovanie základov ľudskej slušnosti. Niektorí informátori dokonca považovali vyhrotené vzťahy medzi rôznymi užívateľmi verejného priestoru za následok prílišnej regulácie zo strany úradu MČP2.

Z analýzy taktiež vyplynulo, že pre potreby psa nie je nutné verejný priestor nijako zvláštne upravovať. Väčšina majiteľov psov sa zhoduje v tom, že pes potrebuje najmä lásku a starostlivosť majiteľa a je to natoľko adaptívne zviera, že sa dokáže prispôbiť životu v meste.

Z analýzy vyplynulo niekoľko dôležitých skutočností, ktoré vidím ako prekážku pri vytváraní „viac než ľudského“ verejného priestoru. V priebehu zberu informácií a analýzy som si uvedomila, že sa veľakrát konflikt ohľadne psov v meste objavil po určitej zmene pravidiel (režimu prítomnosti psov vo verejnom priestore), ktorej však nepredchádzala diskusia s verejnosťou.

Prvou prekážkou, ktorú vidím, je forma plánovania zo strany úradu MČP2, ktorá je často nepremyslená, vychádza s osobných preferencií zvolených zástupcov, nie je (správne) konzultovaná s odborníkmi, a najmä nie je dostatočne prediskutovaná s verejnosťou. Pokiaľ sú takto naplánované projekty nakoniec zrealizované, môžu priniesť pre spoločnosť viac škody ako prospechu. Výsledky plánovania a rozhodovania sú rovnako dôležité ako samotný proces, ktorý rozhodovanie sprevádza, a spokojnosť ľudí s výsledkom (a jeho následné plnenie) je mimo iného podmienená aj ich prizvaním/neprizvaním, vypočutím/nevypočutím v priebehu rozhodovania.

Druhú prekážku vidím v absencii strednodobého až dlhodobého (strategického) plánu, ktorý by komplexne riešil prítomnosť psov v meste. Pravidlá prítomnosti psov vo verejnom priestore sa prakticky menia každé volebné obdobie a veľakrát bez ohľadu na fungujúcu

komunitu. Takýto plán by mal za úlohu hľadať nové lokality pre ľudí aj psy, prispôbovať už existujúce, zakomponovať potreby psov do infraštruktúry mesta a nachádzať nové formy využitia verejných priestorov tak, aby mohli vedľa seba koexistovať ľudskí a mimoludskí obyvatelia mesta vo vzájomnom prospechu. Samozrejme, takýto plán nesmie vzniknúť v kancelárii na objednávku, ale musí byť postupnou (a nekonečnou) skladačkou konsenzu multidruhovej spoločnosti.

Za širšiu diskusiu stojí úvaha o prítomnosti psov v čoraz modernejšom meste a „vzor“ zo „Západu“, ktorý spočíva vo vyčlenení psov do oplotených plôch, pokiaľ sa chcú pohybovať bez vôdzky a skoro úplného zákazu vstupu psov do väčšiny parkov. Spolu s postupujúcou urbanizáciou, privatizáciou verejného priestoru a zaberaním tohto priestoru pre veci „moderné“, „čisté“, „bezpečné“ a „pekné“ je otázne, koľko priestoru nakoniec ostane pre „veci“ „divoké“, „nečisté“, „nebezpečné“ a osrstené.

Postupujúca urbanizácia a trend v podobe výstavby ľudských obydlí na zelených lúkach, alebo na brownfieldoch ma priviedla k úvahe, či by nebolo vhodné od úplného počiatku plánovania takýchto projektov myslieť na súžitie ľudí a psov a prispôbiť prostredie práve takémuto súžitiu.

Pokiaľ by som mala do budúca na základe výskumu niečo odporučiť, tak by to bolo otvorenie verejnej diskusie na tému súžitia ľudí a psov v meste. Táto diskusia by mala mať formu dobre nastaveného rozhodovacieho procesu, prostredníctvom ktorého by sa mohli nastaviť pravidlá dlhodobjšieho charakteru pre „viac než ľudský“ verejný priestor a aj pre celkovú multidruhovú spoločnosť.

Zoznam použitej literatúry

ANDRESKA, Jiří. 1991. *Lovy bez psů, záhada paleolitu*. In: Čtení o psech, čtení pro dobrou pohodu: Magazín. Praha: Magnet-Press. ISSN 80-85434-00-8.

ARLUKE, Arnold. 1993. *Bringing Animals into Social Scientific Research*. In: *Society and Animals* 1. s. 5-7 ISSN: 1063-1119

ARLUKE, Arnold; SANDERS, Clinton. 1996. *Regarding Animals*. Philadelphia: Temple University Press, 218 s. ISBN 1-56639-440-6

BAIN, Read. 1929. *The Culture of Canines*. *Sociology and Social Research*. University of Southern California. Vol. 13 No.6, s. 545–556.

BECK, Alan M. 2013. *The Human Dog Relationship: A Tale of Two Species*. In: *Dogs, Zoonoses and Public Health*. CABI: Boston. Edited by Macpherson, et. al. s.1-13. ISBN-13: 978-1845938352.

BECK, Alan; MAYERS, Marshall. 1996. *Health enhancement and companion animal ownership*. In: *Annual Reviews.Public Health*. Vol. 17, s. 247-257. ISSN 0163-7525.

BECK, Alan; KATCHER, Aron. 1996. *Between Pets and People: the Importance of Animal Companionship*. In: *West Lafayette: Purdue University Press*. 316 s. ISBN 1 55753 077 7

BECK, Alan. 1973. *The Ecology of Stray Dogs: A Study of Free-Ranging Urban Animals* In: *Purdue University Press e-Books. Book 3*. [online]. [cit. 2015-06-12]. Dostupné z: http://docs.lib.purdue.edu/purduepress_ebooks/3

BECK, Ulrich. 2011. *Riziková společnost. Na cestě k jiné modernitě*. 2. vyd. Praha: SLON. 431 s. ISBN 978-80-7419-047-6.

BETTANY, Shona; DALY, Rory. 2008. *Figuring Companion-Species Consumption: A Multi-Site Ethnography of the Post-Canine Afghan Hound*. In: *Journal of Business Research*,2008,

Vol. 61, No.5, s.408–418. ISSN 2319-8753.

BRADLEY, Janis. 2007. Dog Bites: Problems and Solutions. In: *Animals & Society Institute*. Policy Paper. Revised 2014. [online]. [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <http://nationalcanineresearchcouncil.com/uploaded_files/publications/541422429_Dog%20Bites%20Problems%20and%20Solutions%202nd%20Edition.pdf>

BRYANT, Clifton D. 1979. *The Zoological Connection: Animal-Related Human Behavior*. In: *Social Forces*, Vol.58, No. 2, s. 399-421. [online]. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: <<http://sf.oxfordjournals.org/content/58/2/399.full.pdf+html> >

CUTT, Hayley; GILES-CORTI, Billie; KNUIMAN, Matthew; BURKE, Valerie. 2007. *Dog ownership, health and physical activity: A critical review of the literature*. In: *Health & Place*. Vol.13, s. 261 – 272. ISSN 1353-8292.

ČEJKA, Jan.2010. *Zvířata jsou naši bližní*. Praha : Práh, 2010. 247 s. ISBN 978-80-7252-317-7

DeMELLO, Margo. 2012. *Animals and Society: An Introduction to Human-Animal Studies*. New York: Columbia University Press, 488s. ISBN-978-0-231-15295-2.

DESCARTES, René. 1992. *Rozprava o metodě*. 3. vyd., ve Svobodě 1. vyd. Praha: Svoboda, 1992, 67 s. ISBN 80-205-0216-5.

DONALDSON, Sue; KYMLICKA, Will. 2011. *Zoopolis: A Political Theory of Animal Rights*. New York: Oxford University Press. 329s. ISBN: 978-0-19-967301-8

EMEL, Jody; Urbanik, Julie. 2010. *Animal geographies: Exploring the spaces and places of human-animal encounters* In: *Teaching the Animal: Human-Animal Studies across the Disciplines*, edited by Margo DeMello. Lantern Books. pp. 200-217. ISBN (13): 978-1-59056-168-3. 464s.

FOX, Rebecca. 2006. *Animal behaviours, post-human lives: everyday negotiations of the animal–human divide in pet-keeping*. In: *Social & Cultural Geography*. Vol. 7, No. 4, s. 525 –

537. ISSN 1464-9365.

FRANKLIN, Adrian. 1999. *Animals and Modern Cultures. A Sociology of Human-Animal Relations in Modernity*. London: SAGE. s.84 – 105, 222 s. ISBN(e-book): 9781446264546

FUDGE, Erica. 2008 *Pets. The Art of Living*. Durham: Acumen Pub. 119 s. ISBN 1844651568.

GARDNER, Carol. 1980. *Passing by: Street remarks, adress rights, and the urban female*. In: *Sociological Inquiry*. University of Southern California. Vol.50. 3-4, s. 328 – 356. ISSN 1475-682X.

GEHL, Jan. 2000. *Život mezi budovami. Užívání veřejných prostranství*. Brno: Nadace partnerství. 202 s. ISBN 8085834790.

HARAWAY, Donna J. 2008(a). *Companion Species, Mis-recognition, and Queer Worlding*. In: *Queering the Non/Human*, edited by N. Giffney and M. J. Hird, Aldershot: Ashgate. ISBN 9780754671282

HARAWAY, Donna, J. 2008b. *When Species Meet*. Minneapolis: University of Minnesota Press. ISBN 978 0 8166 5045 3

HOBSON, Kersty. 2007. *Political animals? On animals as subjects in an enlarged political geography*. In: *Political Geography*. Vol. 26, s. 250–267.

HOBSON-WEST, Pru. 2007(a). *Beasts and boundaries: An introduction to animals in sociology, science and society*. In: *Animals and people*, *Qualitative Sociological Review*. Vol.3, No.1, s. 23 – 41. ISBN 978-0-9897881-2-0. [online].

HOLMBERG, Tora. 2013. *Trans-Species Urban Politics: Stories From a Beach*. In: *Space and Culture*. Sage Publications. Vol. 16, No. 1, s. 28 – 42. ISSN 039310203

INSTONE, Lesley. 1998. *The coyotes at the door: revisioning human-environmental relations in the Australian context*. In: *Ecumene*.1998, vol.10. s. 452-467. ISSN 0967-4608.

INSTONE, Lesley; MEE, Kathy. 2011. *Companion Acts and companion species: boundary transgressions and the place of dogs in urban public space*. In: *Animal Movements – Moving Animals: Essays on direction, velocity and agency in humanimal encounters*. Bull, Jacob. (edt). Uppsala University. ISBN: 978-91-978186-7-4. S. 224-248. [online]. [cit. 2015-05-10]. Dostupné z: <<http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:420252/FULLTEXT01.pdf>>

INSTONE, Lesley; SWEENEY, Jill. 2014. *The trouble with dogs: 'animaling' public space in the Australian city*. In: *Continuum: Journal of Media & Cultural Studies*. Vol. 28, No.6, s. 774-786. ISSN 1030-4312.

JACOB, Gerald; SCHREYER, Richard. 1980. *Conflict in outdoor recreation: A theoretical perspective*. In: *Journal of Leisure Research*, Vol. 12, s. 368-380. [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://www.uvm.edu/rsenr/rm240/jacob_schreyer.pdf>

JACKSON, Virginia. 2005. *Meeting in the Park: Are Dog Owners Who Talk to One Another Contributing to Social Capital and Is This a Valid Tool to Promote Responsible Pet Ownership?*. Urban Animal Management Conference Proceedings. [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <www.uam.net.au/PDFs/PUB_Pro05_VirginiaJackson_Meetinginthepark.pdf>

JEROLMACK, Colin. 2008. *How Pigeons Became Rats: The Cultural-Spatial Logic of Problem Animals*. In: *Social Problems*. Oxford University Press. Vol. 55, No.1, s. 72 – 94. ISSN 1533-8533.

JOHNSTON, Catherine, 2008. *Beyond the clearing: towards a dwelt animal geography*. In: *Progress in Human Geography*. Vol. 32, No.5, s. 633–649.

KARVONEN, Andrew; YOCOM, Ken. 2011. *The Civics of Urban Nature: Enacting Hybrid Landscapes*. In: *Environment and Planning-Part A*. Vol. 43, No.6, s.1305–1322. ISSN 0308-518X.

KEITH, Thomas. 1983. *Man and the Natural World: Changing attitudes in England 1500-1800*. Oxford University Press, ISBN: 0195111222, 425 s.

KOHÁK, Erazim. 1998. *Zelená svatozář: kapitoly z ekologické etiky*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON. str. 27 – 57. 203 s. ISBN 80-85850-63-x.

KOMÁREK, Stanislav. 2008. *Příroda a kultura: svět jevů a svět interpretací*. Vyd. 2., v Praha: Academia. 307 s. ISBN 978-80-200-1582-2.

KOMÁREK, Stanislav. 2011. *Ochlupení bližní: zvířata v kulturních kontextech*. Vyd. 1. Praha: Academia, 277 s. ISBN 978-80-200-1904-2.

MACPHERSON, Calum; MESLIN, Francois; WANDELER, Alexander. eds. 2001. *Dogs, Zoonoses and Public Health*. Cambridge, MA, USA: CABI Publishing. s. 1-17. 394s. ISBN 0-85 199-436-9.

MEAD, George Herbert. 1907. *Concerning Animal Perception*. In: *Psychological Review*, (14): 383-390.

MESSENT, Peter. 1983. *Social facilitation of contact with other people by pet dogs*. In: KATCHER, Aron; BECK, Alan. (Eds.), *New Perspectives on Our Lives With Companion Animals*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press. 640 s. ISBN 081 227 8771.

MIKOVÁ, Karolína; PAULÍKOVÁ, Martina; PAULINIOVÁ, Zora: *Verejné priestory: Ako tvoriť priestory s príbehom pre ľudí a s ľuďmi*. Banská Bystrica: Nadácia Ekopolis, 2010. [online]. [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: <http://www.ekopolis.sk/stranka_data/subory/publikacie-vyrocky/verejne-priestory-brozura.pdf>

MIKE, Michael. 2001. *Technoscientific Bespoking: Animals, Publics and the New Genetics*. *New Genetics & Society* 20(3): 205-224.

MORELL, Virginia. 1997. *The Origin of Dogs: Running With the Wolves*. *Science*. American Association for the Advancement of Science. Vol. 276. No. 5319. s. 1647-1648.

MURPHY, Raymond 1995. *Sociology as If Nature Did Not Matter: An Ecological Critique*. In: *The British Journal of Sociology*, 46(4): 688-707. ISSN 0007-1315.

NOSKE, Barbara. 2008. *The Animal Question in Anthropology*. In: *Social Creatures. A Human and Animal Studies Reader*. Flynn, Clifton P. (ed). Brooklyn, NY: Lantern Books. ISBN – 13:978-1-59056-123-2

OLSON, Roberta. J. M.; HULSER Kathleen. 2003. *Petropolis: A Social History of Urban Animal Companions*. In: *Visual Studies* Vol.18 No. 2, s. 133–143. ISSN 1472-586X.

PENNISI, Elizabeth. 2013. *Old Dogs Teach a New Lesson About Canine Origins*. In: *Science*. American Association for the Advancement of Science. Vol. 342. No. 6160. s. 785-786. [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <<http://www.sciencemag.org/content/342/6160/785.full.pdf> >

PHILO, Chris; WILBERT, Chris. (ed). 2000. *Animal Spaces, Beastly Places: new geographies of human-animal relations*. Critical Geographies. Routledge, London and New York. 336 s. Master e-book ISBN 0-203-004 88-4.

PHILO, Chris; WOLCH, Jennifer. 1998. *Through the Geographical Looking-Glass: Space, Place, and Society-Animals Relations*. In: *Society and Animals: Journal of Human-Animal Studies*. [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <https://www.animalsandsociety.org/assets/library/372_s621.pdf >

PHILO, Chris. 1998. *Animals, Geography and the City: Notes on Inclusions and Exclusions*. In: Wolch, J; Emel, J. In: *Animal Geographies: Place, Politics, and Identity in the Nature-Culture Borderlands*. Verso, London and New York, s. 51-70.

PIAS. Pet Care Information and Advisory Service . 2012. *Pets and Community Health: How do companion animals help to improve the lives of people?*. [online] [cit. 2015-03-16]. Dostupné z: <http://www.petnet.com.au/sites/default/files/pias_animal_community_health_brochure.pdf>

PLAMÍNEK, Jiří. 2009. *Konflikty a vyjednávání: Umění vyhrávat, aniž by někdo prohrál*.

Praha: Grada Publishing. 136 s. 2.vydání, kap.1 s.13-24. ISBN 9788024765242

POWER, Emma. 2008. *Furry families: making a human-dog family through home*. In: *Social & Cultural Geography* Vol. 9, No.5: s. 535-555. ISSN 1464-9365.

POWER, Emma, R . 2012. *Domestication and the Dog: embodying Home*. In: *Area*. Vol.44, No.3. s. 371–378. ISSN 0004-0894.

POSPĚCH, Pavel. 2013. *Městský veřejný prostor: interpretativní přístup*. In: *Sociologický časopis*, Praha: Sociologický ústav AV ČR. č. 1, s. 75-100. ISSN 0038-0288

ROBINS, Douglas; SANDERS, Clinton; CAHILL, Spencer. 1991. *Dogs and Their People: Pet-Facilitated Interaction in a Public Setting*. In: *Journal of Contemporary Ethnography*. Vol. 20, No.3, s. 3 – 25. ISSN 1138-3305.

SANDERS, C. 1995. *Killing with kindness: veterinary euthanasia and the social construction of personhood*. In: *Sociological Forum*. Eastern Sociological Society. Vol.10. No. 2, s.195–214. ISSN 1573-7861.

SANDERS, Clinton, R. 1998. *The Canine-Human „With“: Dogs, People, and Public Interaction*. In: *International Society for Anthrozoology*. Newsletter No. 16, s. 11 – 15. [online] [cit. 2015-03-16]. Dostupné z: <<http://isaz.net/newsletter/ISAZ16.pdf>>

SANTERRE, Rexford; BATES, Laurie. 2001. *The Public Demand for Open Space: The Case of Connecticut Communities*. In: *Journal of Urban Economics*. Vol. 50, No.1, s. 97-111. ISSN 0094-1190

SINGER, Peter. 2001. *Osvobození zvířat*. Vyd. 1. Praha: Práh, 259 s. ISBN 80-7252-042-3.

SWYNGEDOUW, Erik. 1996. *The city as a hybrid: on nature, society and cyborg urbanization*. In: *Capitalism, Nature, Socialism*. Vol. 7 No.2, s. 65–80. ISSN 1045-5752.

ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. 2003. *Veřejné prostory v Územně plánovacím procesu*. Vysoké Učení Technické v Brně. Brno. 144s. ISBN 80-214-2505-9,

TISSOT, Simon. 2011. *Of Dogs and Man: The Making of Spatial Boundaries in a Gentrifying Neighbourhood*. In: *City & Community*. Vol. 10, No.3, s. 265–284. ISSN 1540-6040.

TONKISS, Fran. 2005. *Space, the City and Social Theory. Social Relations and Urban Forms*. Cambridge: Polity Press, 2005. 176 s. ISBN 0-7456-2825-7.

TOVEY, Hilary. 2003. *Theorising Nature and Society in Sociology: The Invisibility of Animals*. In: *Sociologia Ruralis*. Vol. 43.No.3. s.196-215. ISSN 1467-9523

TUAN, Yi-Fu. 1984. *Dominance and Affection: The Making of Pets*. New Haven, CT: Yale University Press. 208 s. ISBN 030010289.

URBANIK, Julie. 2012. *Placing Animals: An Introduction to the Geography of Human-Animal Relations*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers. 206 s. ISBN 9781442211858.

URBANIK Julie; MORGAN, Mary. 2013. *A Tale of Tails: The Place of Dog Parks in the Urban Imaginary*. In: *Geoforum*. Vol. 44, s. 292–302.

VANDROVCOVÁ, Tereza. 2011. *Zvíře jako pokusný objekt: Sociologická reflexe*. Praha: Triton. 138 s. ISBN 978-80-7387-456-8 (brož).

VANDROVCOVÁ, Tereza. 2010. *Sociologie zvířat: přehledová stať o oboru Human-Animal Studies*. Písemná práce k předmětu Soudobé sociologické teorie v rámci doktorského studia. [online]. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: <http://humanimal.cz/texty_soubory/sociologie-zvirat.html>

VASKE, Jerry; DONNELLY, Maureen. 2007. *Perceived Conflict with Off Leash Dogs at Boulder Open Space and Mountain Parks*. In: The Warner College of Natural Resources. Human Dimensions of Natural Resources. Fort Collins, Colorado: Colorado State University. HDNRU Report No. 76. [online]. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: <<https://www-static.bouldercolorado.gov/docs/2007-conflict-off-leash-dogs-1-201304101158.pdf>>

VASKE, Jerry; NEEDHAM, Mark; CLINE, Robert. 2007. *Clarifying interpersonal versus*

social values conflict among recreationists. In: Journal of Leisure Research, Vol. 39, No.1, s. 182-195. [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: <[http://nature.forestry.oregonstate.edu/sites/default/files/2007-5%20JLR%20-%20Vaske%20Needham%20Cline%20Jr.%20\(2007\).pdf](http://nature.forestry.oregonstate.edu/sites/default/files/2007-5%20JLR%20-%20Vaske%20Needham%20Cline%20Jr.%20(2007).pdf)>

VASKE, Jerry; DONNELLY, Maureen; WITTMANN, Karin; LAIDLAW, Susan. 1995. *Interpersonal versus social values conflict*. In: Leisure Sciences, Routledge. Vol. 17, No.3, s. 205-222. ISSN 0149-0400.

VORMBROCK, Julia; GROSSBERG, John. 1988. *Cardiovascular effects of human-pet dog interactions*. In: *Journal of Behavioral Medicine*. Kluwer Academic Publishers-Plenum Publishers. Vol.11, No. 5. s. 509-517. ISSN 0160-7715

WEBER, Max. 1964. *The Theory of Social and Economic Organization*. 1st Free Press Paperback ed. New York: Free Press. s. 87 – 115. 436 s. ISBN 0-684-83640-8.

WELLS, Deborah. 2007. *Domestic dogs and human health: an overview*. In: British Journal of Health Psychology. The British Psychological Society, Vol.12, No. 1, s. 145 – 156. ISSN 2044-8287.

WHATMORE, S; THORNE, L., 1998. *Wild(er)ness: Reconfiguring the Geographies of Wildlife*. In: Transactions of the Institute of British Geographers. Vol. 23, Issue.4. s. 435–454. ISSN 1475-5661.

WOLCH, Jennifer. 1996. *Zoöpolis*. In: Capitalism, nature, socialism. Vol.7, no.2, s. 21-47. ISSN 1045-5752.

WOLCH, Jennifer; EMEL, Jody; WILBERT, Chris. 2003. *Reanimating Cultural Geography*. s.184 – 207. In: Handbook of Cultural Geography, edited by Kay Anderson, Mona Domosh, Steve Pile, and Nigel Thrift, 184-206. Sage Publications, Ltd. E-book. 580 s. ISBN 9781847870971.

WOLCH, Jennifer; EMEL, Jody. eds. 1995. *Bringing the Animals Back* . In: *Society and*

Space . Special issue. Environment and Planning . Vol. 13, s. 735-760. ISSN 0308-518X.

WOLCH, Jennifer; EMEL, Jody. eds. 1998(a). *Animal Geographies: Place, Politics, and Identity in the Nature-Culture Borderlands*. New York: Verso. 301 s. ISBN 1-85984-137-6.

WOLCH, Jennifer; EMEL, Jody. 1998(b). *Witnessing the animal moment. Animal Geographies: Place, Politics, and Identity in the Nature-Culture Borderlands*. Ed. Jennifer Wolch and Jody Emel. London: Verso,.

WOLCH, Jennifer. 2002. *Anima Urbis*. The Progress in Human Geography lecture. University of Southern California: 721-742 [online]. [cit. 2015-06- 02]. Dostupné z: <<https://humanenyc2014.files.wordpress.com/2014/01/anima-urbis-2002.pdf>>

WOLCH, Jennifer; WEST, Kathleen; GAINES, Thomas. 1995. *Transspecies Urban Theory*. In: *Environment and Planning : Society and Space*. Vol. 13, s. 735-760. ISSN 0308-518X.

WOLCH, Jennifer; BROWNLOW, Alec; LASSITER, Unna. 2000. *Constructing the Animal Worlds of Inner-City Los Angeles*. In: *Animal Spaces, Beastly Places: New Geographies of Human-Animal Relations*. Ed. Chris Philo and Chris Wilbert. New York: Routledge, s. 71-97. ISBN 0-203-004 88-4.

WOOD, Lisa; GILES-CORTI, Billie; BULSARA, Max; BOSCH, Darcy. 2007. *More Than a Furry Companion: The Ripple Effect of Companion Animals on Neighborhood Interactions and Sense of Community*. In: *Society and Animals*, Vol. 15, s. 43-56

YATES, Roger. 2004. *The Social Construction Of Human Beings And Other Animals In Human-Nonhuman Relations. Welfarism and Rights: A Contemporary Sociological Analysis* [online]. [cit. 2015-06- 01]. Dostupné z: <<http://roger.rbgi.net>>

Internetové zdroje

www.stranapsa.cz

www.praha2.cz

www.hobby.idnes.cz

www.nzchas.canterbury.ac.nz

www.psychologytoday.com

www.who.int

www.think-differently-about-sheep.com

Fakulta humanitních studií UK

katedra magisterského oboru

Sociální a kulturní ekologie

U Kříže 8/661, 158 00 Praha 5-Jinonice

Projekt diplomové práce (DP) oboru sociální a kulturní ekologie

1. Jméno studenta, tituly: Bc. Daniela Baños Pittnerová
2. Osobní číslo (UKČO): 27971322
3. Rok imatrikulace na FHS UK (bak. studium, jinak mag. studium): 2010
4. Datum zápisu na katedru sociální a kulturní ekologie FHS UK (alespoň měsíc, rok): 09/2010
5. Názvy všech předchozích bakalářských (magisterských) prací, škola, obor a rok, kde a kdy byly obhájeny: Ekonomické a ekologické aspekty MHD v Banské Bystrici, Vysoká škola ekonomická v Praze, obor Aplikovaná environmentální politika, ekonomie a management, Praha, 2009
6. Předběžný název DP: Pes vo verejnom priestore
7. Obecný kontext (souvislosti tématu, širší rámec[zasazení „do světa“]):
V súčasnosti žije významný počet psov, ľudských spoločníkov, v urbanizovanom prostredí, a to nie iba za stenami príbytkov, ale každodenne sa pohybujú, žijú a naplňujú svoje potreby aj vo verejnom priestore. Tu sa dostávajú do kontaktu s ostatnými ľudskými a mimoludskými bytosťami. Z tohto kontaktu vo verejnom priestore, ktorý je v podmienkach mesta značne limitovaný, vznikajú napätia a konflikty. V ohnisku záujmu, je hlavne to, akú formu (pobyt a pohyb) má mať prítomnosť psa vo verejnom priestore a touto debatou sa súčasne ustanovuje postavenie psa v mestskom prostredí a v spoločnosti.
8. Předmět zkoumání (vlastní předmět práce[zasazení „do vědy“]):
V práci skúmam ľudsko-zvieracie interakcie a vzťahy vo verejnom priestore mesta. Mestá nie sú obývané výhradne ľuďmi, ale taktiež zvieratami a existujú rôzne prístupy, ako na túto spoločnosť „zmiešaných druhov“ nazerať. Zohľadniť zvieratá a ich potreby v živote, politike a plánovaní mesta je prvý krok v vytvorení tzv. Zoopolisu, „viac než ľudského mesta“, ktoré je obývané „viac než ľudskými rodinami“. Pes má bezpochyby pozitívne účinky na jednotlivca a miestnu komunitu, ale v urbanizovanom prostredí sa objavuje celá rada problémov, ktoré súvisia s prítomnosťou psa v meste.
9. Hlavní vstupní hypotéza nebo hypotézy (2–4 na výběr); pro práci 1–2, možno však formulovat výzkumné otázky, event. jen výzkumný problém:

Výskumný problém:

Vyjednávanie „viac než ľudského“ verejného priestoru.

Výskumné otázky:

Aké strany sa podieľajú na vyjednávaní „viac než ľudského“ verejného priestoru?
Aké stanoviská, názory a východzie pozície majú jednotlivé strany k vytvoreniu „viac než ľudského“ verejného priestoru?
Ako jednotlivé strany rozumejú prítomnosť psa vo verejnom priestore?
Ako by sa mali potreby psa začleniť do verejného priestoru mesta podľa jednotlivých strán?

10. Metodologický postup: metódy a techniky, ktoré budú v práci použité:

V práci použijem teoretické poznatky z oboru human-animal studies a z oboru geografie zvierat (animal geography) a dáta získané pomocou kvalitatívnych metód výskumu. Konkrétne použijem pološtruktúrované rozhovory, analýzu dostupných dokumentov a zúčastnené pozorovanie.

11. Cíl DP (kromě ověření hypotéz a teoretického přínosu např. praktický přínos, vypracování metodologie, základ pro řešení problémů v praxi atd.):

Práca sprostredkuje bližší pohľad na ľudsko-zvieracie vzťahy odohrávajúce sa v prostredí mesta, pomôže odhaliť problémy, ktoré z takého súžitia vychádzajú a môže poslúžiť na lepšie pochopenie „tých druhých“ pri plánovaní verejného priestoru.

12. Čím budú rozšíreny dosavadní znalosti (vědecká „přidaná hodnota DP“):

Práca zanalyzuje problematiku psov vo verejnom priestore mesta a poskytne detailný popis vyjednávania „viac než ľudského“ verejného priestoru.

13. Jaké bude (bude-li) jejich teoretické zobecnění a přínos:

Štúdiom relevantnej odbornej literatúry zostavím odpovedajúci teoretický rámec, ktorý následne overím v empirickej štúdii v českom kultúrnom kontexte a vyvodím závery.

14. Struktura DP (předběžný obsah – názvy oddílů a kapitol):

Teoretické ukotvenie

1. Centrum výskumu: ľudsko-zvieracie vzťahy
 - 1.1. Zvieratá v sociálnom svete človeka
 - 1.2. Human Animal Studies
 - 1.3. Geografia zvierat
2. Pes spoločník človeka
 - 2.1. Domestikácia psa
 - 2.2. Pes – domáci miláčik
 - 2.3. Pozitívne účinky psa na človeka a spoločnosť
 - 2.4. Možné negatívne vplyvy psa na človeka a spoločnosť
3. Problematika zvierat v meste
 - 2.1. Zvieratá v meste
 - 2.2. Priestor a miesto – medzidruhová mestská teória
 - 2.3. Urban animal managemet
 - 2.4. Psie parky
4. Verejný priestor
5. Zoopolis
 - 3.1. Vytvorenie zoopolisu
 - 3.2. Pes vo verejnom priestore zoopolisu
6. Záujmové skupiny – stakeholderi

Metodologická část

7. Případová štúdia

Empirická část

8. Výskumný problém, výskumné otázky

9. Výskumná stratégia

10. Techniky zberu dát

11. Analýza

Záver

15. Předběžná bibliografie k tématu:

- Arluke, A. 1993. *Bringing Animals into Social Scientific Research*. Society and Animals 1
- DONALDSON, S.; KYMLICKA, W. 2011. *Zoopolis: a political theory of animal rights*. 1st pub. Oxford: Oxford University Press
- HARAWAY, D. 2003. *The Companion Species Manifesto: Dogs, People, and Significant Otherness*. Chicago: Prickly Paradigm Press.
- HEJHALOVÁ, I. 2004. „Jak štěkají psi a lidé“ [online]. *Biograf* (34)
- KOMÁREK, S. 2011. *Ochlupení bližní: Zvířata v kulturních kontextech*. Praha: Academia
- LEVINSON, B. M. 1965. *Pet psychotherapy: use of household pets in the treatment of behavioral disorder in childhood*. *Psychological Reports* 17 (3)
- SANDERS, C. R. 1993. Understanding dogs: Caretaker's Attributions of Mindedness in Canine-Human Relationships. *Journal of Contemporary Ethnography* 22
- SHERPELL, J. 1996. *In the Company of Animals: A Study of Human-Animal Relationships*. Cambridge University Press.
- WELLS, D. 2007. *Domestic Dogs and Human Health*. In Arluke, Arnold, Clinton, Sanders (ed). *Between the species*, San Luis Obispo, Pearson,
- PHILO, Ch.; WILBERT, Ch. eds. 2000. *Animal Spaces, Beastly Places: New Geographies of Human-Animal Relations*. New York: Routledge
- WOLCH, J.; EMEL, J. eds. 1995. *Bringing the Animals Back In*. Special issue, *Environment and Planning D: Society and Space* 13:735-760.
- WOLCH, J.; EMEL, J. eds. 1998. *Animal Geographies: Place, Politics, and Identity in the Nature-Culture Borderlands*. New York: Verso
- WOLCH, J; WEST, K.; GAINES, T. 1995. *Transspecies Urban Theory*. *Environment and Planning D: Society and Space* 13.6 (1995): 735-760.
- WOLCH, J.; BROWNLOW, A.; LASSITER, U. 2000. *Constructing the Animal Worlds of Inner-City Los Angeles*. *Animal Spaces, Beastly Places: New Geographies of Human-Animal Relations*. Ed. Chris Philo and Chris Wilbert. New York: Routledge, 2000. 71-97.

16. Předpokládaný vedoucí DP: PhDr. Ivan Rynda

17. Důvod volby tématu (dosavadní znalosti, zázemí, praxe a zájem studenta):⁸²

Osobný zájem studentky o danú problematiku

Jinonice 21. října 2013

⁸² nepovinné

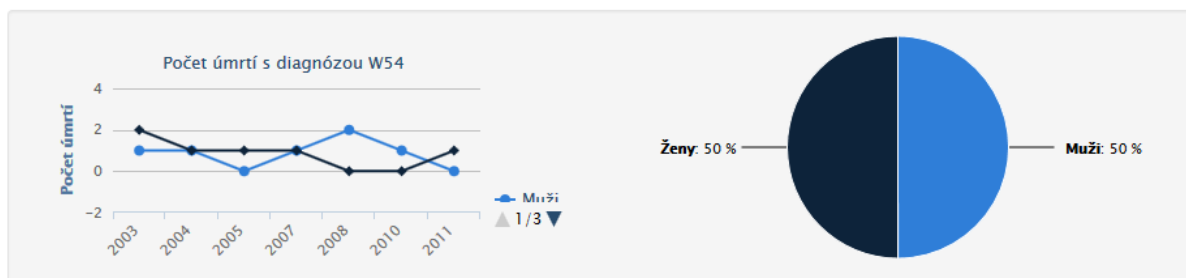
SKE diplomant

vedoucí DP

vedoucí katedry

Príloha č. 2

Počet úmrtí s diagnózou W54

Zdroj: Ústav zdravotnických a infomací a statistiky ČR

Dostupné: www.uzis.cz/system/files/ai_2013_33.pdf

Príloha č. 3

Uhryznutie alebo úder psom (diagnóza W54) – hlásené prípady, hospitalizácia a úmrtie v rokoch 2000 až 2010

Rok	Počet				
	Prípady ve věku			Počet ¹⁾ hospitalizací	Počet úmrtí ²⁾
	0 - 14	15 +	celkem		
2000	897	1791	2688	436	-
2001	763	1644	2407	363	-
2002	675	1534	2209	555	1
2003	568	1358	1926	458	3
2004	437	1164	1601	483	2
2005	457	1234	1691	433	1
2006	358	1043	1401	362	-
2007	335	1011	1346	379	2
2008	312	892	1204	365	2
2009	283	817	1100	265	-
2010	249	780	1029	399	1

Zdroj: www.uzis.cz, ÚZIS ČR, aktuálne informácie č. 43/2007, s. 6; č. 45/2004, s.7; č. 45/2010, s. 7 a č. 62/2011, s. 5.

Príloha č. 4

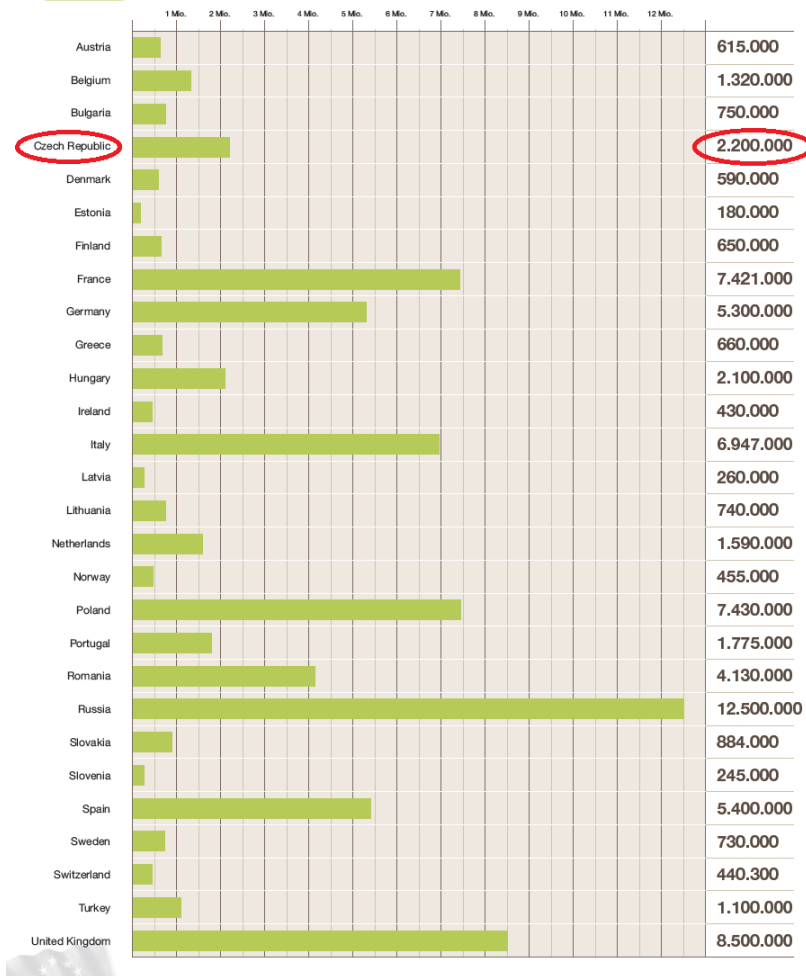
Súpis informátorov

meno	vek	vzdelanie	rodinný stav	vlastníctvo psa
Vendy	28	stredoškolské s maturitou	slobodná	nie
Marek	32	vysokoškolské	slobodný	áno
Saša	42	vysokoškolské	vydatá	nie
Vojto	65	vysokoškolské	ženatý	nie
Petra	25	stredoškolské s maturitou	slobodná	áno
Lada	28	základné	slobodná	áno
Vlasta	58	vysokoškolské	vydatá	áno

Príloha č.5

Total European Union: 60.847.000
Total Europe: 75.342.300

Zdroj: European Pet Food Industry Federation, 2013